

नेपाल भाषा सङ्ग ३० गु

कविकेशरी चित्तधर 'हृदय' जुया सांस्कृतिक लेख मुना

नेपाल-संस्कृति

(सिरपा: प्रतियोगिताय् मवनिगु)

नव्यावसायिकवाचक

आयुक्तक १९९२

प्रकाशक —

नेपाल भाषा परिषद्

३६१ न्यत, तुंछे,

कान्तिपुर-१३ (नेपाल)

व्याक्त अधिकार लेखकया

न्हापांगु ने सं १०६२

मू. ४। —

थाकू:-

नेपाल प्रेस,

६/५९८ शक्रपथ ।

पिकाःपाखें

श्व कविकेशरी चित्तधर
'हृदय' जुया नेपाल-संस्कृति विषये
च्वया तया दीगु लेख-भाषण व
मानपत्र आदि मुंकाः नेपाल भाषा
सफूगू ३० गू यानाः पिकाय् दयाः
परिषदं थ त धन्य भाःपु । छाया-
धाःसा श्व सफुलि 'हृदय' जुया
नेपाल-संस्कृतिया ज्ञान भण्डार जक
उला क्यनिगु मखु नेपाल-संस्कृति
विषये कवालाः अध्ययन याइपिं
विद्वान्पिन्त नं ज्या वइ । थज्याःगु
उपयोगी सफू परिषदं पिकाय्के
बिया दीगु कविजुया उदाराशयता-
यात छिकिपिनि पाखें नं साधुवाद
बीगु वचं पवना च्वना । महादया !

धलःपौ

१. ह्यपूजा	१
२. भी	४
३. जात्रा	१२
४. गुथि	१६
५. महिला	२०
६. यइगु [प्रेम]	२२
७. नेपाल-संगीत	२५
८. भीगु नगरपालिका	३६
९. छपौ पौ	३६
१०. यथा राजा तथा प्रजा	४४
११. ह्येँ	४६
१२. जिगु मिखाय् 'उसैको लागि'	५६
१३. पर्सिया बाखं	६४
१४. छह पासायात पौ	७३
१५. श्रद्धाञ्जली	७७
१६. भीगु समाजय् मिसातय् स्थान	८०
१७. पुंज्या	८८
१८. मातृ भाषां शिक्षा व भी जुजु	९७
१९. लपते	१०२
२०. नेपालया जागरणय् राहुतजुया ल्हाः	१०७

२१. उखै-थुखैया छुं—

स्वागत	१११
बिचा:-खँ	११३
देछा	११४
मानपत्र	११५
देछा	११७
स्वागत भ पण	११८
चर्यागीतया परिचय	१२०
अभिनन्दन	१२१
अभिनन्दन	१२३
लसुकुसु पौ	१२५
भासँ दिसँ	१२८

२२. नेपाल-संस्कृति

१३१

नेपाल-संस्कृति

हपूजा

संसारय् न्हूगु धयागु छु ? दकले सकले पुलांगु मखाः ! जि मचाबले चीहाकःगु कोट न्हूगु । अनं लिपा ताःहाकःगु कोट न्हूगु जुल, व नं ३६ इच्च मछि ताःहाकःगु । हानं व हे कोटया हाकः पाः जुजुं २६ इच्च चीहाकःगु कोट न्हूगु जुल । अथे हे थौं न्हू, कन्हय् पुलां । कन्हय्या न्हू, कंस पुलां । हानं उखुनुया पुलांया नं पुलां ज्वी धुंकुगु हानं न्हू जूवइ । गथे कि अबले अबले द्योतय् जक न्ह्याइगु चुरि (जाय्क लःगुलि बुत्ता दुगु आः हानं न्हू धकाः प्याहाँ वया च्वन । अबले अबले बाखनय् जक न्यने दुगु ब्वहलय्भयंक थ्यूगु कुण्डलं थौं कन्हय् हानं “इयरिंग” नामं चाःचा व टपच या थाय् कया च्वन ।

हानं प्रकृति पाख्यर स्वःसां खँ थ्व हे-थौं या सि कन्हय् सिमा, हानं व हे सिमां कंस सि सय्कइ । अथे हे थनयागु खुसि हुंकन समुद्र, हा दना वनाः सुपाँय्, सुपाँयां हिमालये ध्यनेव च्वापु ज्वीगु— धासैलि थुकी गुगु पुलां, गुगु न्हू ? उकि भीसं धाय्फु थ्व न्हू-पुलां धयागु छुं मखु, केवल परिवर्तनशील संसारय् परिवर्तित जुजुं वनिगु आदि-अन्त मदुगु वलयरेखा मात्र खः, गुगुली न्हून्हूगुसिबे पुलांगु मदु । कित पुलांपुलांगुसिबे न्हूगु मदु । आः हानं नं “पुलां धयागु पुलां हे खः” धयागु ममता छाय्, हानं “न्हू धयागु न्हू हे ज्वीका” धयागु घमण्ड छाय् ?

अथे हे आः थौं हपूजा ! थनिंनिसें न्हूगु दँय् च्वन हँ । तर गथे न्हूगु जि जा छुं नं मथू । खः क्षिगः सुकवाःया थासय् थौं संचवाः जुल, क्षिगः आमैया थासय् थौं पारु जुल, क्षिगः हस्ताया थासय् थौं

चित्रा जुल । व थें हे कौला फुनाः कछला क्यन, १०६६ फुनाः १०७० क्यन । क्यनं छु जुल, व पुलांगु सुकवाः हानं न्हयन्हु लिपा न्हू जुया वइगु, व आमै हानं बाःछि लिपा पुन्ही जुया वइगु, व हस्तानं हानं नीन्हयन्हु लिपा न्हू जुया वइगु खः । अथे हे व पुलांगु कौला नं हानं भिनिला लिपा न्हू जुया वइतिनि, व ६६ साल नं सच्छि दं लिपा । उकिं थौँया थव दिनयात जक न्हूगु दिन, न्हूगु दंया न्हूगु दिन धाय्गु छाय् ? थव फुक, थव न्हूगुदिनया प्रतिष्ठा फुक “न्यूयर्स डे” या अनुवादं जू वःगु खः, तर भीगु थव ‘हृपूजा’ दिनया महत्व न्हूगु दिन धकाः मखसे दच्छि पुलां, निदं पुलां धाधां दोछि व ख्वीगुदं नं मखुत दोछि व न्हैःदं मछि पुलांगु जुल धकाः जूगु खः ।

आः धाय्फु, अथे जूसा थव स्वन्ति धयागु १०७० दंजक पुलांगु ज्वीला ? मखु, थवयासिवे सलंसः द्रुलंदो दं पुलांगु ज्वीफु, तर थव ‘हृपूजा’ याय्गु थुखुनुंनिसे हे जक जूगु ज्वीमाः । छाय् धाःसा थौँ व दिन खः गुखुनुया दिनय् भी स्वतन्त्र नेपाः जाति ऋणभारं मुक्त जुयाः थःपिनिगु देशया थःपिनि हे जातीय दाजु किजापिनिगु कालबिलया बन्धनं मुक्त जूगु खः । हानं थौँया दिनय् भी सुधीर, सुवीर तापाः आज्जु, ध्वाँय्-ध्वाँय् आज्जुपिं सुं ज्वनिपिं, सुं कुनिपिं मदयाः ‘सर्व-मात्म वशं सुखं’ धकाः गुलि जक लय् लय् तायाः भीगु थव प्रिय नेपाः देशय् देवतापिं थें निर्भय जुयाः चाःहिल ज्वी ! थव अनुमानया विषय खः । हानं थव नं खः—पूजा सुयागु ज्वीगु ? पूज्यपिनिगु मखाः ! पूज्य सु ? मां, बौ, गुरु आदि मान्य जन व देव देवता आदि इष्ट जन । मां बौपिनिगु पूजा याय्गु, मांया ख्वाःस्वय्गु, बौया ख्वाःस्वय्गु दिन भी आज्जुपिसं न्हापा हे ल्यया तय् धुंकुगु दु, गुरुपिनिनिंति गुरु पुन्ही नं । अथे हे हानं देव देवतापिनिनिंति अनेक तिथि, अनेक वार निर्धारित यानाः तःगु हे दु, गुगु विज्ञ जनपिसं सिया हे दीगु दु । अथे हे उपरोक्त प्रकारं आत्मवश जुयाः देवता रूप जूपिं भी आज्जुपिसं थःपिनिनिंति, थःपिनि ‘हृपूजा’ याय्गु निंति थव ‘हृपूजा’ या मङ्गल

दिन लयया तःगु ज्वी । मखुसा थ्व दिनया थज्योगु 'ह्यपूजा' याय्गु प्रथा मेमेथाय् नं दय् माःगु खः ।

आः थौं नं व हे १०७० दँ पुलांगु 'ह्यपूजा' नखः थौं कन्हय्या भीगु भासं 'न्हू दँया ंहूदिन' या रूपं वया च्वन । उकियात स्वागत यानाः भीसं नं नखः दँ हे दनेगुसा थ्व 'ह्यपूजा' या महत्व सीकाः भी नं थ्व अनेक अपठ्यय ज्वीगु नाना कुरीतिया ऋणभारं मुक्त जुयाः सम्पन्न ज्वीगुनि स्वय् माल । मखुसा थ्व नखः दनेत स्वय्गु 'दां मदु बाबुचाया लै न्याय् माः' धयार्थे जक ज्वी ।

(धर्मोदय' ३।१ अङ्क')

भी

‘भी’ सु ? भी भी हे । ध्व ‘भी’ शब्द सुयां मदु । सकलें ‘जिपिं’ या पर्यायवाची ‘We’ शब्दं गाका च्वंपिं । उकिं ध्व ‘भी’ या दुने भीत माक सकतां दु । दकले न्हापां व्वीकइह मां’ दु, व्वीकेत ग्वाहालि याइपिं ‘अजि’ दु, दुरु त्वंकइपिं ‘तुतुमां’ नं दु । अथे हे पिध्यंकइपिं, लुसि ध्यंकइपिं नं भी हे दु, सुयाकें त्याय् काः वने मो । मेमेगु साधारण ज्याया ला खँ हे मदु । बुँज्या, छ्यँज्या ज्यासःज्या आदि मनुष्य जीवनयात माःगु तक ज्या याइपिं भी हे दाजुकिजापिं दु, ध्व छता ज्या याइपिं मदु धाय् मो । उकिं भी आज्जु तापाः आज्जुपिसं अनेक उन्नतिया त्वाथः गया वन । भीत गय्त लँ क्यना वन । गुगुया साक्षी स्वरूप स्वंगुलिं कला (साहित्य, संगीत, कला) या दसु भीथाय् थाय् थासय् थौं तक नं द हे दनि ।

(१) न्हापां हस्तकलाया निं खँ ल्हाय् । कला तःगू मछि दु, उकी मध्ये चित्र कलाया नमूना स्वंगू (यँ, यल, ख्वप) देशया लाय्कुली अङ्गलय् अङ्गलय् च्वया तःगु अनेक चित्रत दु । केपुली बाघ भैरबया देगलय्, सेगुँइ शान्तिपुली अथवा कुमारीया छेँ स्वःवंसा अन नं खनि । अथे हे स्थापत्य कलाया नमूना स्वय्सा बसन्तपुर छगुलिं हे कुगाः देगःया देगः छेँया छेँ । मखु अप्पायागु बा ल्वहँयागु स्वेसा यलया महाबौद्ध व कृष्ण देगः । हानं देगः व छेँ छखे छखे हे स्वय्गुसा ख्वपया न्यातपौ व ५५ पाः भयाः । मेमेगु कलाया अव्वेषण याय्सा न्हात्थाय्-यागु न्हागु हे संग्रहालयय् स्वःहुँ छुं न छुं भीगु कला मदुगु गुगुं संग्रहालय दइमखु । धात्थें धाय् धाःसा भी नेपाःयागु कलाकृति मदुगु

संग्रहालय संग्रहालय हे मखु, सिँयागु, लुँयागु, वहयागु, थनातःगु स्फटिकयागु, ल्वहँयागु अथवा चायागु हे थजु छता न छता अवश्य दइ । भी हे नेपाःया आरनिक धयाह्य छह्य कलाकारं चीन थ्यंक वनाः देगः दय्काः भीगु वास्तुकला कयना वन । आः नं दय्के माल धाःसा समय व अर्थ सहायता जक बीमाः— दय्केत लिचिलिपि मखु, दय्का हे च्वंगु दु, उदाहरण ६० सालया महाभूकम्पं चूंदने धुंकुगु यलया महाबौद्ध देगः आः हानं न्हापाया थें हे भवाताहाँ दनाच्चंगु दु । मेगु चिचीधंगु वस्तु स्वेसा गुंलां बहिली बहिली हिलाः स्वःवने ह्याःसा श्री देवरत्न शाक्यया जुद्धसडक पसः व श्री हर्षराज नरसिहराज शाक्यया जुद्धसडक पसलय् स्वयं गाः ।

(२) संगीत—उकीनं भी आज्जुपिसं माक याना वंगु दु । न्हाथाय्स्व उकियागु हे बाहुल्य । पूजा-आजा, व्रत उत्सव न्हागुली नं मदयक मगाः । चचा तुतः, गीत-बाजं, प्याखं-ख्यालः छता न छता अवश्य दइ, गुगु संगीतया निगू अंग खः—चचा, तुतः गीत, बाजं गीत व प्याखं, ख्यालः-नृत्य । आः न्हापां चचा तुतः निं काय्, थव अनेक राग-रागिनी हाला तःगु धार्मिक गीत खः । थुकी छुं स्वरवाद्य नं मदु, छुं तालवाद्य नं मदु । स्वरया ज्या नादं व तालया ज्या ताः थानाः कया च्वन । थव कलां मनुष्यपिन्त जक ख्वे-न्हिले याकङ्गु मखु जडय् तक नं थवयागु प्रभाव लाःगु खनेदु । छाया धाःसा आचार्य सुरतवज्रयात ल्हासाया पोतला लामाजुं पनाः माभितय्सं खुसि छिके मबिसे नेपाः-छ्या महःबले कसाःगा छपु लायाः ‘जयम्बाछलि’ चचा थमं हे दय्काः हालाः ब्रह्मपुत्र तरेयाना वःगु अपाय्चो ता दुगु खँ मखुनि । हानं आचार्य जामनः गुभाजुं थज्याःगु हे मेगु छपु चचा हालाः सिमाया मूकचा कछुकाः तुति तःक्यंकाः चोलय्यात नका च्वंगु नं पौराणिक विषय मखुनि । अथे हे यलया जुजुबाजे महीनाथं म्य हःहां हीराया अंगू मचाय्क त्वका काःगु नं तःसःदँ दुगु मखुनि । वसपोलपिसं ‘गाना-त्परतरं नही’ धयागु उक्ति चरितार्थ यानाः कयना वंगु दु । मेगु गीत

बाजंया ला खँ हे महु, अनेक राग रागिनी अनेक ठाटं हालेगु भी आञ्जुपिनि ख्याः । व नं छपु हे म्येँ 'ग्वारा' धकाः ४ गू ६ गू, ८ गू, ९ गू तक नं ताल ह्रीकाः । खजा आपाः याना ताल भीसं न्हयगू हे कया तल, अथे नं मेमेगु थाकु थाकुगु ताल नं सःस्यूपिसं हालाः थाना हे च्वं । स्वरया ज्याय् भारतीय शास्त्रीय संगीतया राग रागिनीया नां दुसां उकिया परम्परा नाप आपालं पाः थें च्वनाः नेपाःयागु ज्वी धुं कल । दसु मालश्री व वसन्त राग कया दिस्सं, ध्व राग व शास्त्रीय रागया सुर पाः । तर मालश्री वा वसन्त म्यया सः ताय्व भीगु न्हाय्-पनं मोहनी वल व ब्याहाया लग्न जुल धयागु चाय् धुं कइ । हानं सिनाज्या, सिलुम्य, घातु आदि म्य भीगु संगीत ज्ञानया परिचय जक मखु भीगु नेपाल संस्कृतिया विशेषता खः । स्वरवाद्यया ज्या जक तन्तु वाद्य (तारबाजं) या सिबे नं सुषिर वाद्य (प्वीगु बाजं) बय्, बासुरी मुहाली, गुजराती, रसन आदि कया तल । ताल वाद्य-धिमे, दबदब, कूताः धाः, नाय्खि, दङ्गः, पश्चिमा (मृदङ्ग) देशिखि व विशेष यानाः कोँ चाखि, गुगु मेमेगु देशय् खने महु । खजा नगरा नं छप्वाः ह्यतुगु खः अथ्यनं उकी निगू 'बोल' निपु कथि पिकाय्गु— निपा ल्हातं, तर भी कोँ चाखिनय् छपा ल्हातं हे निगू बोलिं पिहाँ वइगु ! थुकिया विशेषता थगुनेया अग्रश्रावक धातुया स्वागतय् कलकत्ताया महासभाय् कयना वे धुं कुगु दु । हानं विदेशी बाजनय् नं भीसं थाना हे कयना च्वना । थँबहिया स्व. कान्छा उस्ताद सीतारया बिलम्पतय् विशेषता कयना वन, यलया श्री गणेशलाल उस्ताद हारमोनियम द्वारा भारत विख्यात जूगु नं भीसं खँ हे खँ । गलायागु ज्याय्, तालयागु ज्याय्ला धाय् हे मोल, अनेक उस्तादपि भी दाजुकिजापि यक यक आः नं दु । वेकःपिनिगु योग्यता माघया माघ माघय् यक स्वे दु । प्याखंया विषयय् नं भी आञ्जुपि सुं क मच्चं, अनेक प्याखं दय्काः हुया वन, अनेक प्याखं ह्रीगु दभू दय्काः स्वया वन, गुगुया प्रमाण स्वरूप लाय्कुली प्याखं ल्याः काय्गु प्रथा थौँतक नं द हे दनि । अज्ज भी न्यतया न्यतमरु प्याखं, किलागःया

देवी प्याखं, महाकाली प्याखं, सिखाती प्याखं, जल प्याखं, पचलि प्याखं, खपया नवदुर्गा प्याखं व यलया काती प्याखं आदि अनेक खःप्याखंया भावपूर्ण मुद्रा, कलापूर्ण प्याखंपाः आदि वर्तमान पूर्वीय नृत्य कलाया प्रदर्शक उदयशङ्करजुं नं खंगु जूसा थनयागु नं निगू प्यंगू नृत्य कला स्यना यंकाः संसारयाल कयना बीगु खः नेपाल्यु नं प्राचीन नृत्यकला गुथाय्तक थ्यं ।

(३) आः ल्यन साहित्य - थ्व खँय् भी आज्जुपिसं याय् थाय् दक याना वंगु दु । थःपिके दक फक योग्यता थुकी फुकावन धाःसां पाइ मखु । उकिं हे लाः खःनि भीगु साहित्यं खुता न्हय्ता प्रकारया आखः स्वया वन, अनेक राग रागिनी, तालतरङ्ग न्यना वल, अनेक भाषाया उच्च साहित्यया भावयागु सवाः कयावन । थुलि जक गन, अनेक तन्त्र, मन्त्र, वासः-तासःया शास्त्रयात नं थानाः उकिया नं सुगन्ध पिकयाः व सुवासयात सुदूर देशय् थ्यंक नं फिजय् याना वन । उकिं हे ला खःनि इङ्गलैण्ड व र्मनीया युनिभर्सिटी भीगु भाषाया अनेक सफू यूरोपया महान् महान् विद्वान्पिनि अध्ययनया विषय जूगु व भीगु भाषाया व्याकरण, कोश, बत्तिस पुत्तलिका कथा, विचित्र कर्णिकावदान आदि आदि डेनमार्कय् भाषान्तर जुयाः छापे जूगु । हानं राइट् महोदयया नेपालया इतिहासय् भीगु भाषाया 'क ख ग घ' या म्य आदि नं रोमन आखल्य् छापे जूगु । श्री हामिल्टनया नेपालया इतिहासय् भीगु भाषाया गुलि विशेष शब्द वयाः उकिया विवरण नं बिया तःगु दु । मेगु तिब्बतया विद्वान्पिसं भीगु रञ्जना आखः व कुंमो आखः या सिँया बलक द्युकाः तिब्बती आखः नं तथाः वर्णमाता द्युका तःगु दु । थुलि जक मखु, मेमेगु नं उत्तमोत्तम सफू यंका तःगु दइतिनि, गुगु भीसं प्रयास पूर्वक माल धाःसा लुइ नं तिनि । गुगु गुगु ला छापे जुया च्वंगु नं दु हँ । थ्व तोता मेगु भी छु छु दनि आः व माः वने ।

खजा आपाः यानाः भीगु पुलांगु गद्य सफू आपाः अनुवाद हे खने दु । कारण भी धार्मिक प्रकृतिपिं मनू, सरल साधारण जीवन,

प्राणीतयत् दया करुणा दुर्षि, उर्कि भीगु गद्य साहित्य आपाःयानाः बोधिसत्वावदान, अशोकावदान, सत्यनारायण व्रत कथा, रामायण महाभारतया कथा, वसुंधरा व्रत कथा (सुचन्द्र गृहपति, न्यूमदेवी च्युतदेवी) स्वयम्भूपुराण, ताराशत नाम, गोमयजुया बाखं, बुद्धद्योया बाखं, चोबाहा द्योया बाखं, करुणामयया रूपस्तवया बाखं. अष्टमी व्रत कथा, सुप्रिय सार्थबाह, सिंह सार्थबाहया बाखं आदि धार्मिक बाखं व बत्तिस पुत्तलिका, शुकबहत्तरी, विरसिका, हितोपदेश, पञ्चतन्त्र थें ज्यागु शील, स्वभाव, चरित्र भिनिगु नीति ग्रन्थ आपाः खनेदु । हानं भी आज्जुर्षि बाखं ह्यो धयागु खँ थुर्कि अप्पो सीदु कि सहस्ररजनी नं अनुवाद याना तःगु दु खनी । गद्यय् मौलिक नेपाल्या वंशावली (इतिहास) खः धाय्माः । थ्व पुरा गन दु, थ्व खँ सुनानं मय्यु , आःतकं बांलाक पिहाँ मवः नि । धाथें मौलिक रचना आपाः पद्यय् खनेदु, व नं वार्णिक स्वयाःनं विशेष यानाः आखः गो जक मिले याय्व गाःगु गीति छन्दय् । खः निगू प्यंगू नेपाल सम्बत् १९१६ सालय् च्वःगु “सदां शारदा” थें ज्यागु भुजङ्ग प्रयात छन्द, ‘गुलिकाय जनम् मदु मेव रतन्’ थें ज्यागु तोटक छन्द नं मदुगु मखु । अथे नं आपाः ‘स्वयम्भु बुद्धका कामना रूपं’ (८२५ साल) ‘हे मछिन्दरनाथ’ (रणजित मल्लया पालय्) ‘ब्रह्मा, विष्णु रुद्र रूपं’ (विष्णु मल्लया पालय्) ‘लोकनाथ याहुने जगत उद्धार’ (१८६६ साल) ‘थिर मदु थ्व संसार त्वव मनुष्यनं’ (श्री निवास मल्लया पालय्) मन कामना तारणी गुणयागु खानि’ (पृथ्वीनारायण शाहया पालय्) हानं यलया पण्डित अमृतानन्दया— गुह्यस्यागु सल्हां भीगु शब्दकोश, व्याकरणादि संग्रह जुल - “देवं मनुष्यं दैत्यं अनियाक” स्तोत्र व बौद्ध जातक सम्बन्धी सलंसः म्य आदि आदि अनेक पद्य व म्य दु, गुगु बांबांलानाः छन्द शास्त्रया अनेक अलंकारं पूर्णगु खः । अज्ज गां गाभय् गज्या गज्यागु बांबांलाना नं थ्वया सिबे नं पुलां पुलांगु गुलि दनि थं थ्व पुरातत्वान्वेणया विषय खः । अप्पो बिचाः यानाः मायबिलिचां त्यप घय् वीगु ज्या याय मखु ।

बरु न्हापां थासा-आखलं भीगु छ-छु सफू पिहाँ वल व खँय् कछो स्वे । गुगु बखतय् भीगु भाय्या थासा आखः केवल पत्रा (पंचाङ्ग) छगुली छगू निगू वाक्य सिबाय् ब्वने मदुनि उबले नं भी आबा कका-पिसं थःपिनिगु पाः बांलाक फःगु दु धाय्माः छाया धाःसा स्वर्गीय साहु हर्षमानं नेपाल सम्बत् १८०६ सालय् ल्हासय् दीबले भीगु रञ्जना आखः व तिब्बती भाषा आखः तथाः ताराशतनाम, नामसङ्गीति व भीगु नेपाः आखः नं दुगु एक विंशति आर्यतारा स्तोत्र नं सिँया थासा (बलक) दय्काः छापे याका दीगु दु ' गुगलि यानाः भीगु आखः छापाय' रूपे स्वे दत्त । अथे हे गुगु बखतय् स्वर्गीय पण्डित निष्ठानन्द गुरुजुं 'ललित विस्तार' सफू पिकया बिज्यात उगु बखतय् (नेपाल सम्बत् १८३४ सालय्) नेपालय् प्रेसया बांलाक व्यवस्था मदुनि धाःसां ज्यू , छगू वसपोलं हे अनुवाद यानाः १८२६ सालय् पिकया बिज्याःगु एक विंशति प्रज्ञापारमिता दु, अज्याबले भाषा प्रेमया बलं अपाय्धंगु ग्रन्थ संग्रह यानाः अनुवाद यानाः थमं हे कम्पोज याना नं थमं हे चिकिचाधंगु प्रेसय् छापे यानाः भीत कयना बिज्यात, अथे हे मेमेगु 'भद्रचरी नाम धारणी' 'बोधिचर्यावतार' नं छापे यानाः भीगु मातृ भाषाया धुकू थना बिज्यात । मास्टर जगत सुन्दर मल्लं 'इसपं दय्कागु बाखं' भाषान्तर यानाः ने. सं. १८३५ सालय् पिकया दिल, हानं वय्कलं अंग्रेजी भाषायागु 'ग्र्याम्बर्स दिक्सनरी' या भीगु भाषां अर्थ तथाः दय्का तःगु दु हँ । ने सं. १८३७ सालय् अपरिमिता नाम धारणी नं थासा आखलं प्याहाँ वल । हानं ने. सं. १८३६ सालय् श्री जीवरत्न ब्रज्जाचार्य 'दान गाथा' या अर्थ तथाः पिकया बिज्याःगु दु । अथे हे ने. सं. १८४० सालय् स्वर्गीय कवि सिद्धिदासजुं 'सज्जन हृदयाभरण' धयागु नीति व स्त्री शिक्षाया द्वाहा चौपाइ पिकया दिल । वय्कःया मेगु ४०।४२ गू सफू च्वया तःगु दनि हँ, गुगु अर्थाभावं वय्कःया जीवन कालय् ला प्याहाँ हे मवल, आः नं पिकाय् मफया च्वन तिनि । उकी मध्ये जिं स्यूगु निगू प्यंगू थ्व-सत्यसती, सत्यमदन संगविहग

सनातन धर्म, ७ काण्ड रामायण सर्वकर्म, समाचार, सञ्चय, सिद्धि व्याकरण, सम्बाद, सप्तस्तुति, स्वदेश वस्त्र, सर्वबन्धु सकतांमाः. शुकरंभा सम्बाद आदि आदि । हानं तःछे बाहाया स्वर्गीय नाना काजी गुरुजुं 'बुद्धोक्त संसारामय' धयागु सफू १ गू नं थासा आखलं पिकया बिज्याःगु खः, तर सिमधःनिबले वग्पोल परलोक जृगुलि व ज्या दहँ काइपि मदयाः अर्थे ल्यना च्वन । सर्दार हरिभक्तजुं च्वयादीगु अनेक नेपाः भाषाया म्य नं छगू संगीत सफुली प्रकाशित जृगु दु । शहीद शुक्रराज शास्त्री भीगु नेपाल भाषाया व्याकरण दय्का थका दिल, वर्णमाला व रीडर छगू नं पिकया दिल । सु तीर्थराजजुया नं वर्णमाला छगू दु । मेगु डा. इन्द्रमानया धम्मपद, श्री देवकाजीया स्वयम्भू दर्शन, व अनेक लेखकपिनि मनबोध, बोधिज्ञान, संबोधिसाधिनी, पद्य निवृञ्ज, हृदयकुसुम नं प्याहाँ वःगु दु । मेगु प्चोया जुजुबाजे तीर्थराजजुं 'गोम-यजुया बाखं' नं थासा आखल्य पिकया तःगु दु । हानं यलया धर्मादित्य धर्माचार्य याकःचां हे 'बुद्ध धर्म व नेपाल भाषा' धयागु भी भाय्या मासिक पत्र नं निदँ स्वदँ तक कलकत्तां पिकया बिज्याःगु खः गुगुली स्वर्गीय कवि योगवीरसिंहया अनेक कविता संग्रहित जृगु दु । तर व नं अर्थाभावं दिना वन ।

थज्याःगु भी भाय् छुं काल तक काल चक्रे लानाः गुगुं प्रेमया ख्वाः स्वे मखंक भी भीगु ह्यतुइ हे सीमित जुया वन । तर परिस्थितिवश गन भीगु भाषाया निरिति समिति अड्डाय् छगू विभाग खोले जुल अनं-निसें अनेक दाजु किजापिसं अनेक उत्तमोत्तम सफू च्वयाः पास याकाः प्रकाशित याना च्वन, गुगुया संख्या सच्छि नं मयात धाःगु न्यना ।

हानं धर्मोदय सभां नं गुलि-गुलि खर्च यानाः नगुनेंनिसें भीगु भाषाया 'धर्मोदय पत्रिका' पिकया च्वन । 'धर्मोदय पुस्तक माला' धकाः भीगु भाषाया सफू नं पिकया च्वन । जम्मा सफू १८ गू खात थें ।

उकिं गथे लेखकपिसं, कविपिसं सम्पादकपिसं व प्रकाशकपिसं भीगु भाषाया निरिति थःथःगु कर्तव्य यानाः धमाधम सफू पत्र पत्रिका पिकया

चवन अथे हे भी सकसिनं नं फक्क अप्पो सफू न्यानाः न्याकाः पत्र पत्रिकाया
ग्राहक जुयाः यानाः थ थ.गु कर्तव्य याय् माल, अले भीगु प्रिय नेपाल
भाषा नं मेमेगु उन्नत भाषाया न्ह्योने थ्यनाः भीसं 'भी' हसीकाः भीगु
स्वंगुलिं कलां बीगु सत्यगु , न्थने यइपुगु, बांलाःगु शान्ति व सुख
अनुभव याय् दइ । जय नेपाल ।

(धर्मोदय ने० सं० १०७० बकुला अंके च्वंगु लेखया छुं अंश)

जात्रा

जात्रा धकाः नां काथ्व हे भीगु न्होने न्हापा लाक छथो मनू-
तनि मूँवय् धुं कइ ।

आः खँ वइ - व मनूत छाया मुनिगु छु खँय् मुनिगु ? धात्थे
धाय् धाःसा व मनूत मुनिगु कारण मेता मखु, व छुकिया जात्रा व
क्यनेत व व जात्रा गय् च्वं व स्वयत्त रुः । उकिं जात्रा क्यनिपि वइ -
अनेक बाजं थानाः, जात्रा स्वइपि वइ बांवांलाःगु वसतं पुनाः । तर
अपि निखलःयां मनय् थःत्व दु, थःत्वया गौरव दु । उकिं अपि निखलः-
स्यानं छकलं हे खनि थःपिनि सभ्यता व थःपिनि संस्कृति ।

आः न्हापां भीसं भीथय् दुगु छगू निगू जात्रा नि स्वय् ।
स्वयादिसँ, भीथाय् यक यक देगः दु गुगु देगःया मेमेगु देशनाप जो
मदुगु शिल्प कला खनाः संसारया ब्याक धयार्थ विद्वान्पिसं म्य
वांन्याना च्वनिगु । व हे देगः देगलय् च्वंपि देव देवतापिनिगु जात्रां
यानाः ला अपि भं हे आश्चर्य चाइगु कि थपय् थपय् मछिधंगु चीन व
भारतया दथुइ च्वना नं थमिसं थःपिनिगु संस्कृतियात थुलितक सुरक्षित
याना च्वने फुगु थमि जातिया गज्याग सजीवता खः ! उकिं भासँ, व
जात्राय् छु विशेषता दु स्वया दिसँ ।

खजा भीगु पायाः भीगु क्षत्रियया चिं खः, भीगु माधमाध
भीगु संगीत ज्ञानया प्रदर्शन खः, हानं भीगु अनेक खःप्याखं न्ह्याकेगु
भी नृत्यकला सःगुया प्रमाण खः, अथ्य नं भीगु देश देगलं जाःगु देश
धकाः नां दंगु, भीपि नं सुथ बंछि पंछि देवके जक ज्धीपि द्योवैँ धकाः
नां दंपि जूगुलि भी द्योपिनि जात्रा भीसं हे बबुयाः याना च्वनागुली

विशेषता दु । पञ्चादां सम्यक्बले स्वयम्भू भगवान्यात व गुह्येश्वरी, बज्रजोगिनी आदि देवतापिन्त नं भीसं हे कबुया च्वना । पचली भैरव, चंगुनारायण आदियात नं भी मनुखं हे घय् घय् पुना ल्हं ल्हं यानाः जात्रा याना च्वना । हानं बुंगद्यो जनबहाद्यो, भयलाद्यो आदि द्योपिन्त रथ दय्काः रथय् तयाः जात्रा याना च्वना - व नं रथ धकाः सलं सायकाः मखु, मनुखं हे सालाः । उकीसनं ज्याथ जिथि जुयाः देवता स्वरूप जूपि आज्जु अजिमापिन्त नं जंक धकाः खतय् तयाः छय् छुइपिसं सालाः जात्रा याना च्वना । अथ्य हे विशेष लोकोपरि पुण्यकर्म याना वपि दिवंगतपिन्त तक नं भीसं देवता हे भाःपाः खतय् तयाः सिथं यंका च्वना । थ्व फुक्क देवत्वया लक्षण अथवा देवता व पितृपिनि प्रति भक्ति दुगुया प्रमाण खः, गुगु- भगवान् बुद्ध आज्ञा दयका बिज्याःगु बज्जीतय्गु प्रजातन्त्रात्मक विशेष ७ गूगुण मध्ये छगू प्रधान गुण खः ।

परन्तु थज्याःगु अनेक संस्कृति पूर्णगु जात्रा दया च्वंगु नेपालय् नारद थेरया कृपां नगुनेनिसं छगूःहूगु जात्रा नं अप्पो दत्त । न्हूगु दुगु ला जि हे जित्त, प्यन्हुइ मपाः जात्रा दुथाय् छगू मेगु जात्रा ल्याः ख्यास् मालं छुं अप्पो धाय् मज्यू । तर पाना च्वन संस्कृति ल्वी व बी व थें गन देव देवता धकाः भक्तिभाव तयाः सर्वश्रेष्ठ प्राणी मनुखं ब्वह- लय् नो दिकाः कब्बीगु जात्रा, गन शरीरया आकार स्वयाः न्ह्येपु चीगोह्य किसि कब्बीकागु जात्रा, व नं देवातिदेव भगवान् बुद्धया सर्वज्ञ धातुयात । थ्वला सरासर व धातुया प्रति समुचित सम्मान प्रकट याय् मसःनिगुया प्रमाण अथवा लुंया कलश ध्याकुंचाय् तयाः वह्या कर्वा लसकस याय् थें जरू खः, भी थुलि मछि नेपाः बौद्धतय्गु बल्लाःगु बाहा दयक दयकं । खः सुं मान्य व्याक्त, राजामहाराजा, बा साहु महाजन- पिन्त सल बा किसि गय्काः सत्कार याय्गु उचित खः, भी नेपालय् अनेक उत्सवय् याना नं च्वं । उकिं दकले न्हापालाक इन्ट्रेन्स पास जुया वःह्य महानुभावयात श्री चन्द्रशमशेर महाराजया पालय् थकातनिसं

किसि गय्काः सिन्दूर जात्रा यानाः हःथं, दकले लिपा धया थं सती वंहा सतीयात किसिहय् तयाः छःथं वा सुं विद्वान् कथावाचकं बाखं धुं कइबले सलगय्काः जात्रा याय् थं भिक्षु नियमानुकुल जूसा नारद थेरयात किसि गय्काः जात्रा याय्गु भीगु संस्कृतियात व वसपोल्या महान् कार्यया सम्मान याय्त् नं लोगु खः । गुह्यस्यां भीगु उपरय् करुणा तयाः लंकानिसं थन थयंक स्वधू स्वधू बिज्यानाः धम व्याख्यान याना बिज्यात, अज्याःगु अपूर्व धातु हयाः बिज्यात, हानं आनन्द पुस्तकालय , सीमा आदि स्थापना याना बिज्यात ।

तर थुगुसी ला किसि नं मखुत, चौकडी बग्गी वल । खजा थ्व नं रथ हे खः, संस्कृत भाषां थुकियात हे रथ धाइगु । अध्यनं रथ धाय्व भीगु मनय् गुगु कल्पना ज्वीगु खः व नाप पाः । थ्व खँ धाय् माःगु मखु । बरु गुलि गुलि दर्शकपिसं धाल लाःसा आकिवं मोटरय् व इवं हवाई जहाजय् जात्रा ज्वीगु ज्वी ।❀

आः ल्यन श्रद्धा भक्ति वा मान प्रतिष्ठाया खँ । खः मान मर्यादा तय्माः अवश्य, तर मान मर्यादा धयागु थःपिनि गच्छे अनुसार, विशेष यानाः थःपिनि चलन अनुसार जुइ । मोटर दुपिसं वा गइपिसं मोटरय्, बग्गी दुपिसं वा गइपिसं बगिलय् व गान्हा दुपिसं वा गान्हा गइपिसं गान्हाय् तयाः स्वागत सत्कार याइ । उकि हे ला खःनि त्रिपुरा कांग्रेसया अधिवेशनय् कांग्रेसया राष्ट्रपति श्री सुभाषचन्द्र बोसयात गांया संस्कृतियात त्वेक स्वांगोह्ये वासा दुगु गान्हाय् तयाः स्वागत याःगु । अमिसं इच्छा याःसा छु निगू प्यंगू बग्गी, निगः प्यंगः मोटर हय् मफुला ? तर अमिसं थःपिनि थःत्व व बग्गी वा मोटरय् मखं, व गान्हाय् हे विशेष गौरव खन । उकि व हे तुयूपिं वासा दुगु गान्हायात संसारं न्हासं चुयाः जाहाँ थीगु चन्द्रमा दुगु तुयूगु सुपाँय् धकाः उपमा बो माल । अध्य हे सकसिनं थःपिनि थःत्व सोके माः, थःत्वया गौरव याय् सय्केमाः, नाप नाप

❀ जु नं जुल हे धाय् माल, सारिपुत्र-मौद्गल्यायनया धातुला हवाई जहाजय् हे तयाःहल, यन । - सं.

व गौरव गाथा लोकय प्रचार नं याय् फय्के माः । अले तिनि लोकं भीगु
सभ्यता व संस्कृतिया मू सी, भीत आदरया दृष्टि स्वइ, चिकिचा हे
धंगु जूसां भीगु विशेषतायात दिश्वय् छुं थाय् बी । मखुसा जात्रा जात्रा
धाधां भीसं छुं मखुगु, बांगलाःगु ज्या याःह्य मनूयागु मभिगु गुणयात
लोकय् कयनेत “मालला छंगु जात्रा न्याय्के” धाय् थें भीगु सभ्यता व
संस्कृतिया जक जात्रा न्याइ भीगु भीत्व नापं संसारं तंक । जय नेपाः !

१०७१ बछलागाः १

(‘नेपाल’ १।१ अङ्क)

गुथि

गुथि, थ्व पुलांगु शब्द खः, पुलां जुजुं भ्वाथः जुया नं चने धुंकुगु । परन्तु न्ह्याक हे पुलां जूसां, न्ह्याक हे भ्वाथः जूसां थुकी विशेषता दु भी नेपाःया संस्कृति क्यनेगु । गथे न्ह्याक हे पुलां ज्वी धुंकुसां लखं लख दँ पुलां ज्वी धुंकुसां च्वापुगु सःस्यूपिनि निति धुकू खः, अथे हे थ्व भीगु गुथि नं सःस्यूपिनि निति महान् धुकू खः, थःपिनि योयोगु काय् दुगु, योयो थे याय् दुगु । खः मसः मस्यूपिन्त धाःसा मरणथा कारण नं ज्वीयो । छाय् धाःसा व हिमालय पर्वतय् लु मदु ? हीरा, माणिक, पन्ना दु, लुँ वह सिजः नं मदुगु मखु, अनेक दु । उकियागु कच्चाःलखं लु याय् मज्यू ? बिजुली पिकाय् ज्यू, अनेक यन्त्र तथाः अनेक ज्यासः (कारखाना) चलेयाय् ज्यू, लखं लख पी बुँयात धःह्युयाः लखं नं लाके ज्यू । तर मसल धाय्व खानी ह्युइबले ल्हानाः सीयो, कारखानाय् कलघरं काय् यो, व हे खुसिं लखं लख पी नुँ च्वीकः नं यंके यो । ह. व थें हे थ्व भी गुथि नं भीत भी मसयाः भिकेय। पलेसा स्यंका च्वन । सुख बीया पलेसा दुःख दिया च्वन । बिचाः याना दिसँ, न्हापालाक थ्व गुथि स्थापना याःबलय् थ्व गुथिया रूप गज्जाःगु ज्वी ? केवल मदु मदु ल्हापं तथाः नयाः ल्वा जक ल्वाय्गु ज्वीला ? छ्यंबुं मवाँय् ज्वीक पाःफय् माःगु ज्वीला ? मखु, कदापि मखु ।

उबले ला थ्व गुथि छगू व्यवस्थित संस्था खः, दाजु किजा बा गुथियारपिनि जीवनस्तर थकाय्त सामाजिक व्यवस्थाया नियन्त्रण याय्गु समाजया लु जक विभागय् भी आजुपिसं गुथि दय्का मथकु ? न्हापां मचा बुइव मचाबू ब्यंकाः व मचाया रक्षा याय्त,

विवाह यानाः भौमचायात मेथाय् त्वाःया मेगु थरया म्हाय्मचायात
थः जुल धकाः दुत काय्त्त फुकी (दाजुकिजा) गुथि दु । गनं गिरजाय्
वनाः बा अड्डाय् वनाः रजीष्टर बा दर्ता याकः वने माःगु महु, आगं-
द्योयाथाय् दाजुकिजापि साक्षी तथाः किसली छाय् धुनेव हे व मचा
बा व मिसा अमि गुथियार जुल । अमि गुथिया गुथियार जक मखु
अमिगु छ्यँ-बुँया नं हकदार जुल । अथे हे सीबले सिथं यंकाः उइगु
सीगू, सिथंयंकेत माःगु ग्वाहालि याइगु सनांगू, सीधुंकाः स्वन्हु प्यन्हु
तक माः माःगु विचाः याइगु विचाःगू आदि नं दया हे च्वंगु दु । हानं
जीवनयात दकले मदय्क मगाःगु बुँज्या याय् छिकेत मंकाःज्या दु, १/२ ह्य
जक जहान दुपिसं नं याउँक हे बुँज्या याय् फु । मेगु नं पुलां पुलांगु कला
कृति सुरक्षित यानाः नं दय् छको प्रदर्शनी यानाः क्यनेगु बहिगू, पुलां
पुलांगु सफूया सुरक्षा यानाः नं उकिया दय् छधाःसां पठन पाठन याय्गु
सफूगू, आज्जु तापाः आज्जुपिनि गुण लुमंकाः श्रद्धा प्रकट याय्गु
अनेक तिथिगू, स्वास्थ्यया निति बराबर उपवास याय्गु अनेक धलंगू,
देगः चीभाः द्योपिनि तिसा आदि आरक्षा याय्गु बुसाधं व तिसा-
विचाःगू आदि जीवनोपयोगी अनेक गुथि यक्क यक्क दु । थ्व फुक भीगु
सभ्यताया चि खः, भीगु संस्कृतिया जः खः, विशेष यानाः न्हापांनिसें
भी नेपाल-जाति प्रजातन्त्रात्मक राज्य शासन प्रणाली सः धयागुया
बल्लाःगु प्रमाण नं । थुकिं बांलाक सी दु भी आज्जुपिसं भगवान् बुद्ध
वज्जीतय् विषये आनन्द भिक्षुयात आज्ञा जुया विज्याःगु न्हय्गू अप-
रिहाणीय धर्म बांलाक थ्वीका तःगु दु ।

उकिं स्वयादिसें भी न्हागु गुथी नं थाकालि (सभापति) दु ।
छाय् धाःसा भी गणतन्त्र योपि, गणपति माने याइपि । हानं गणपति
(थकालि) यात नं ला छह सहायक माल, उकिं भी आज्जुपिसं
थाकालियात ग्वाहालि बीत नोकु (उपसभापति) तथा बिल, गुह्य
स्वभावतः थाकालि स्वयाः भचा बल्लाःह्य हे जुइ, थाकालियात ग्वाहालि
याय् फुह्य । हानं थाकालिपिसं ब्वःगु ज्या याइपि नं ला माल, उकिं

मेपिं स्वह्म थाकालि नं पदाधिकारी रूपं उकी लात । छह्मह्म भरी (कोषाध्यक्ष) या रूपं, मेपि निह्म मन्त्री व उपमन्त्री रूपं । तर ज्या याइपिन्त व विशेष यानाः ज्या व्वदपिन्त ग्वाहालि नं ला गाल, अले नकिं (थाकालि व नोक्कु नकिं) पिं निह्म नं उकी थ्याकल । छगू अभाव जुल-प्रचार व संगठन । उकियात प्रजा थाकालि धकाः खुह्मह्म थाकालि छह्म नं दुकयाः तल । अले भी आज्जुपिनि मन्त्रीमण्डल बा कार्य समिति पूर्ण जुल । थुगु रूपं भी गुथ गुथी च्याह्मस्या कार्यसमिति दु ।

थन नेपालय् जक नं मखु. भी गन तक वन, अन तक नं भीसं थ्व गुथियात नं नापं यकाः भीगु विशेषतः क्यना च्वन । ल्हासा थं ज्याःगु दूर देशय् नं भीसं थ्व गुथियात यकाः प.ला व पालाकतः दय्काः अनया दूतावासया रूपं ज्या कया वया च्वन । आः नेपाली वकील अडा दय् धुंकाः नं आपाः निगू सरकार सम्बन्धी ज्या पालाया १० ह्य थाकलि द्वारा कया हे च्वन तिनि । बरु न्हापा १० गू पाला दुगुया आः ७ गू जक दनि ।

अथे हे कुटी व फेरुङ्गय् नं गुथिया थाकालि दैथाकालि जुयाः अनया न्हागु ज्याय् नं नायो जुयाः ज्या याना हे च्वंगु दनि ।

विशेष यानाः मिखाछे भी नेप ली अडाया हाकीम डिठ्यायात नं 'थाकालि डिठ्या' धकाः थ्व थाकालि पद बिया तःगु दु ह ।

आः प्रश्न बइ जन्मं थाकालि ज्वीवं हे थ्व बुढातसें, धुसि धुसिलू बुढातसें, आधुनिक शिक्षा छुं मदुपि बुढातसें संथाया लु ज्या याइ ? तर उगु बखतय् पुस्तकीय ज्ञान जक हे शिक्षा मखु । विशेष यानाः शिक्षा अनुभवयात हे भाःपा तल । उकिं भीगु गुथी बुढापिन्त अर्थात् अनुभवी मस्तिस्कयात हे नायो बा थाकालि रूपं वरण याना तल । उकीसनं मेमेगु छयं पिनेया तन्ता मदुपि, विशेष लुमका तय् फुपि व "कार्येषु मन्त्री" धयागु पद कया च्वंपिं नं जूगुलि मिसातय्त, बुढीपिं मिसातय्त अर्थात् नकिपिन्त नं समान रूपं समिती थ्याका तल । उकिं हे थौं तक नं अज्याःगु भयंकर दमन नीतिया समय जोछि नं

‘ यत्र नारीस्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवता ’ धया र्थे भीगु अस्तित्व ल्यना च्वंगु खः । थज्याःगु फुक्क उपयोगी खँ भीसं व च्वापुगुँ र्थे ज्याःगु भीगु गुथियाके स्यना काय्फु, सय्का काय्फु । तर न्ह्यागुयां गुण सिबे अव-गुण निं याकन पुना वय् यो खनी । उकिया उद्देश्यया वास्ता मतसे पिनेया कार्यप्रणाली जक हे भी ब्वाय् जुयाः समयानुसार उकिया नियम परिवर्तन याय् मसल । उकिं—वय्कः आज्जुपिनि दूरदर्शितां थ्व गुथि आदि दयका थकुगुलिं भीगु नेपाल-संस्कृति आः तक ल्यना च्वंसां गुथिं छुं भिभिगु स्यना कयाः उन्नति पाखे पलाः तय् मफया च्वन ।

आःला समय त्यल भीसं थ्व गुथिया यथार्थ अर्थ व उद्देश्य लोमंकः सलंसः दँ तक दुःख नं सी धुन । आः भीसं थ्व गुथिया महत्व थ्वीकाः उद्देश्य न्होने तयाः नियम व उपनियमय् समयानुकूल परिवर्तन हय् माल । अनुभव वा ज्ञान हे जक शिक्षा मखु, न्हून्हूगु अनेक विज्ञान नं वर्तमान शिक्षाया प्रधान अंग खः धयागु थ्वीके माल । थौंकन्हे अनेक भाषा-ज्ञान व पुस्तकीय शिक्षा अर्थात् विश्वविद्यालयया उच्च शिक्षा नं सदय्क मगाय् धुंकल धयागु चाय्के माल । अले जक भीपि वर्तमान समययात ल्वय्क लिपा तक भीगु अस्तित्व ल्यनिकथं जीवित जुया च्वने फइ । छाय् धाःसा सभ्यता, संस्कृति ल्यंकाः कयना च्वने फइगु हे जातिया धाथेया जीवन खः ।

(‘नेपाल’ १।३ अंक)

महिला

महिला, महिला खः, पुरुष मखु । मां खः, तताक्यहेँ खः, म्हाय् खः, अज्ज कलाः नं खः, तर अबु, दाजु-किजा, काय् अथवा भाःत कदापि मखु । खः वरु प्रकृति हे पित्याः प्याय्चाः सकतां बराबर, चिकु तांन्वः नं अथ्य हे ज्वीमाः, तर व हे प्रकृति मिजंतय्त ग्वाय् व मिसा-तय्त मचाछेँ छाय् बियातल थ्व खँय् अपाय्चो समान दर्शी धाइह्य प्रकृतिया नं विचाः थातय् मलाः रुवाः वः, गुलि पाक बिया तःगु ? न्ह्यार्थ ज्याःह्य हे समदर्शी धाःह्यं नं समान धाय्, याय् मफय्क, मनू मनुखय् छुया थजाः कजाः धाइपिसं नं मिसा मिजं ला भिन्न जात खः धाय् माय्क । यानं हे स्यू-हूँ ग्वंगः हूँ माखा, हूँ दुगु हूँ च्वले । उकिं हे मिसा मिजंया कलाः भाःत जक मखु मां काय्, बौ म्हाय्, तता किजा, दाजु क्यहेँ आदिया अखण्ड सम्बन्ध दया वया च्वंगु । थज्याःगु प्राकृतिक सम्बन्धयात समानता धकाः मिजनं याक बलया ज्या मिसां याय् फु, मिसां याक मेगु ज्या नं मिजनं याय् माः धकाः तिं तिं न्हुयां समान ज्वी मखु । न्ह्याक हे मिजंतय्गु ज्या याःसां, युद्धभूमी तक नं वनाः साहस व वीरता क्यंसां जब 'व्यथा' ज्वी अले महिला नारीत्वे परिणत ज्वी, व अनं चिले फइ मखु, उकिं बांलाक हे सीदइ-अपि युद्धे वने गुलि तक लो । अथ्य हे मिजंत नं यक हे छेँ ज्या सः, न्ह्यागु ज्या याय् माःसां याय्फु धकाः फुँइ याःसां जब दुरुत्वंमचा वानाः कलाः सी, चान्हय् मचां 'यमा, यमा' धकाः पचि पचि यायां मांया दुरुया पलेसा बौया ग्वाय् ल्वीकाः "मां मखु मां गो ?" धकाः ख्वइ, अलेतिनि सी कि थःगु पुरुषत्व थ्व ज्याय् लो ला कि मलो ?

थव खं बांलाक हे सीदत कि महिला पुरुष मखु, अथ्य हे पुरुष नं नारी मखु । खः थव निखल नं संसारया सृष्टिक्रम न्ह्याकइगु लः धः खः, अथवा थौंकन्हय्यागु भाषां धाल धाःसा विश्वजीवन-रेल न्ह्याकेगु समानान्तर “लीग” खः । गुकी ताःहाः चीहाः, धयागु नं मदु, न अपाईँ हाकः धकाः हे धाय्फु । मिजं मिजं, मिजं छहाकः, मिसा, मिसा, मिसा छहाकः । गपाय् गपाय् हाकः, मयू, ताःहाकः साप हे ताःहाकः । बरु भचा जक तःब्या चिब्या बा सत्ती तापाः जुल कि जीवन-रेल दुर्घटना जुइ लाकइ । उकिं थव महान् ‘लीग’ यात भतिचा हे सत्ती तापाः मज्जीक उत्ति ग्यंकेगु प्रयत्न याय् माल, थुकियात हे तिनि, थव हे समानान्तर लीगयात तिनि समानता, समानाधिकार (इक्वेस राइट) यगु धा, धयादिसँ, मेगु छु धाय् ! जय संसार !

७१ तछलागाः ३०

(‘पासा’ १।१ अंक)

यद्गु [प्रेम]

श्व यद्गु बा प्रेम आकाश र्थे सर्वव्यापक । न्हाथाय् स्वःसां
श्वयागु सत्ता खनेदु । मचाखाचा, ल्यासेल्याय्हा, ज्याथजिथि न्हाहास्यां
मनय् श्वयागु प्रभुत्व । पशुपक्षी, कीटपतङ्ग, घाँय्-सिमा न्हागुलीसं
थुकिया प्रभाव । आपाः छु खँ, चन्द्र सूर्य, ग्रह नक्षत्र आदि सौरजगत
नं श्वयागु अधीनय् ।

स्वयादिसँ, लः फुति निफुति सिंकाया च्वकाय् तथाः व सिंकाया
च्वका थीथेथीथे च्वंकेव व लः निफुति छफुति जुयावनि । चुम्बक दुगु
छुं ज्याभःया न्हाःने नँ छकू क्यन धाःसा व नँ चुम्बक दुगु ज्याभलं
सालाकाइ । अथे हे चन्द्रमा थ गु लाःलाःथाय् वनेगु वासनां पँत्त
पंगुलिं प्यपुं क वयेमफुसां पृथ्वी माताया स्नेहं सालाः कर्तव्य भाःपाः
पृथ्वीया ल्यूल्यू चाःचाःहिला वयाच्चन, पृथ्वी नं अथे हे सूर्य पिताया
प्रेमं सालाः पिताया गुण लुमंकाः सूर्यया प्यखेरं चाःचाःहिला च्वन ।
हानं श्व ग्रह, नक्षत्र, पृथ्वी आदि सौरपरिवार फुकं छगू छूलुया प्रेमं
सायेकाः छखेपाखे ब्वानाच्चन । अथे हे भीगु श्व मिखा आदि पञ्च-
इन्द्रिय नं विषयया प्रेमं सायेकाः थःथःगु रूपादि विषयपाखे ब्वांवन।च्चन,
तर थुकियात नं छुं बाधां पनाबिल धाःसा उगुउगु विषययात मामां
चाःहिलाच्चनि, संयोग जूवने फइमखु । गथे कि मतया रूपं सालाः की
ब्वाँयेवइ, तर चीमं पना मतय् थीफइमखु, चीमया पिनेपिने चाःहिला-
च्चनि । श्व फुक प्रेमया वाह्य बा भौतिक रूप तिनि, थुकिया सीमा बा
छुं बन्धन दनि । धार्थेयागु हार्दिक प्रेम ला मेगु हे दनि । श्व प्रेम
ज्वीत बा यायूत सुं जीव बा छुं वस्तु धयागु पात्रापात्रया भेद भाव

म्वाः सुयां सुं बा छुं नाप ज्वीफु । माकःया मनूनाप, मनूया पशुपक्षी-
नाप, चेतनया जडनाप न्ह्याह्मःयां न्ह्याह्म बा न्ह्यागुनापं ज्वीफु थुक्रिया
छुं सीमा निर्धारित मदु । लखं प्रेमवश थःगु अस्ति व दुरुइ तंकाञ्छइ,
मिभंगलं प्रेमवश मि कुचायात थःगु प्वाथय म्वथनि, ह्यय्खां प्रेमवश
आकाशय नँ न्याःगु न्यनाः प्याखं हुयाच्चनि । थुलि जक मखु, प्रेमं
ततःधंपि योगी महात्मापित नं वशय कयातल । कुकुरिपां निहत्थं खिचा
घय पुना च्वन, डमरुपां महिक दवदव थानाच्चन, विरुपां सूर्यो म्वया-
च्चन ॐ । मेगु नं भीसं माल धाःसा थज्याःगु दृष्टान्त यक यक लुइ ।

परन्तु, थुलि जक धयां पाठक पाठिकापिनि मन च्वनिमखु । ख
नं खः, थुलि धायेवं प्रेमया धाथेंया परिभाषा श्वी नं थाकु । न्ह्यागु
वस्तुयां यथार्थ रूप सीकेत उगु वस्तुयात उपयुक्त पात्रय तयाः स्वयमाः । लुं
न्ह्याः मनूनाः स्वयत्त कसय हे चुलारवयमाः, ख्येँ बां जाः मजाः स्वयत्त
माखायात बियास्वयमाः । अथे हे प्रेमयात बांलाक ह्यसीकेगु उपयुक्त
क्षेत्र मनूतय निहत्थपूया हृदय खः । आः व हे खंय् भी दुहाँ वने ।

दय्त ला पशुपक्षीतयके नं थ्व प्रेम भाव मनय मदुगु मखु, तर
पशुपक्षीतय मनया अवस्था अमिगु विचारधाराया भीसं अनुमान
याय् थाकु । भीसं मनुष्यया नातां थःगु मनोभावया अनुभवं मनुष्य
मनुष्यय वडगु विचारधाराया लुं भचा अनुमान थाय्फु कि भी मनुष्य
दम्पतीया परःपरे गुगु वं वयाके, वं वयाके आकर्षित ज्वीगु खः, व हे
प्रेमया 'नमोवागी' खः । ज्वीत ला थ्व न्हूगु जूयानिनि वासना सहित
ज्वीफु । अय्तं भी गु जीवन-रथया घच्चाः निहत्थपू हे खः । उगु रथया
उगु घच्चा यात सम नान्तर रेखाय पैरालःइल लाइनय) न्ह्याकइ थ्व हे
प्रेम-ऑसि तिनि । यदि परम्परया थ्व प्रेम-ऑसि मदुसा घच्चाः गुखेगुखे
स्वयावनि भीसं धाय्मफु । व हे घच्चाः, व हे प्रेम-ऑसी चाःह्यह्यं
निहत्थया हृदयय निगू हे प्रकारया विद्युत प्रवाह पिहाँ वइ । मिसाह्यस्या
हृदयय डाइरेक्ट (D. C.) करेन्ट व मिजंह्यम्या हृदयय अल्टरनेट

(A. C.) करेन्ट । छाया धाःसा आपाः यानाः मिसातय् प्रेम ल्याहाँ
थ्याहाँ ज्वीम्बाः, प्रेम मजूतले ज्वीमखु, जुल धाय्व (D. C.) करेन्ट थें
महिक बाः हे वयाच्चनि । वयात भाःतं प्रेम याः-मयाःया वास्ता मदु ।
तर मिजंतय् प्रेम ल्याहाँ थ्याहाँ ज्वीगु (A. C.) करेन्ट खः कलातं
प्रेम याःलिसे वृद्धि जुयांच्वनि ।

परन्तु, आश्चर्यया खँ थव खः -- अमि थःथः मनय् च्वंगु कल्पना-
कम्यूटेटरं त्रांसफर यानाः कलातं भाःतयाके (A. C.) करेन्ट धकाः
सीमखु, वयाके नं (D. C.) करेन्ट धकाः भाःपाच्चनि, हानं भाःतं नं
कलाःयाके (D. C.) करेन्ट धकाः चाइमखु, वयाके नं (A. C.)
करेन्ट धकाः हे च्वनाच्चनि । उकिं वं कलातं प्रेम याःलिसे अप्पो प्रेम
यानाहइ । हानं कलाःहं नं भाःतया प्रेम नं वया थःगु हे प्रेम थें ज्याःगु
(D. C.) करेन्ट खः, महिक वयाच्चन धकाः भाःपाच्चनि । लिपा
निह्य अर्धाङ्ग अर्धाङ्गिनीया थव हे प्रेम प्रवाह न्ह्यान्ह्यां निगूलिं छगू
जुयाः पूर्ण अंग ज्वी, अले अन शान्तिया निर्मल प्रकाश यानाः 'एक
भाव' या मत च्याइ । उकिं धयातःगु नं दु —

“नास्त्यस्ति भी निह्य प्रिये, थुगु प्रेम-तार
सन्सारया कपटपूर्ण प्रपञ्च पार,
अद्वैत दीप-बिजुली थुगु तार त्वानाः
च्याई अनन्त सुखया व प्रकाश यानाः ।”

६७, कौला थव १५

('पासा' १३ अङ्क)

नेपाल-संगीत

सलंसः दंतक तःलय लाना च्वंगुलिं भीगु नेपाल-भाषा व शिल्प-कलाया नाप नापं भीगु नेपाल-संगीत नं सीगु थें हे जुया च्वने धुंकल । उकिया महत्त्व बांलाक स्यूगु मखुत. न उकिया परम्परा हे बांलाक कने छिनि । अध्यनं भी नेपाःमितय्गु धार्मिक विश्वासं यानाः अज्याःगु विकट परिस्थितियात नं प्वीका हयाः थौंतक नं ल्यंका हे तल । थव छगू नेपाल-संस्कृतिया विशेषता खः, नेपाःमितय्गु दूरदर्शिताया चिं खः— न्ह्यागु राष्ट्रीय वा जातीय संस्कृतियात धार्मिकताया रूप बीगु ।

खः थव संगीत गबले निसें दत थव खँ धाय् अःपु मजू । अध्यनं अनुमान याय्फु मानव जातिया सृष्टि ज्वीवं अथवा विकाशवादी सिद्धान्तं मनू रूपय् वयवं नय् त्वनेया निंतिं हाले व छुं प्रकारया शारीरिक कष्ट जूसा ख्वय् सल, वया नापं हे सुखय् न्हिले व आनन्दय् म्य हालेगु—अज्ज प्याखं ल्हुइगु नं पिहाँ वल ज्वी ।

आः भी नेपाल-संगीतया विचाः याय् न्ह्यो नेपालया संस्कृति छु ? व संस्कृति गुगु धर्म बःकयाः थौं तक ल्यना च्वन व खँ सीकेगु अत्यन्त आवश्यक खनेदु । अःपाः धया थें इतिहासकारतय्सं नेपालया इतिहास स्वयंभूपुराण हे बःकयाः छुना हइगु जुया च्वन । उकिं सीदु न्हापां नेपाल बौद्ध, लिपा तिनि हिन्दु (शैव, शाक्त व वैष्णव) खः । उकिं नेपालया पुलांगु संस्कृति बौद्ध संस्कृति व वयां लिपा तिनि उकी हिन्दू संस्कृतिया प्रभाव लात । न्ह्यागु थजु आः भीसं व हे नितां धर्मया संस्कृति ज्वनाः व हे संस्कृति अनुकूल साहित्य निर्माण यानाः व हे संस्कृति अनुसार संगीत गायन याना वया च्वना । उकिं थव संगीतया

हुं खँ च्वयत्त व हे निगुलिं धम हना तःह्य महादेवया निगू खँ च्वयग्गु असंगत ज्वी मखु ।

संगीत शास्त्रीतय् धाप द्द महाद्योया न्यावाः ह्यतुं ५ न्यापु राग व पार्वतीया ह्यतुं ५ छपु यानाः जम्मा ६ खपु राग पिहाँ वल । हानं व्याकरणाचार्यपिसं धाःसा महाद्योया दबदबं 'अ इ उण्, ऋ लृक्' आदि प्रत्याहार पिहाँ वल धकाः धाङ्गु । न्ह्याग्गु थजु निखलःयां आधार व हे महाद्यो खः, निगुली न्ह्याग्गु खँ काःसां महाद्यो लूमंकेगु । उकिं भीसं न्हापां प्रत्याहार निं काय्- छन्ह महाद्योया लयत्ता वल, अले दबदब थानाः प्याखं हल । दबदबं 'अ इ उण्' आदि प्रत्याहारया आवृत्ति जुयां च्वन । गुगु शब्दय् कर, तालु आदि स्थान, रदात्त, अनुदात्त आदि नाद व मात्रादि ताल बा लय नं दु । थ्व हे नाद, तालं सहित प्याखं हे संगीतया 'नमोवागी' खः । वयां लिपा लिपा तिनि व नाद अथवा श्रुतिया संयोगं ध्वनि बा स्वर पिकयाः महादेव व पार्वती जानाः ६ रागया सृष्टि याःगु ज्वी । थ्व हे जाति गायन बा रागया सृष्टिकर्ता ताण्डवनृत्य यानाः च्वंह्य महादेवयात भीसं 'नगसःद्यो' धया वया च्वना । आः अनुमान ज्वी भी नेपाल गुलि पुलां भीगु संगीत नं उलि हे पुलां ।

गन उगु प्रत्याहारं पिहाँ वःगु अनेक नाद बा श्रुतिया संयोगं ध्वनि बा स्वर पिकयाः 'जाति गायन' पिहाँ वल, अन व हे प्रत्याहारं पिहाँ वःगु स्वर व्यञ्जनादि आलः द्वारा अनेक शब्द दयाः व शब्दया संयोगं अनेक श्रुति (वेद) पिहाँ वल । व वेदय् नं श्रीकृष्णं 'वेदानां सामवेदोस्मि' धकाः विशेषता बिया त गु 'साम' गान यायत्त थ्व हे गायनया आश्रय काल ज्वी । अनंनिसैं हे थ्व संगीतया लिपीगु ज्या (संगीतया कका किकी) छुत ज्वीमाः ।

अनंलि थुकी तुम्बुरु, नारद, भरत, हनुमान, कृष्ण आदि अनेक आचार्यपिं वल, विशेष यानाः नारद द्वारा ६ रागया नाप नापं ह्यति खुह्य खुह्य हे रागिनीतय् पार्वे अनेक काय् भौपिं नं दयक्ल । तर थ्व

रागम् 'ध्रुपद' धयागु पहः (शैली) गनं बल, सुनां हल, थ्व खँ विवाद-
ग्रस्त तिनि । अयनं ध्रुपदया सिबे अःपुक धाय्ला बा बांलाक धाय्
ध्रुपदया लिपा 'धमार' धयागु पहः पिहाँ बल । अथ्य हे वयां लिपा
'ख्याल', 'टप्पा' व 'ठुमरी' इत्यादि नं । तर थ्व पुक्क्यां थःथःगु विशे-
षता दु । ध्रुपद व धमारे मुख्य लय्या ज्या । (दुगुन, चौगुन, अष्टगुन,
आडि, कुमारी आदि) खनेद् । तान काय् मज्यूगुलिं थुकिं बोलतान
द्वारा रागया पुरा चित्र कयं । गम्भीरता हे थ्वया प्रधान लक्षण खः ।
ख्यालय् स्वरया ज्या (गमक, मीड खीच आदि आपाः दु । टप्पाय्
अनेक तानया ज्या कयने दु । स्थायी अन्तःशतक नं तानया तान जुया
च्चनि । अथ्य हे ठुमरी लय्, स्वर व तान स्वतांया ज्या याय् दु । तर
थुकी रागया शुद्धता दइ मखु । थुकी विशेष स्त्री सुलभ सुकुमार भावना
दइ । उकिं थ्व शैली आपाःस्या यो । थ्वयां लिपा 'गजल' व थौंकन्ह्य
'लाइट म्यूजिक' बल न्हूगु पश्चिमी छायं तियाः । थुकियागु विषयय्
आपाः धाय् माःगु हे मखु ।

आः नेपाल-संगीत पाखे मिखा ब्वय् । भीपिं न्हापांनिसें हे
संगीत प्रेमी खः, बुद्धधर्मया महायानं तन्त्रयानया रूप काय्यां न्हापा
हे । छाय् धाःसा गन तन्त्रयान थन (नेपालय्) बल बा भीसं थःपिन्त
त्वय्क थः याना काल अन व तन्त्रया विधि विधानय् षोडश लास्या'
धकाः भिखुह्म पूजादेवीपि समावेश जुल । थ्व पूजादेवीपि मध्ये स्वां,
सिन्हः, मत, धुपाय्, नैवद्य आदि पञ्चोपचार पूजा ज्वलंया नाप नापं
वीणा, वंशी मृदंग, ता आदि ज्वलं ज्वना. म्य हाताः प्याखं ल्हुया
च्चपिं नं दु । अमित भीसं पूजाविधी जक आदरणीय स्थान ब्यूगु मखु
कि भीपिं न्हापांनिसें संगीत प्रेमी जूगुलिं भी बुद्धिमान् आज्ञापिसं व
पूजादेवीपिन्त देगः देगले यकाः सकम्भिनं खनिकथं तोनासीँ तोनासीँ
कियाः ब्वया तःगु दु । अनुमानतः थ्व संगीतया 'जाति गायन' राग रूप
काय् न्होयागु खँ खः ।

गन बुद्ध धर्मय् ब्राह्मण देवतापिं थें अनेक बोधिसत्वपिं अनेक

देवीपि स्थापना जुयाः बहुदेव पूजा जुल उथाय् हे भारतीय संगीतं राग रूप काल, रागय नं ध्रुपदयागु पहः (शैली) पिह्राँ वल । अले भी आजुपि जक छाय् सुं क च्वनि ? यादन हे उकियात नेपाल-संगीतय् दुध्याकल राग रागिनीया नां व हे तुं जसां नेपाः-पहः वय्क । गुगु खास नेपालया विशेषता खः । दसु चर्यागीत (चचा) काय्फु । गुकी 'रागकाय्गु' धकाः आलाप याय्गु दु, गुगु चचा हाले न्ह्यो व चचा हाले धुंकाः काङ्गु जुया च्वन । ध्रुवपद अर्थात् स्थायी नं दु, गुकियात भीसं 'धुवा' धाय्गु याना तल; अन्तरा. आभोग, संचारी आदियात केवल 'चरण' । थव चचा अनेक राग-रागिनी व अनेक तालय् हालिगु जुया नं सामुहिक गायन ज्वीगुलिं शुकी दुगुन चौगुन, बोलतान आदिया ज्या याय् मद्धि । विशेष ज्या कयनेगु राग काय्गुली (आला-पय्) याना तल । 'ताः' हे थुकिया तालबाजं खः । थव चचायात आचार्यपिसं 'गीत' हे धाङ्गु जुया च्वन । थुकियात सर्वश्री कर्णपाद, जालंधर, धर्मदेव, बोधाचार्य, वाकवज्र, अमोघवज्र, सिद्धिवज्र, श्वेत-वज्र, सारस्वतवज्र, रत्नवज्र, लीलावज्र, हासवज्र, परमादिवज्र, मञ्जुवज्र, सुरतवज्र व जामनःगुभाजु आदि आदि अनेक आचार्यपिसं थःपिसं हे च्वयाः थःपिसं हे ताल, सूर नं तथाः हाला वन । गुगुं गुगुं चचा भीगु नेपाल भाषां नं च्वया तःगु दु, थव भी नेपाल भाषा साहित्यया निति छगू वरदान खः । थवसपोलपिसं थव चचा द्वारा अनेक चमत्कार कयना वंगु दु । श्री सुरतवज्र कसाःगा लायाः ब्रह्मपुत्र छयूगु, श्री जामनः-गुभाजुं सिमाया मूकचा कच्छुकाः तुति तःकयंका च्वलेचातय्त नका च्वंगु अपाय्चो तादुगु खँ मखुनि । वसपोलपिनि छय् छुइपिके आः तक हे थुगु कलाय् विशेषता दनि । थव चचा मध्ये 'अखयनिरञ्जन', 'त्रिहण्डा (तिअड्डा)' व 'कोलायी' थव स्वपु चचा महापण्डित राहुल सांकृत्या-यनया 'पुरातत्व निबन्धावली' सफुली प्रकाशित जूगु दु । मेगु द्वाहाकोश धयागु सफुली यक हे चचा दु ।

थुलि जक मखु थव चचाया नाप 'भावनृत्य' नं पिहाँ वःगु खने

दु, व चचाया 'भाव' यात 'मुद्रा' व 'थान' द्वारा क्यनिगु । उकीसनं उकियागु विशेष प्रदर्शन याय्त 'पँयूताः' या आविष्कार यात, गुकिं व नृत्य-कलाय् सजीवता हया बिल । थुकी सूरया विशेष ज्या मदुसां लय् व तालय् माःछि हे चमत्कार क्यना तःगु दु । व खँ भीसं आःतक नं कुहःप्याखनय् स्वया हे च्वना तलेजु भवानी नेपाः हय् न्ह्यो हे भी पँयूताः कताः थानाः नृत्य याय् सय् धुं कल । वयां लिपा थुकिया हे मेगु रूप धया थें मेमेगु चोप्याखं बा न्यतमदुप्याखं, देवीप्याखं, सिखाती-प्याखं, जलप्याखं, पचलीप्याखं, थेचोप्याखं, नवदुर्गाप्याखं आदि गंप्याखनय् पोंगा व मेगु खिं नं पिहाँ वःगु खनेदु । व नं 'भाव-नृत्य' या नितिं साप हे छिगु खः । वयां लिपा ज्वीमाः रागय् धमारया पहः (शैली) पिहाँ वसँलि भीथाय् नं धमारया चलन जुल । गुगु आः तक नं फागुया ससुपूजाय् चले हे जुया च्वन तिनि धाय्माः । ध्वया नाप नाप धया थं बा भचा लिपा रसन, गुजराती आदि पुयाः पश्चिमा, धोलक, नगाडा आदि थानाः महाकालीप्याखं नं पिहाँ बल । हानं गयासुदिनया मिथिला आक्रमणं हरिसिंहदेव विक्रम १३८१ साल पाखे नेपालय् वसँलि वया नापं अनेक विद्वान्पि नं बल । अमिसं संस्कृत मैथिली ल्वाकज्याःगु नाटक च्वत, प्याखं ल्हुकल । वयां लिपा नं थथ्य हे संस्कृत मैथिली मिश्रित नेपालभाषा नाटक विक्रम सम्बत् १७७५ सालय् रणजीत मल्लया पाले तक नं दय्कुगु खनेदु । मेमेगु सिद्धिनरसिं जुजुया पालय् दय्कुगु 'हनुमान नाटक' व 'काती प्याखं' आदि प्याखनय् धाःसा भीगु भाषां हे 'भाषा ल्हाय्गु' चलन खनेदु । गुगु आः तक नं गुं पुन्ही व यद्याःबलेया प्याखनय् द हे दनि । खः उकियात विशेषज्ञतय्सं थौंकन्हेया समययात ल्वय्क दय्का हय् माला च्वन ।

च्वय् धया थें संगीतं राग-रागिनीया रूप काय्वं भी नेपाल-संगीतय् नं अनेक राग-रागिनी द्वाहाँ बल । चचाय् ला धाय् माःगु हे मखु नट, हेण्डोल, भैरव, वसन्त, पञ्चम, धनाश्री, कौशिक, भैरवी, तोड़ी आदि आदि सलंसः राग द हे दु, मेमेगु संगीतय नं विलावल,

इमन, रवरथ, रामकली, श्री, मारवा, काफी, आशवरी, भैरवी व मुल्तानी आदि भिगुलिं थाटया राग-रागिनी दु । थुपिं आपाः यानाः ध्रुपद शैली लाः, फागुया धमार धमार शैली । श्व राग-रागिनी मध्ये नं रागया नां व हे जूसां थाट पा गु म्य यकं दु । न्हःपां 'मालश्री' कया दिसं । शास्त्रीय मालश्री राग कल्याण थाटया ऋषभ, धैवत वर्जित ओठव । वादी पञ्चम व संवादी षड्ज । फुक्कं तीव्र स्वर । श्व राग न्हःबले स्वपहः पुलेव हाः । तर भीगु मालश्री सम्पूर्ण व काफी-थाटे लाना च्वन । वादी पञ्चम, संवादी षड्ज । गंधार व निषाद निगुलि ध्यू । श्व राग कायाअष्टमी खुनुंनिसें कतिपुन्ही तक हालिगु । अध्य हे वसन्त काय्फु । उकी नं शास्त्रीय वसन्त पूर्वी थाट । पा सं, पा. सं, सं. सं, पा. पा, पा. सं, न्यागू प्रकारयागु दु । फुकेसं तीव्र मध्यम नं दु । गुगुलीसं ऋषभ, धैवत कोमल, गुगुलीसं ऋषभ जक कोमल पञ्चम मदु । गुगुलीसं ऋषभ, धैवत व गन्धार न कोमलगु । वादी फुक्कयां षड्ज, संवादी पञ्चम व पञ्चम मदुगुली मध्यम । श्व राग चान्हस्या स्वपहः पुलेव हालिगु । भीगु वसन्त भैरवी थाट, ओठव संपूर्ण जुया च्वन । वादी धैवत व संवादी गंधार, फुक्कं कोमल । श्व राग श्रीपञ्चमी खुनुंनिसें होलीपुन्ही खुनु तक हाः । थुगु प्रकारं शास्त्रीय राग नाप न्ह्याक हे पाःसां भीत मालश्रीया सः वय्व मोहनी थें च्वं, वसन्त प्वीव मन ल्वहँ ल्वहँ ब्वाः, श्व हे भीगु श्व निगुलि रागया विशेषता खः । मेमेगु शास्त्रीय संगीतया सूरय् तुं लाःगु म्य नं यक यक दु, विशेष यानाः 'ग्वारा' (प्रबन्ध संगीत) । छाय् धाःसा 'ग्वारा' स्यनिबलय् म्य जक सूरय् स्यनिगु मखु कि ताल (बाजं थाय्गु) नं सूरय् स्यनिगु । उकिं छुं हे स्वरवाद्यया सहायता मकासे हाला च्वंसां सूरय् लाना च्वन । नमुना भगवान् ग्वारा वा श्रीकृष्ण ग्वारा काय्फु । थुकिया राग वृंदावनी शारङ्ग, तर भीसं शारङ्ग हे धकाः जक धाय्गु व च्वय्गु याना तल । शायद निगुलि राग काफी थाटय् लाःगुलि ज्वीमाः । थुकी चो, पलिमां, अस्तरा, जति, प्रताल न्यागू ताल दु, हिला

हिला वनिगु । थुकी नं राग कार्गु चलन दु । हानं कृष्णचरित्र संबन्धी
सूरसागर आदि सफूया अनेक म्य कयाः उकी थ.पिनिगु नेपाःभाषां
च्वयागु म्य नं तयाः भीसं 'रास' या नामं अनेक सूरय् तयाः अनेक
छाटं हाला च्वन । आः तक नं थ्व म्ये उलि हे रस दनि, गुगुं न्हून्हूगु
म्यं ध्वे मफु ।

स्वरवाद्ययात जक भीसं म्य हालेबलय् नाप मतःसां सुषिर वाद्य
(प्वीगु बाजं) मुहाली, गुजराती बय्, बासुरी आदि (ताल) बाजं
नाप पुया हे च्वं । तन्तु वाद्य (तारबाजं) जक पिवांचा व सारंगी
तोताः भीसं अपाय्चो ज्याय् ख्यला रतः । परन्तु थ्व स्वर अर्थात्
राग-रागिनीया विषयय् भीगु विशेषता थ्व कि भी थःगु हे राग दु,
सुथय् न्हापां हालिगु ब्यांचलि लय्लय् पत्ति धयार्थ हिला हिला वनिगु
वसन्त, घातु, पुवाज्या, सिन्हाज्या, सिलु, मालश्री आदि व लँ स्वः
वनेबलय् चच्छित हालिगु म्य आदि ।

थथे हे भी थःगु हे अनेक बाजं (तालवाद्य) व अनेक ताल नं
दु । थुकी हे भीगु अप्पो विशेषता खने दया च्वन । च्वय् धया थें
पय्ताः-कताः व पोंगा-द्योखि ला भीगु पुलांगु बाजं जु हे जुल, नापं
दबदब नं द हे दु । हानं महाकवि कालिदासं प्रशंसा याना तःगु मृदङ्गः
(पश्चिमा) स्वयाः भीसं 'मृदङ्गः' शब्दया 'मृ' व नासःया खौ लिकयाः
निखें छुचुं तयाः 'दंगः' थाय्गु चलन यात । गन मुगल कालय् व मृदङ्ग
त्वालहानाः तबला दय्कल अन भीसं नं छप्पाः ह्युतुगु कोँ चारिं दय्कल,
तर थुकी 'बाम' मा हे माक निगुलि बोल छपा ल्हातं हे पिहाँ वइगु ।
हानं उखें थुखें तातापाक यात्रा वनेन धिमे थें ज्याःगु पलाः च्वय्क
ब्बाकइगु युद्धबाजं (मार्चिङ्ग म्यूजिक) नं दय्का तःगु दु, गुगुली राष्ट्रीय
ध्वाँय् थें धुँज्याबुज्या नं दु । अथ्य हे काहा पुयाः सिथं यंकेगु व न्यकू
पुयाः धाः नाय्खि आदि गुंलाबाजं थाय्गु नं चलन याना तःगु दु ।
लिपा बंगालं देशीखि वल, तर थुकी नं भीसं थःगु पहः ल्वाक छ्याय्गु
मतोतु । बोल, तालय् जक मखु, बाजंया आकारय नं पाकाः दय्का

तल । बंगाली खि नासः पाखे लहाः हे वाय् मछिक हुतु चीप्वाः, भीथाय् उलि चीप्वाः मजू । वयां लिपा ज्वीमाः मगःखि (मादल) व आकाश बाजं (दम्फु) नं व्यवहार याना हल । थ्व फुक्क बाजंयात छकलं 'नव बाजं' धकाः धाङ्गु जुया च्वन ।

थ्व सम्पूर्ण बाज मध्ये नं विशेष यानाः खौ दुगु बाजं सिति-नखतं निसें गथांमुगः चःरे तक थाय् मज्यू (थुकी घोखि, धिमे आदि नं) । थ्व भी अज्जुपिनि दूरदर्शिताया चि खः । छाया धाःसा सिति-नखतं निसें विशेष यानाः बुँज्याया तःतिवः ज्वीगु, संगीतय् धाःसा तःसकं हे मन प्यप्पुने योगु, उकिं थुकी जक ब्वां ज्वीव बुँज्या स्यनाः देशय् अन्नया अभाव ज्वीगु संभावना दु । उकिं 'कला कला' धकाः जक ब्वां मजुसे राष्ट्रीय-जीवन पाखे नं ध्यान तथाः सितिनखतं निसें गथांमुगः चःरे तक बाजंथाय् मत्यो धकाः गना तल । उकिं यानाः उगु बखतय् सिन्हाज्या म्य हाःसां व म्ये बाजं थाय्गु चलन मदया वंगुलि थ्व 'ताल' थाय्गु धयागु हे मसिया वन । खौ दुगु बाजनय् नं खास नेपालं थः नाला तःगु घोखि, कोँ चाखि, देशीखि आदि जक थाय् मज्यू धयागु जूवन, मेगु पश्चिमा तबला आदि बाजं पिनेयागु थें यानाः खौ दुसां थाना हे च्वं ।

आः ताल विषयय् स्वयादिसँ । ताल अनेक प्रकारयागु दु अनेक मात्रा दुगु । पँय्तालय् व चचाय् माथ, शून्यमाथ, प्यंगःमाथ, भवमाथ, त्रिहुरा, एकताल, शनि, खट्वांग, दुर्जमां, भूप, भाक, वतिका, चस्यति, जति, खडंजति, धिङ्गाजति, धलंजति आदि दु, मेमेगु म्ये चो, प्रता, जति, लंता, पलिमां, अष्टरा ग्रह, दोमां, चौमां, पञ्चमां, नवमां आदि आदि । थ्व ताल, फुकय्सं शास्त्रीय तालय् थं मात्रा नं दु, तर भीसं बाजं स्यनिबलय् मात्रा नीगु याना मतः । व मात्रा निना स्वःसा थय् जुइ—चो ४ मात्रा, प्रता, जति ७ मात्रा, लंता ८ मात्रा, पलिमां ६ मात्रा, अष्टरा १० मात्रा व ग्रह १४ मात्रा । थ्व हे भी न्हय्गू चालिया मात्रा खः । अथे हे "ग्वारा" य् थ्व हे न्हय्गू ताल ल्हाक छ्यानाः दोमां,

चौमां, पञ्चमां व नवमां आदि ताल धाय्गु चलन दु । हानं मेमेगु थाकु थाकुगु तालया नं मात्रा दइ, व धा.सा धीमा लय् जूगुलि नी अःपु मजू, छगू निगू थ्व — त्रिहुराया ८ मात्रा, खट्वां गाय १० मात्रा, भूपया १० मात्रा व माथया १४ मात्रा । विशेष यानाः भी सिन्हाज्या म्ये नं बाजं थाय् जीक ताल मात्रा दु । व ताल च्वय् धया थें बाजं थाय्गु चलन मदया वंगुलि जक तना च्वंगु खः । व तालय् १६ मात्रा दु- ति ति छु, ति छु, ति ति छु' अर्थात् (६ + ४ + ६) पलिमां निताः व चो छताःया थ्व सिन्हाज्या (... ? ...) ताल ज्वी ।

थ्व ताल वा मात्राया ताल बीत ताः आदि अनेक 'मेट्रोन' नं दु — पय्ताःयात केवल ताः, धिमेयात तौइनाँइ-भुस्याः, खि-कोँचा-खियात ताः-बभू, धोलक-नाय्खियात ताः-छुस्याः, दंगः-धाःयात ताःभुस्याः आदि ।

थज्याःगु भी नेपाल-संगीत अबलय् उच्चकुलया सभ्यजनं व जुजु जुजुपिसं ग्वाकाः विचाः याना तःगुलि म्य, बाजं, प्याखं आदि दयाः सर्वाङ्ग पूर्ण संगीत जुया वन । हानं वय्कः आज्जुपिनिगु दूरदर्शितां भजन गुथि, दापाखलः, धिमेखलः, गुंलाबाजंखलः, माध माध व खःप्याखं गंप्याखं आदि ह्रीकेत दभू आदि नं दय्का थकुगुलि थौं थ्व अधोगतिया समयय् तक नं म्वाना मम्म च्वन तिनि । थुकी लिपा विशेष उच्चश्रेणीयापि मनूतय्सं रुचि मदय्का हःगुलि थुकियागु नाद स्वर प्रस्तार याय्गु कल्पना प्रधान कला पक्ष ला मदय् धुंकल धाःसां जिल, तर 'तालं' तालंदया तःगुलि शास्त्रीय विज्ञान 'ताल' छता थौं तक नं ल्यना हे च्वन तिनि । तर सलंसः दया राजनैतिक दबाव व आर्थिक अभावं यानाः बांलाक धस्वाय् मफय् धुंकल । उकीसनं प्रचार नं पाः जुजु वंगुलि विदेशी विद्वान् कलाविदपिसं नं गुलि भीगु साहित्य व शिल्प कलाया प्रशंसा व इज्जत याना तःगु खः उलि थ्व भीगु नेपाल-संगीतयात याना तःगु खने मदु । छद्म निह्य विद्वान्पिसं चर्चा हे याःसां अपूर्ण । छद्म संगीत प्रेमी विद्वान् श्री सुरेन्द्र मोहन ठाकुरं थःगु 'यंत्रकोश'

धयागु सफुली 'नेपालीज हरन' धकाः नरसिंगा व पोंगा-वय्कःया भाषां 'फुंगा' उल्लेख याना दीगु दु । थुकिया कारण वय्कःपि नेपाः माःबल्य् मेमेगु प्याखं, भजन, दापा आदि मखं ज्वी । परन्तु अत्यन्त दुःखया खँ खः । भी सकल नेपाली दाजुकिजापि जानाः उकी भी देशभक्त जुजुया प्रजावत्सलतां ध्वाकाः नेपाल्य् प्रजातन्त्रया भूमिका सां ह्य् धुंका नं थ्व नेपाल-संगीतयात न नेपाल रेडिओ स्टेसनं छुं स्थान ब्यू, न गुगुं सांस्कृतिक संस्थां मिखा ब्वः । खः थुगुसी छको 'शान्तिरक्षा स्वयंसेवक संघ (केन्द्र)' छुं भतिचा सां प्रोत्साहन बिल, नेपाल राज्यभरया संगीतयात मखुसां कान्तिपुर इलाका छगूयात हे थजु । खजा थ्व फिसले लः ल्वी थें खः, सलंसः दँ तक छुं प्रकारया प्रोत्साहन मदुगुयात थ्व छको सम्मेलन यानां छु ज्वी ? अथ्य नं पुसा धयागु नं ला चिकिपु हे ज्वी, गुकिं लिपा महान् वृक्षया रूप काय् फु । गुकिं यानाः भी थुलि नेपालया संगीत प्रेमी दाजु किजापि नाप लानाः छगू निगू दुःख सुखया खँ ल्हाय् दत, छगू निगू थःथःके दु दुगु कला क्यने न्यने दत, थ्व नं भीगु निंति चीधंगु खँ मखु ॥ बरु आः समय त्यल, केवल करपिनिगु ख्वाः जक स्वया च्वनेगु समय मखुत । नेपाल-साहित्य-नेपाल-शिल्पकलाया नाप नापं नेपाल-संगीतयात नं आधुनिक समययात ल्वय्क नेपाः पहः वय्क नवीनतम साधनयागु नं सहायता कयाः थत यंकेगु स्वय् माल । मेपिसं, खास याना राजनैतिक नेतापिसं भीगु उपरे उलि सुदृष्टि तइ मखु, गुलि भीत माःगु खः । उकि भासं, भी गरोव, धात्थं हे गरोव कलाकारपि जानाः भी नेपाल-मातायात

॥ धात्थें थ्व लेख छापे जुयाः ४ दँ लिपा नेपा. माःह्य लण्डन यूनिभर्सि-टिया डा. बाकं थ्व लेख छापे जूगु 'नेपाल' ऋतु पौ खनाः प्रभावित जुयाः श्री ठाकुरलालयात अंग्रेजी अनुवाद याको. स्वयादिल । उकिया हे आधार्य् वय्कलं नेपाल्य् लां लां बिक अन्वेषण यानाः सलंसः मे रिकार्डिङ्ग यानाः यंका दिल । वय्कः यूरोप्य् थ्यँस्यंलि भीगु नेपाल-संगीतया विशेषतायात कयाः थाय् थासय् भाषणं नं याना दिल ।

भीभीगु कला द्वारा, भीगु सृजनात्मक कला द्वारा छायापे नु ।
 भीसं हे मयाःसा भी जिथीह्व मांया योग्य सेवा मेपिसं सुनां याइ ?
 म्वाकं म्वाकं सिनाः नं अज्ज धात्थे सी धुंकाः नं देशया न्हाय् सुनां तइ ?
 भी संगीतकार, भी शिल्पकार व भी साहित्यकारपिसं मखुला ? उकिं
 भीसं न्हापां धा निं धाय्नु, छगू सलं धाय्—जय नेपाल-संगीत !

३०।७।०९ खुनु शा. स्व. सं. (केन्द्र) द्वारा आयोजित कलाप्रतियोगिताया
 पुरस्कार वितरणोत्सव खुनु लायकुली ङ्वंगु निबन्ध ।

('नेपाल' १।४ अङ्क)

भीगु नगरपालिका

खः थ्व संसार हे स्वार्थी । मेकथं धाल धाःसा स्वार्थ हे संसार चलेजुया च्वन, तर व स्वार्थया चाः तःचाःचीःचाः पाःगु थुलि हे जक । चीचाःगु स्वार्थ 'जि' व दकले तःचाःगु स्वार्थ आःतकया वैज्ञानिकपिसं ल्वीके, खंके धुंकुगु 'सौरजगत' खः, तर भीगु नेपालय् विशेष यानाः नेपाल भाषाय् छगू थज्यागु शब्द दु, गुगुलि व 'जि' निसें 'सौरजगत' यात तक नं कत्ताः । व खः- 'भी' ! छाय् धाःसा थ्व सम्पूर्ण विश्वय् स्वयां खने मदुगु, निनां नीक्षफुगु नगुत मध्ये सूर्य कत्ताःगु 'सौरजगत'या जक खँ ल्हाय् माल धाःसा भीसं मग्यासे हे "थ्व विश्वय् 'नेवुला व आकाशगंगा' या अगणित नगुया अनेक परिवार मध्ये 'भीगु' थ्व 'सौरपरिवार' नं छगू खः" धकाः धाय्फु । आः व हे 'भी' या चाःभचा चीचाः यानाः विचाः याय् ।

ख जा थ्व युगय् न्ह्यार्थज्याःगु देशं नं, अज्ज 'वसुधैव कुटुम्बकं' धाइपिसं नं, राष्ट्रवादयात पूर्णरूपं तोतुगु खनेमदुनि, उकिं भीपि नं नेपाल माताया सन्तान-नेपाली जुसेली नेपाल राष्ट्रया हे खँ ल्हाय्गु बा सम्पूर्ण नेपालया हे उन्नति ज्वीगु ज्या याय्गु भीगु कर्तव्य खः, तर गथे सम्पूर्ण शरीरयात स्वस्थ याय्त शरीरया प्रत्येक चिचीधंगु अङ्गय् ध्यान तय्माः अथे हे सम्पूर्ण राष्ट्रया उन्नतिया निंति नं स्थानीय स्थानीय सुधार बा उन्नति याय्गु स्वय् माः । छाय् धाःसा गांगां बा नगर नगर मुनाः देश बा राष्ट्र ज्वीगु खः । उकिं गां बा नगरया उन्नति हे राष्ट्रया उन्नति जूवनि । उकीसनं राजधानी ! व जा राष्ट्रया 'हृदय' हे जुल, गुगुलि सारा देशय् रक्त सञ्चार याना च्वनि । आः व हे राजधानी

‘कान्तिपुर’ या स्वार्थयात कयादिसँ ।

थ्व कान्तिपुर नगरया स्वार्थय् कान्तिपुरया दक्क मिसा मिजंयां उलि उलि हे स्वार्थ दु । जाति, वर्ण, धर्म व लिङ्ग भेद उकी छुं भेद दइमखु । थथे धाय्बले भी कान्तिपुर वासी अर्थात् ‘यमि’ मात्रया थुकिया स्वार्थय् समान स्वार्थ दु । नय्पुने व जुइगुली, न्ह्यागुलीसं समान हे । थुकियात हे नागरिकता व बुनियादी हक अर्थात् जन्मसिद्ध अधिकार धाइ । थ्व हे प्रजातन्त्रया ‘नमोवागी’ खः ।

भी नेपालय् थ्व ‘नमोवागी’ न्ह्यापांनिसें हे स्यनाः सयका वया च्वंगु खनेदु । गुगुं बखतय् सम्पूर्ण नेपालय् छगू हे धर्म व छगू हे जातियापि मनूतसें वास याना च्वन । थुमित ‘नेपाल’ जाति धाइ, अज्ज आपाः हे विद्वान्पिसं थ्व ‘नेपाल’ जातियात राष्ट्रिय जाति धकाः नं घया तःगु दु । छाय् धाःसा थ्व नेपाल राज्यय् सु दुहाँ वयाः च्वनि व पूर्व पश्चिम दक्षिण उत्तर न्ह्याथासं हे वःह थ ज्वीमा छुं समय नेपालय् च्वन बा च्वनेगु इच्छायात धाय्ब ‘नेपाल’ याना छुइगु । खालि थौं कन्हय् मेमेगु देशय् नागरिकता प्राप्तयाय् थें ‘भारती जुल, चाइनीज जुल’ धकाः राजनैतिक अधिकार जक बियाः नागरिक यादगु मखुकि जाती हे दुन कयाः काल-बिल पर्यन्त याना सामाजिक क्षेत्रय् नं ‘नेपाल’ हे याना छुइगु । गुक्रिया प्रमाण छखलः निखलः दुतकया तःपि आःतक नं सीदनि । सारा राज्यय् ला भीपि थज्याःगु हजम शक्ति दुगु जाति धासेंलि नगर छगूया जक ला खँ हे मन्त, तर जयस्थितिमल्लं ज्या स्वयंः जात दय्का विसेंलि नेपालय् नं भारतय् थें थजाः कजाः अनेक जाः दयाः थःथवय् भति भति भेद खने दयावल । अथे नं व विभिन्न जातय् नं गुगु नागरिकता थौंतक ल्यं दनि व छगू भी ‘नेपाल’ या विशेषता खः ।

आः प्रश्न वइ व नागरिकता छु ? व नागरिकता खः-‘गुथि’ । थ्व गुथि आः तक नं नगर नगरया छगू छगू जातयात जक सां छधी याना तल तिनि । त्वाः त्वालय् अनेक जातय अनेक गुथि दु । उकी छगू

गुगुं जात मुंके माल धाःसा त्वाःथकालि वा गुथि-थकालियात सः
 बीव तुरुन्त अमिसं फुकसितं मुंका बीफु, अमित सन्देश नं छया बीफु ।
 गुलिसितं थःने कोने व दथुत्वाःया थकालिपिं स्वहस्यात धाय्व गाः,
 अज्ज गुलिसितं ला थःने व कोने निह्य थकालियात जक धाय्व हे गाःपिं
 दु । गज्याःगु बांलाःगु नागरिकता ! हानं थ्व गुथि मध्ये गुलिं गुथि
 राष्ट्रिय दृष्टि नं महत्वपूर्ण जू । देशया साहित्य जीवित याना तइगु
 सफूगू व बाखंगू, वाद्यवादन व संगीतया विशेषता ब्वइगु माध माध,
 बाजं खलः व भजनगू ; शिल्प व चित्रकलाया परम्परा (स्कूल) क्यनिगु
 बहिगू व मनुष्य जीवनयात मदय्क मगाःगु सहयोग व सेवाभाव
 स्यनिगु बिचाःगू, सनांगू व सीगू थ्व फुक गुथि नेपाल जातिया
 सभ्यता व संस्कृतिया प्रतिनिधित्व यानाः गौरवपूर्वक नेपालया नाग-
 रिकता क्यना च्वंगु दु । थ्व हे गुथिया विशेषतां जिनाच्चपिं जूगुलिं
 भीसं गोरखादलया आतंक नं मग्यासे स्वनिगलं (तीनसहरं) नं त्वाः
 त्वाःया संघ दय्काः अज्ज उकिया 'केन्द्र' नं स्थापना यानाः संसारयात
 छगू न्हूगु लँया दसु बीफुगु ।

थुलि मछि भिंभिगु उद्देश्य ज्वनाः चलय् जुया वयाच्च्वंगु गुथी
 आपाः यानाः समययात मल्वय् धुंकुगु, स्वास्थ व आर्थिक अवस्थां
 भाय् मल्हाक नं न्हापा गथे अथे हे न्याय्के माःगु चलन दस्तुर दुगुलिं व
 गुथि समाजं भ्यातु ताया वल, धयागु नं चाया वल ।

उकिं आः तिनि भीसं नागरिकताया हैसियतं स्वतन्त्ररूपं स्थापना
 यानागु थ्व नगरपालिकां व गुथिया संशोधित व परिवर्तित रूप जुयाः
 व गुथि गुथी दुगु भिंभिगु उद्देश्य व गुणयात मालाः मालाः समग्र
 'यमि' तय्गु नागरिक स्वार्थया प्रतिनिधित्व याय् माल । गुकिं यानाः
 देश भरय् जाग्रति वय् मा, संसारं नेपालया नेपाः पहःया अस्तित्व आः
 नं छको भलक खनेमा, जय नागरिकता !

(न्युनिसिपल बुलेटिन १।१ अङ्क)

छपौ पौ

नेपाल १०७५ चउला थो १४

यज्ञान,

छ बर्माया विश्वबौद्ध सम्मेलनं कलकत्ता लिथ्यंकाः आः हानं
लंका वनेला धवाः न्यना हःगु पौ थन तर उकिया लिसः 'छंस्वयाः'
धाय्गु सिबाय् जिके मेगु मदु ।

खः जि मनू सृष्टिया सर्वश्रेष्ठ प्राणी, द्योतयसिबय् नं श्रेष्ठ ।
जिके 'हृदय' ह तःधंगु । धात्थे तःधंगु, आम कलकत्ता, बम्बई आदि
शहरया सिबय तःधंगु, कालिम्पोङ्ग, बेलारी आदि गांया सिबय तःधंगु,
लंका, बर्मा आदि मुलुकया सिबय तःधंगु, अज्ज थव पृथ्वी जक मखु
पृथ्वीया घाँय्घाँय् आज्जु विश्व ब्रह्माण्ड स्वयाः नं तःधंगु छाय् धाःसा
थव फुक्क हे हृदयया कल्पना खः । बरु धात्थे थव हृदयया सिबय् छुं
तःधंगु दःसा व खः 'ज्ञान' हृदयय् नं घाना तय् ल्वःगु । परन्तु मनूतसें
व ज्ञानयात, भगवान्या व प्रज्ञा-ज्ञानयात थवीकेगु कुतः मयासे श्रद्धा
वा भक्तिया, व नं अन्ध भक्तिया शरणय् वनाः भगवान्या अनेक मूर्ति
दय्काः पूजा याना जुल, दर्शन याना जुल । गुकिं यानाः व ज्ञान व
सम्यक् ज्ञान, ज्ञान मभाःपुसे व मूर्ति वरदान बीगु ऋद्धि, सिद्धि वा
वृद्धि भाःपा छुत । धात्थे ला व मूर्ति नं थव हे ज्ञानं जाःगु हृदयया
कल्पनां बुझ्कगु 'कला' तिनि । थुकिं सीदत 'हृदय' वा मन हे संसारय्
श्रेष्ठ खः ।

जि, किजा तीर्थराज नाप ल्हापु छगू दुः थव हृदयया स्वभाव
'प्रेम' या विषयय् । बराबर वादविवाद ज्वीगु, हानं लेख-लीख नं

चवय्गु । थव हे विषयय् चवयागु निहसस्यागु निगू हे तालगु लेख 'पासा'या
जन्मोत्सवांकय् छापे नं जूगु दु । वया धापू छु धाःमा प्रेम धयागु
केवल ला-हिं जाःगु निगू शरीरया थःथवे ज्वीगु आकर्षण खः । तर
जिगु खँ मेगु हे । जि स्वय् थव प्रेम धयागु केवल निगू विपरित लिङ्गया
प्राणीतय् ज्वीगु यौन आकर्षण जक मखु, भौतिक जगतया गुरुत्वाकर्षण
जक नं मखु, न मिखा आदि न्यागू इन्द्रिय रूप आदि न्यागू विषय
पाखे साय्का च्वनिगु खः । थव प्रेम ला निगू हृदयया थःथवे बुया
वइगु निगू विद्युत् प्रवाह खः, गुगु निगूया बांलाक संयोग जुल कि
ताल व सूर मिलय् जुयाः संगीत ज्वी थें जन्म काछि जक मखु सी धुंकाः
नं 'स्मृति' जुयाः अनन्त सुखया मत च्याइ शान्तिया प्रकाश यानाः,
गुकियात छुकिं हे फाय् फइ मखु । थुगु विषयय् छपु कविता च्वया
तयागु दु, स्वयूला ?

‘स्मृति’

जिगु जीवन प्रिय, जीवन याय्त

वःह्य छ खः न्हां उषा जुयाः.

जिगु जीवनया शुद्ध न्हिने हे

थौं छाया संध्या हय्त स्वया ?

जीवन दनि प्रिय, इच्छा भिदुगं,

त्वय्कि निभाः प्रिय, प्रीति हलाः,

जिगु जीवनया शून्य उभानय्

धात्ये हे छ छु ह्य मखुला ?

चस्वां छप्पलं प्यत न्यं मखुला ?

जिगु जीवन नं न्यंकि अथे,

बरु जिगु जीवनया गति दीवं

मल्यंक सकतां यंकि अले ।

छ आमकन हे सिद्धि भवाः ज्वी

‘क्षण क्षण’ थन जिगु जीवन पवी,

ऋगीगु ख हे खत जीवन धैगु
 नाप ह्वनाः प्रिय, फुकां छु ज्वी ?
 न्हि फुनाः सन्ध्या, सन्ध्यायां चा
 जूसां दु उकी दुने उषा,
 मुखुलि स्वां ह्वइ, स्वां नं भवाः जुइ,
 अय्सां च्वनि तिनि ल्यनाः पुसा ।
 उकिं निह्नां भी नाप च्वने वा
 सुख दुख नं मंकाः यानाः,
 वनेबले नं नापं यंके
 सुं क छन्त 'हृदये' घानाः ।
 छ धैह्व नं ला 'स्मृति' हे जक खः
 'स्मृति' हे यानाः यनेबले
 सुया छु ताकत भी निह्व फाय्गु,
 विजय मजू ला भीगु अले ?

(७५ चिल्ला थो ११ चान्हे)

परन्तु प्रिये, व हे किजा तीर्थराज पीभत नं ज्वना हय् धकाः
 कलकत्ता वल, तर छंगु लिसः न्यनाः व दंग जुयाः लिहाँ वल । वया
 थःगु खँ समर्थन ज्वीकाः वय् दसेलि छाया मन्हिलि । वं लिहाँ वयाः
 घाल- छं लाखे— 'ह्वंलि मफु लाकी, अथवा बाया च्वने माःगुलि नुगः
 जक मछिगु ? ह्वं मफुगु जूसा थर्थे हे वय् . नुगः जक मछिगु सा संसार
 थथे हे खः छन्हु बाय् हे मानि ।' धकाः घाल हँ । थुकिं ला वं धाः थें
 छं नं थ्व ध्वगिना वनिगु शरीर, रोगं चाःहुला च्वंगु स्वास्थ्य, ज्याः
 ज्वीतिनिगु यौवन नाप हे जक प्रेम याःगु जुल । थ्व हृदय नाप हृदयया
 सम्बन्धतय्त्त स्वःगु मखुत । धाथें छं जिगु हृदयय् छु जुया च्वन. गज्याःगु
 जुया च्वन थुकिया गबले कल्पना जक नं याःला ? कल्पना नं गय् याइ
 अज्यागु हे हृदय थःके मदु सा ।

धाथें यज्ञान, सुयार्के अज्याःगु हे हृदय दःसा व हे हृदयया, व

हे सच्चा हृदयया स्वभाव जुया च्वंगु प्रेम कल्पना पासा कयाः 'कला' बुझ्कड । व कला स्वयं हे यद्गुप्ते च्वंगु जुड् । उकिं 'सुन्दर' धाइ, व कला संसारयात छुं न छुं उपकार याइ, उकिं 'शिव' धाइ हानं व कला कलाकारया हृदयं गय् खन अय् वा गय् खः अय् पिहाँ वःगु जुड् उकिं व कलायात 'सत्य' नं धाइ । जिगु धाप छु धाःसा थुगु प्रकारं प्राकृतिक मनूया प्राकृतिक हृदयं प्राकृतिक चालं प्रेम पूर्वक कल्पना याःगु कला नं प्राकृतिक हे खः, कृत्रिम मखु । तर थव खँय् आपाःम्या नाप मतभेद ज्वीफु । छाया धाःसा सकलें हे धया थें कला धयागु कृत्रिम धकाः धाइपि । तर जिगु तर्क छु धाःसा गुञ्जाया किपालु प्यकुं लाइ मखु थें चिकंअप्पाया किपालु नं गो मलाः । हानं धुँया मचा साचा मजू, न छुँया मचा भौचा जू । उकिं प्राकृतिक मनूया मचा कल्पना-कला जक छु खँय् कृत्रिम ज्वीगु ? हानं मनू सनिगु, हालिगु प्राकृतिक हँ, दनिगु, दनिगु नं प्राकृतिक हँ, अज्ज ख्वःगु न्हिलिगु नं कृत्रिम मखु हँ, तर मने वाय्कइगु छता जक गय् अप्राकृतिक ? दनिगु दनिगु मिखां खं थें ख्वःगु न्ह्यगु न्हय्पनं ताः थें, मनय् वाय्कुगु नं कलां भीत थ्वीका च्वनि-संगीत कलां ताय्के बिया च्वनि, शिल्प वा चित्र कलां खंके बिया च्वनि, अथे हे काव्य कलां मनं थ्वीके बिया च्वनि । थुलि जक नं मखु, प्राकृतिक दृश्यं गुलि सौन्दर्य ब्वया च्वनि, गुलि प्रभाव लाका च्वनि छह्य योग्य चित्रकार वा शिल्पकारं उलि हे सौन्दर्य ब्वय्फु; उलि हे प्रभाव नं तय्फु, अज वया कलाया पृष्ठ भूमि याजाः अप्पो सौन्दर्य खनेदया च्वने यो, अप्पो प्रभाव लाना च्वने यो । हानं कोकिलया प्राकृतिक 'पञ्चम' सलं मनूतय् मने थ्वय्कइ थें संगीतकारं नं संगीतया सूरं उलि हे थ्वय्के फु । अज्ज थुकिंला मनूतय् जक मखु जडे तक नं प्रभाव तःगु खनेदु । आचार्य सुरतवज्रं 'पञ्चम' राग हालाः कसाःगा-यात हे डुंगा यानाः वःगु थ्वया प्रमाण खः । अथ्य हे साहित्यय् नं प्रभावशाली विशेषता दु, गुगु दृश्य, वस्तु वा घटना स्वयाः भीत गज्याःगु रस सञ्चार ज्वीगु खः उगु हे रस गुह्यं साहित्यकारया

तत्संबन्धी रचनां भीत सञ्चार याना व्यू; गनं गनं ला वयासि वे अप्पो हे ।
उकिं न्ह्याग्गुं कल्पनां बुझकइग्गु कलाय् स्वाभाविकतायात तिबः याना
तःगु दु । चित्र कलाय् थजु, मूर्ति कलाय् थजु, नाट्य कलाय् थजु बा
साहित्यय् हे थजु स्वाभाविक मज्जुतले 'कला' कला हे ज्वी मखु धकाः
छावाःहत्तुं धाः थें धाउग्गु धासैंलि थज्याग्गु कला गय् कृत्रिम ज्वीगु ?

उकीसनं गथे यावत् प्राणीया 'मा' जातिं माःछि समय तक
प्वाथय् घानाः हानं समय त्येकाः नं मचा भवय्त्त 'व्यथा' सहाय्य माः
अथे हे हरेक कलाकारं नं कलाया सृजना याय्त्त मनय् मनय् कल्पना
जक यानां मगाः छग्गू न छग्गू प्रकारया वेदना नं- गुक्रियात सुख,
दुःखया अनुभूति धकाः नं धाग्गु फु- सह याय् माः । आः छं हे धासा
ज्ञान, कला धयाग्गु मानव-हृदयं व्यूग्गु बांलाःगु, भिक्कइग्गु व सत्यग्गु
प्राकृतिक वरदान मखुला ? थज्याःगु वरदार बीफुह्म खः थव मनू । उकिं
ला 'व्यथित' जुं थथे धया दीगु—

“ तर, देगः दुन्य द्योया पत्यसा
मनू खना सिंहासनस
गुह्मस्याग्गु वरद ल्हातं रचना
छाय्पु खना जिं धरणीस !
उकिं कविं द्यो मखु मनुख्या गुण
हन्यग्गु चलन हःगु खनी छन्दस !”

उकिं जितः नं अज्याःह्म हे छह्म मनू भाःपि, अज्याःगु हे वेदना-
मय हृदय दुह्म मनू, गुगु हृदयं कल्पना याय् लात धाःसा, कल्पना याय्
फत धाःसा अनेक 'कला' सृजना याय् फु । आः थव मनूनाप गुकथं
हनेमाः, छं हे विचाः या । थौं ह्माल प्रिये, प्रेम !

— छह्म.....

('नेपाल' ४१ अङ्क)

यथा राजा तथा प्रजा

मित्रराष्ट्रं भाःपि साहित्यिक पर्यवेक्षकपि व

साहित्यिक बन्धुपि,

थव खँ छिकिपिन्त निवेदन याय माःगु मखु, जि नेपाली भाषा बांलाक च्वय जक मसःगु मखु कि शुद्ध रूपं ल्हाय् सम्म नं मसः, अथे नं थव नेपाली साहित्य संस्थानं ग्वसः ग्वःगु वृहत् नेपाली साहित्य सेमिनारय् सभापति जू वया च्वना । थुक्रियात छिकिपिसकसिगुं सहृदयता सिवाय् मेगु छुं धाय्गु मदु ।

हानं अथे नेपाली भाषा बांलाक ल्हाय् मसय्क मसय्क नं नेपाली भाषां नंवाय्गु धृष्टता याना च्वना, थव नं थव मञ्च नेपाली साहित्य संस्थानया मञ्च जूगुलिं मञ्चया इज्जत तय्त सभापतिया कर्तव्य सम्म पालन याना च्वनागु खः । थुकी भाषा सम्बन्धी अशुद्धि जूगुली छिकिपिसं क्षमा हे याना दी ।

मेगु 'यथा राजा तथा प्रजा' थव ला भीगु उखान हे जुल । थव उखान भीगु नेपालय् ऐतिहासिक कालनिसं हे चरितार्थ जुया वया च्वंगु दु । गुगु बखतय् नेपालय् अंशुवर्मा जुजुं कैलाशकूट भवनय् च्वनाः प्रजापिनि सकस्यां भुतुली मि च्याः लाकि मच्याः धकाः बिचाः याना च्वन, उगु बखतय् राजस्व ह्नुतुइ तय् मालि धकाः ग्यानाः धूप थनाः सां भौगाःचां कुँ पित छइपि धार्मिक पुरुषपि नं भी नेपालय् दुगु जुया च्वन । अथे हे महेन्द्र मल्लं सुं प्रजा सिनाः सिथं हःगु ताय्थ 'का, काय् छह पाः जुल' वा 'म्याय् छह पाः जुल' धकाः छाक तोतु तोतुं छको

ला छगू महामारी वःबले न्हयन्हु यंकं जुजुं छाक तोतुगु सियाः गुह्यं राजभक्त प्रजां थःछेँ सुं जहान सिकाः नं जुजुया आलः याय् थला धकाः विरह व्यथा घोनिनाः बान्हि तक वाकु छिना च्वंगु नं दु । मेगु छु धाय् नेपालया स्वर्णकाल मल्लकाल्य गुगु साहित्य संगीत व कलाया जगत विख्यात उन्नति जुया वन, व नं 'यथा राजा तथा प्रजा' या ज्वलन्त दृष्टान्त खः कि अबलेया जुजुपिं केवल कलाकारपिन्त मान व धन बियाः प्रेरणा व उत्साह जक बिया वंपिं मखु, थःपिसं हे नाटक च्वयाः अभिनय याइपिं व थःपिसं हे कविता च्वयाः अनेक राग रागिनी हालिपिं जूगुलिं अबलेया प्रजां नं उलि हे साहित्य, संगीतय् अभिरुचि तइपिं जुया वन । थुकिया प्रमाण घंटाघर दवारि पुस्तकालयं बिया च्वंगु दनि । अथे हे स्थापत्य व मूर्ति कलाय् नं जुजुपिनि धार्मिक श्रद्धा व कलाप्रियताया ल्यूल्हू वनाः कलाकारपिसं छु छु याना वन, व भ्यालिया स्वंगू सहरं जक मखु नक्काः, पोखरा, पाल्पा-तानसेन, भोजपुर, धनकुटा आदि नगरया देगः, चीभाः व छेँ इत्यादि प्रमाणित याना च्वंगु दु । थुलि जक मखु, बडा महाराजा पृथ्वीनारायण शाहया पालय् जक विदेशी नाटक नेपालय् दुत हय् मदय्काः नेपाली संगीत व प्याखंयात प्रोत्साहन व वसन्तपुर थें ज्याःगु भवन निर्माण जूगु मखु कि श्री ५ राजेन्द्र विक्रम शाहदेवं 'महासत्वोपाख्यान' नाटक नेपाल भाषां च्वया बिज्याःगुलिं श्री ५ सुरेन्द्र विक्रम शाहया पालय् तक नं अनेक राग रागिनी अनेक नेपाल भाषाया म्ये च्वयाः हाला वया च्वन, थव खँ सकसिनं सि हे स्यू ।

तर नेपालया १०० दँ व्यापी अन्धकार युगय् राजनैतिक द्वाबय् लानाः थः जुजु नाप तप्यंक सम्पर्क तय् मदुगुलिं यानाः गुगु च्वन्ह्याःगु साहित्य सृजना ज्वी मफुत, न संगीत, चित्र मूर्ति व वास्तुकलां हे छ्यँः ल्हने फत । केवल च्यः ज्वीत गाक योग्यता प्राप्त याय्गु हे उगु बखतया शिक्षाया परिभाषा जुया वन । थव नं व प्रतिक्रियावादी सरकारया परिचय बीत ल्वःगु हे उदाहरण खः ।

आः व समय मखुत, जुजु व जनता जानाः हयागु न्हूगु युगयात लोह्य राष्ट्र नेता श्री ५ महेन्द्र राष्ट्रपिता त्रिभुवनं भीत तोता थका बिज्याःगु दु । वस्पोल केवल राजनीतिक नेता जक मखु, स्वंगुलि कलाया ममज्ञ सुयोग्य नेता खः । वस्पोलया नेतृत्वे स्वंगुलि कलाया कलाकारपिसं थःथःगु पलाः च्वय्क न्ह्याका यंके माला च्वन । उखुनु उखुनु तिनि रेडियो नेपाल पाख संगीतया निगू निगू सम्मेलन जुल । आः नेपाली साहित्य संस्थान पाखं भी योह्य जुजु महेन्द्रया ४४ गूगु जन्मदिनया उपलक्ष्य् थ्व वृहत् नेपाली साहित्य सेमिनार जुया च्वन, थ्व नं 'यथा राजा तथा प्रजा' या वर्तमान रूप खः ।

आः भासँ भी सेमिनारया खास विषयय् दुहाँ वने । सेमिनारय् प्यंगू विषय दु—(१) राष्ट्र निर्माणय् साहित्यकारया भूमिका, (२) जीवन मूलक साहित्य व उकिया प्रयोग, (३) लेखकपिनि समस्या व उकिया समाधान व (४) राष्ट्र भाषा व क्षेत्रीय भाषाया पारस्परिक विकासय् छगूयात मेगुया देन । थुकी मध्ये न्ह्यापांगु स्वगू विषयय् सेमिनारय् अनेक विद्वान्पिनि अनेक प्रवचन व चर्चा नं ज्वी धुं कल । व फुकया सार संक्षेपं धाल धाःसा थथे खने दः वः (१) साहित्यकारं थःगु राष्ट्र वा समाजया किपालु जक साहित्यय् चित्रण मयासे थःगु समाजया अभाव नं कथनाः थःगु समाज गन थ्यंक थत यंके मास्ते वः, उकियागु भूमिका नं न्ह्यःने तइ । (२) साहित्य धयागु जावित समाजया जीवित मनुखं सृष्टि याइगु वस्तु जूगुलि साहित्य व जीवन ला व लुसि थं जुयाः साहित्य द्वारा नं निर्जीव थं जुयाः दना च्वंगु समाजयात थनेगु कुतः जूवनि । (३) लेखकपिनि समस्या यकं दु, व फुक सरकारं जक यानां समाधान ज्वी मखु । गबले तक सरकार, समाज व लेखकपिं नं जानाः छगू दुकुलुगु कार्यक्रम दय्केफइ मखु अबले तक समस्या पूर्ण समाधान ज्वी थाकी ।

आः अन्तिम विषय—राष्ट्र भाषा व क्षेत्रीय भाषाया पारस्परिक विकासय् छगूया मेगुयात देन यात कयाः थ्व सभा जुया च्वन ।

थुकी नं छिकिपिसं थःथगु विचार प्वंका दी धुंकल । खास थव सभाया विषय हे थव जूगुलि जि नं थव विषयय् निगू खं छिकिपिनि न्होने तय् मास्ति वल ।

बन्धुपि, धातुंला गुगुं सम्पन्न भाषा नं मेगु छुं भाषाया ग्वाहालि मकासे दना च्वंगु मदु चा हे व भाषा विशाल भारतया राष्ट्र भाषा हिन्दी ज्वीमा अथवा विश्व भाषा थें थें जुया च्वंगु अंग्रेजी भाषा हे ज्वीमा थःपेनि देशया राष्ट्रीय भाषां जक मखु थःपिनि नाप-नाप च्वंगु मेमेगु देशया भाषां नं यक यक तत्सम तत्भव शब्द कयाः समृद्ध जुया च्वंगु दु । उकिं नेपाली भाषां नं थःगु देशया अन्यान्य भाषा नाप शब्दया कालबिल यातं छुं आश्चर्य मदु । अज्ज जमानां शब्दया कालबिल जक याय्गु मखु राष्ट्र भाषा ज्वीगु भाषां मेमेगु भाषायात नं विकास याय्गु मौकाः बियाः अज्ज फक अप्पो सहयोग नं याय् माला च्वंगु दु, गथे भी जःला खःला राष्ट्र भारतं १४ गू भाषा-यात स्थान बिया तल व जनवादी चीनं ला असंख्य राष्ट्रीय भाषायात स्थान जक बिया च्वंगु मखु कि आखः मदुगु साहित्य मदुगु बोलियात नं विकासया लं चय्का बिया च्वंगु दु । मित्रराष्ट्र रूसया स्वीकृत भाषाला ल्याः हे ख्यानां साध्य मजू, ख्वीगोताखे खात हँ ।

उकिं भी नेपालय् नं भी योह्य जुजुया अनेक मित्रराष्ट्रया राज-कीय भ्रमणं लिपा भी त्रिभुवन विश्वविद्यालयं जःला खःला राष्ट्र भारतया राष्ट्र भाषा हिन्दी, उखे जःला खःला चीनया छगू भाषा तिब्बती भाषा व नेपालया दुनेया राष्ट्रीयभाषा मैथिली व नेपाल भाषायात नं प्राथमिक शिक्षाय् मदय्क नं बी. ए. तक कम्पोजीसन व प्रिन्सिपल सबजेक्ट रूपं स्वीकृत याकाः वस्पोलं थःगु उदार भाषा नीति क्यना बिज्याःगु दु ।

मेगु जि नेपाली भाषां छुं च्वय् मसःह्य केवल नेपाल भाषां जक च्वया च्वनाह्यसित नं २०१३ सालया वस्पोलया शुभ जन्मोत्सव खुनु 'कविकेशरी' दर्जा बियाः गौरवान्वित याना बिज्याःह्य भी जुजुया

वर्तमान सरकार द्वारा मेमेगु राई-लिम्बु, गुरुं-मगर, भोजपुरी-अवधि
आदि आदि, भाषां नं याकन विकस याकेगुली कुतः जूवनि धयागु
भीसं आशा याय्फु । जय नेपाल !

सक्रसितं धन्यवाद !

नेपाली साहित्य संस्थानया ग्वसालय् जूगु नेपाली साहित्य सेमिनारया
२९ ज्येष्ठ २०२० खुनुया लिपाया सभाय् सभापतिया भाषणया सारांश ।

('जन-चेतना' १०।१५ अङ्क)

ख्ये

जि थौं चान्हय् उजुं सुजु न्ह्यः मवयाः लासाय् पुत्तु पुला-
च्चना । अथे ला जिगु न्ह्यःयात 'व्यथित' जुया न्ह्यःया म्हेयात थें
चिन्ता-छ्याकनं पुथंकःगु नं मखु, छुं हे ज्या-खँ लुममंकुसे याउँक गोतुला
च्चनागु । हानं जि मोस्याः प्वाःस्याः-घाःस्याः-छुं हे स्याःसीगु नं मखु,
छुं ज्या-जि याय् मोक लुदंक फुदंक नयाः गो जक तुलाच्चनागु, अयूनं
स्वय् हे ज्यां त्यानुह्य थें, ज्वरं तांन्वया च्वंह्य थें पुत्तु पुलाच्चना, न्ह्यः
वःगु हे मखु, जिगु मिखा ध्वाखा थं !

अथे जि ॥ मिखा ध्वाखा थें चाया च्वनं नं ध्वाखां दुने च्वंपिसं
ध्वाखांपिनेया न्ह्यायिपुसे च्वंगु प्राकृतिक दृश्य खनि थें, ध्वाखां पिने
च्वंपिसं देगः-चीभाः, हिति-तुं, दभू-सतः इत्यादि देशया अर्थात्
नागरिकताया हलंज्वलं खनि थें जिं छुं नं मखं, प्यक्खं ख्यूया राज !
धात्थें जिगु कथा तिनिख्यः-सिथय्सं लाःगुसा मयालं मतजः भचासां
दुहाँ वया च्वनिगु, तर जिगु छेँ देशय् दुने सीटी, लाइने लाः, उकिं
जिगु कथाया मत जि स्याना च्वने मोक बिजुली अड्डाया कर्मठ कर्म-
चारीपिसं स्याना हया तःगु, उकिं हानं मत च्याकेगु ला खँ हे मदु,
मनयात चाःहुइकेगु सिबाय ।

अले जिगु मन लुमन्ति-पासानाप चाःह्यू वन - न्हूसडकं
तिनिख्यः मध्यनिबले गुलि लेखक पासापि ध्वदुल, गुलि ग्राहक भाजुपि
नाप लात, ल्याः चाः हे मदु । थौं कन्हय् न्हूसडकय् २।३ धू इधूथिधू
जक ज्वी माः नाप लाय् माक मनू अन हे नाप लाइगु । तर लेखकपिसं
लेख फ्वनि धकाः मखंछु याना वनिगु, ग्राहकपिसं धाःसा न्ह्यत चन्दा

बीगु खँ गनः गन, गोगू अङ्क अप्पो वय धुं कल व खँ लुममंकुसे न्हू-
पत्रिका पिहाँ मवः निला धकाः न्यनिगु । पलख लिपा घरेलुया
बहि-पसःया कस्सं थ्यंबले छह सुब्बा नाप लात भौँसिको पाखें वया
च्वंहा । नापं मेहा पासा छह नं दु । अले हंफु मफुया खँ ल्हाल्हां जिपि
तिनिरुयः पाखे वना । वय्कलं धया दित - थौँ कन्हय् कविजुया छु
याना दिया ?

“छु याना धाय् गो सुब्बासाहेब, भी नेपाल भाषाया पत्रिका
छगू पिकया तयागु दु. व नं ग्राहकत गाक्क मदुगुलिं धेधेचू । नकतिनि
प्रेसय् वनाः न्हूगु अङ्क छगू कया हयागु ” धकाः काचाक्क ब्याग्
चाय्काः न्हूगु अङ्क कयना ।

पुत्तु प्वीकाः स्वयाः वय्कलं धाल अङ्क ला बां हे लाःजू आःला
लेखकन नं यक्क दत थं ! जितः नं ग्राहक याना दिसँ रे, च्वय् मफुसां
थःगु भाषाया पत्रिका छेँ ला तया तय् !

अले जिं ग्राहक रसीद् पिकयाः वय्कःयाके न्यना — “सुब्बा-
साहेबया शुभ नां ” छाय् धाःसा जिं वय्कःया पूरा नां मस्यू ।

वय्कलं धाय्मोक “सुब्बा समन्तमान् !” धकाः पासां धाल ।

जिं नां च्वयाः “थर छु थें ?” धकाः पासाया ख्वाः जक स्वया,
पासाया ह्युतुसी थ्यने धुंकुगु खँ काचाक्क लाकाः सुब्बासाहेबं लिसः
बिया दित — भी नैवाःतय् दकले तःजिगु नसा !

पलखया दुने जिं अनेक नसा लुमंका — जा-बजि, काः-घासा,
ला-न्या, उंचोबुंचो, धौ-दुरु, मधि-चधि, अय्लाः-थ्वं, अज्ज पुकापाका
व मे-न्ह्यपु-तिस्यः तक नं लोममंका, तर व छतां हे सुब्बासाहेबया ह्युतु
प्वाः तिक्क ‘जि’ धकाः लिसः मब्यू । अले जिं काचाकाचां हं कुबलेया
थाय्भुइ मन ब्वाका — वो-पंगुलु, मुस्या-पालु, खय्पि बूबः, माय्बिलि-
सिया-म्वाःबिलिसिया, लागो-लापी, हिला-पंला, तःखाः-तातू,
अंबः-वय्सि, आमालि-मलेभता आदि घासाता हामोगुलि-जाकिगुलि,
मे छूयः-सतफल, जोपस्था सबै-मथ आदि मधि-चधि व ग्वा-ग्वय्-मसला

आदि लुमंका यंकुयंकुं न्याया नापं ख्ये नं लुमंसे वल । अले जितः भचा भलसा दु थें च्वन— लाःसा थ्व हे ला मखु ला ! हानं मनं ख हे खय्केत छगू निगू मेगु दसि प्रमाण नं मालाः त्वीका हल-जमदि व ह्यपुजाया सगं नं थ्व हे ख्ये, भी पूजा मध्ये दकले तःजिगु दिगुपुजाबले वो छूसां थ्व हे ख्ये अथे हे सुं हनेमाःपिन्त पाहाँ याःसां थ्व हे ख्ये । जिचाभाजुया ला थ्व ख्ये वो पेवा हे जुल दुचाय्कइबलेसं निसें न्ह्यबले ससलय् वंसां पहाँ जक याइबले नं ख्ये वो मदय्क मगाः, नखत्या नकइबले ला धाय् हे मोल । अले जि न्हिताः सुब्बासाहेबयाके न्यना—ख्ये ?

सुब्बासाहेब दंग जुया दित— बस, बस, ख्ये ।

धात्थें भी नेवाःतय् थर नं गज्याः गज्याःगु दु धाय् ! माय्के, स्याःबजि, भिंबजि, चिपालु, धौभधी. साखः, मुस्याजु, न्याछ्यैः, संन्या इत्यादि नँज्वलं दुगु ला र्यू, उकी दुने ख्ये नं दुध्याः धकाः मस्यू । थौं ख्ये नं दु धकाः सियाः जि उदेक चाया ।

अले जि न्हिताः वय्कःया मध्येसया पत्ता च्वया कया । तर लिहाँ वयाह्यस्या मनय् थ्व हे खँ जक वात्तुवां वया च्वन, च्वन— धात्थें छु भी नेवाःतय् नसा मध्ये थ्व ख्ये दकले तःजिगु खः ला ! खःसा थ्वयात छाया थपाय्चो च्वछाया तःगु ? थ्वया सिबे साःसाःगु, थिके थिकेगु व नीनीगु मेमेगु नसा नं ला यक यक दु ! थत्थें भीसं थाय्भुइ छको मिखा ब्वयाः स्वत धाःसा उकी च्वंगु न्यागुलिं प्रकारया सारतत्व व न्यागू हे प्रकारया खाद्यप्राण दुगु ८४ ता घासा व त्वँसा खनि, अले भीसं धाय् हे मालि—‘ थ्व थाय्भु भी आज्जुपिनि द्रव्यगुण ह्यस्यूगुया दसु क्यनेत दय्का तःगु खाद्य-तालिका खः ।’

धात्थें भीत थौंकन्हय्या विज्ञानं न्वखंक धया च्वंगु दु—‘मनूत ह्वे खे छु’ मदय्क म्वाना च्वनेत थःपिनि नसा-त्वँसाय् न्यागू प्रकारया सारतत्व व न्यागू हे प्रकारया खाद्यप्राण (Vitamin) दुगु ज्वीमाः ।’ अयूनं भीसं थ्व खँयात गरीबी अवस्था व अशिक्षाया कारणं यान्ताः

बांलाक सार्वजनिक रूपं ज्याय् ख्यले मफुनिसां भी आज्जुपिसं रत्नध्वज जोशीजुया धापू अनुसार नेपाल भाषा साहित्ययात थःपिनि विकासया नाप नापं थकय। थकु थें. सत्यसोहन जोशीजुया धापू अनुसार भीगु शिल्प व चित्रकलायात भीगु प्राचीन सभ्यताया चिपौ यानाः क्यना थकु थें, स्व. डा. बाकया धापू अनुसार नेपाल संगीतयात मेमेथाय् मदय् धुं'कुगु संगीतया 'दुधं' यानाः स्वथना थकु थें, थःपिनि समाः यानाः छायापेत माःगु जोक्तः व सँप्याके ज्वलनय् जक स्वां-सिन्हः, प्वंपती (क्रीम) कोँ-चिकं, ग्वाः-ग्वय्चूँ, लाली लिप्सटीक), सलांचूँ (पाउडर), नस्वाःचूँ, थकू क-कीचा, न्हाय्कं सिन्ह.मू, चुसापा-अजः-सला इत्यादि समाःज्वलं दुध्याका तःगु मखु कि ख्वपया लाय्कुली नतूचा, छलंचा, न्हाय्पंप्वीँ काय्गु, अजःसलाका पर्यन्त ल्वहँतय् कियाः थःपि गुलित छायापाः बांलाके सः धकाः क्यना थकुगु दु ।

हः, अथे हे नय् त्वनेगुली नं भी आज्जु-अजिमापिसं थ्व खँ फुक सलंसः दँ न्ह्यः हे सीकाः थ्वीकः चीनिया लंचे वा डिनरय् न्हापांया कोर्सय् ८।१० ता साःसाःगु घासां जाःगु छपाः तप्पाःगु डिस तय् हइगु थें भीगु थाय् भुइ (१) ज-बजि, बूबः, वाउँचा, ला-न्या-ख्येँ-दुरु, सिसाबुसा, बदां-खोसि आदि पौष्टिक आमिष (प्रोटीन) दुगु घासा, (२) लै, आलु, ह्यासु लै, सकि, चाकुहि, प्वातेचा, कय्गू, मू, फंसिपु, केरा, जाकि, छुचुं, साखः आदि तुयूचिनि (कार्बो हाइड्रेट) कस्यूगु घासा, (३) दुरु, ध्यो, ख्येँ, ला, न्या, दाः, मुस्या, चिकं आदि दाः (फाय्ट) दुगु घासा व (४) दुरु, ख्येँ संन्या, ला, तरकारी, सिसाबुसा आदि खनिज द्रव्य (साल्ट) दुगु घासां जक चाःहुयका तःगु मखु कि व फुक धया थें घासाय् हानं सबा. थकाय् धकाः चि छुइगु व ग्वालय् सकरुवाः तय्गु नं याना तय् धुं'कल (५) त्वंसाया रूपय् नं थ्वँ, ह्याउँ थ्वँ, अजि थ्वँ, चाकु थ्वँ जक मखु 'मूचू दूचू' धकाः दुरु व साखति आदि नं लःया थासय् ज्याय् ख्यला तःगु दु । थ्व फुक नसा-त्वँसाय् भीत माःगु A, B, C D E न्यातां भिट्टामीन दुध्याःगु दु ।

थुगुकथं भीत स्वस्थ ज्वीत माःगु सारतत्व व खाद्यप्राण दुगु
थुलिमछि नसा-त्वंसा भीसँ थौँतक नं नया-त्वंना च्वनागु दया नं थव
ख्ये यात हे छाया 'तःजिगु नसा' धकाः धाःगु ? थव खँ अज्ज जिं थवीके
मफुनि ।

उकिं पासा सिद्धिचरणं 'पुलांह पासायाथाय वनेत नं फयां
फच्छि छायापाः सुं छह पासा थवया च्वनि' धकाः न्वाइगु लुमना नं,
माधवलाल भाजुं 'भावना पिह्नाँ वय्त स्वाराभारां मवसें धैर्य पर्वक
विचार लिसे छको साहुति याना च्वनि' धकाः गिजय याःगु लुमना
नं, प्रो. कमलप्रकाश मल्लजुं 'कवि चित्तधरजुय गीति काव्य शास्त्रीय
परम्परा दुने हे न्हाः वना च्वनलिनि' धकाः हेला याःगु लुमना नं जिगु
मनं बुद्धि पासा थवः हे वन ।

थथे बुद्धि पासा नाप पाचिनाः वँसेलि थव विश्वया नां हे
'ब्रह्माण्ड' अर्थात् 'वःख्ये' धकाः सिल । अले उकी तीजक दुहाँ वनाः
स्वःबलय् बहनी भीगु सौर परिवारया ज्वीगु लँ (Orbit) हे ख्ये
बालूगु व अन न्यंकभनं ख्ये थें हे गोगो लाना च्वंगु ग्रह, उपग्रह व
नगुत नं यक्क यक्क खन । हानं वयांपिने छचाःखेरं धया थें तुइक आका-
शगंगा नं खंबले ला वयात धाथें थव विश्व-ब्रह्माण्ड छगोलं तुइक लालं
भुना च्वंगु तगो ख्ये हे थें च्वन । अले छु मानि, उकी मध्ये दकले
तःगो खनेदुगु नकतिनि लूगु सूर्यः लुमनाः कविजु धर्मरत्नया नापं—

“योता, खंला हुंकन ख्येँवो

नकतिनि जक हे छूगु व ख्वाःवः ।” धकाः धाय् माःसिति
वय्कल । ख नं झुलुझुलु सनाः थाहाँ वया च्वंगु सूर्यः नकतिनि हुना
तःगु ख्येँवोया ह्यासु थें हे च्वं । हानं व छग्वारां भिटामीन डि. या
ग्वारा धाःसां ज्यू । छाया धाःसा निभा जलय् भिटामीन डि. गाक हे
दुगु जुया च्वन । अले थव ब्रह्माण्डया प्रतिनिधि धाय् त्वःगु ख्येँया
न्हाःने न्हापां जिगु छयँः मचाय्क हे कच्छुत ।

धाथें ला थव ख्येँयात सृष्टिकर्ता ब्रह्माआज्जुया फुकी धाःसां

पाइ मखु । छाया धाःसा मनू व पशुत मचाछे बुइकइ थें, की पतङ्ग्यात चःति बुइकइ थें थ्व नं भंगः-पंछीतय्त बुइकइगु जुया च्वन । उकिं व बुइह्य प्राणीयात नसा माःगुलि उकी दुने प्रोटीन. फाय्त. साल्ट व भिटामीन ए डि. आदि नं गाक्क मुंका तःगु जुया च्वन । हानं पशुत व मनूत मचाछे बुइपिं जुया नं मांया प्वाथय् च्वनिबले भंगःत ख्यचय् दुने न्हंका च्वनि थें ख्येँ बांलूगु मचाछेँ चाःतुलाः न्हंका च्वनिगु व मांया प्वाथं पिहाँ वय् धुंकाः नं काय्मचातसें ब्रह्माया त्वहँख्याः थें ज्याःगु निगः ख्येँ ह्विचा (अण्डकोश) घाना हे च्वंगु दु, मिसातसें डिम्बकोश ।

हानं थ्व ख्येँ जीव सृष्टिया जक कारण मखु, छुं कलाकृतिया सिर्जना याय्त नं आकार जक सां ख्येँ बां ल्वीके माःगु जुया च्वन । न्हापां मनू छ्यैः दय्के बा च्वय् माल धाःसा थस्वः, कस्वः, जवस्वः, खवस्वः न्ह्याखे स्वःगु छ्यैःयात नं चा बा सीयागु ख्येँ छगः ज्यात बा भौंते च्वत धाःसा उकी व न्ह्यागुं छ्यैः लुया वइ, खने दया वइ । अज्ज मनूतय् गु लप्पा, खंपा, पिलाको, लहाःफो, तुतिपालि, मिखा, न्हाय्पं इत्यादि नं थ्व हे ख्येँ बांया दुने लाः । अथे हे छुँ, भौ, खराचा, खिचा आदि पशुत; चखुं चा, बखुं हेँ खा आदि भंगःत; स्वांफो व सिसाबुसा नं आपाःयानाः ख्येँ छगःया दुने न्हंकाः च्वय् ज्यू, दय्के ज्यू ।

मेगु द्यःद्यःपिंथाय् स्याय्-सी याय्गु चलन दुपिसं चब हाँ धकाः थ्व हे ख्येँ छगः तछ्यानाः हेँ बा खा स्यानागु फल वइ धकाः भाःपा च्वंगु व समेया नापं 'सगं' धकाः मनागु ख्येँ तयाः देके छ्यैगु नं याना तःगु दु । छको-निको गुह्येश्वरी मनागु ख्येँ लः छायाः बजारय् ख्येँ हे न्हाय्गु मदय। वंगु नं दु ।

अथे हे सुयां मचात भयालं-भीलं कुतुवन धाःसा व मचाया जीवन रक्षा ज्वीकेत वयागु ज्यूया पलेसा धयार्थे ख्येँ छगःनि काचाक्क भयालं कप्वाना छइगु व सुं मनू सीबले पञ्चमय् लात धाःसां हानं मेपिं जहानपिं पाः मज्जीमा धकाः गोह्य लात उकी छह्य पाः यानाः थ्व हे ख्येँ १, २, ३, ४ गः तक नं तयाः कूशया ह्य ज्याना. सिथं यंकइगु

सुनां मस्यू ।

हानं भी बौद्धतय् तःन्हु यंकं ज्वीगु अभ्यन्तर एज्जया छन्ह वल-
वाय् हइगुयात ख्येँवो भवय् धका धाइगु सुनां मताः ?

थुलि जक मखु न्हापा न्हापा पुंज्यायात मागु बलः आदि रंग
सकतां धया थें थःपिसं हे दय्काः छ्यला वया च्वंगु व उकी जः धकाः
ज्वाला ज्वाला थिक पालिस तइगु नं थव हे ख्येँयागु दय्कइगु जुया
च्वन । उकिं आःतकं लुखा फुसय् चाचिनय् छःच्वके मालिबलय् पुंतयत्
ख्येँ छगः बी मानि । थव ख्येँया थव हे चुल्लुगु स्वभाव व बल थकाइगु
गुण दुगु सीकाः ज्वीमाः मिसातय्, विशेषयानाः म्हाय्मचातय् व्यथा
ज्वीबले काचाकाचां मांपिसं ख्येँवो छुनाः ज्वना वनिगु । थव ख्यचं
लाखे मचा बुइ अःपुकइगु हँ । गुलि सूक्ष्मदर्शी भी आज्जु-अजिमापिं ।

धाथेँया हे खँ ल्हाय् धाःसा थौंकन्हयया तालं विज्ञानयात
मस्युनिपिं अमिसं थःपिनिगु तालं सामान्य विज्ञान जक मखु स्वास्थ्य-
विज्ञान, कामविज्ञान व मनोविज्ञान नं सकतां स्यूगु-थृगु खनेदु । उकिं
हे ला ज्वीनि ससःमामं जिलाजंयात अपाय्चो माने याइगु व मेमेगु
ला-न्या आदि पौष्टिक पदार्थ, ग्वाः थें ज्याःगु उत्तेजक पदार्थ व
स्तम्भनवटि धाय् लवःगु ग्वय्या नापं श्व ख्येँयात नं विशेष रूपं प्रयोग
याना तःगु । ख नं मां धयाह्यस्यां थः म्हाय्यात प्रेमबहादुरजुं सलिं
बाकू थें 'भी नं मां-बौया बाकू' धया दी थें थःगु ह्यया कुचा जक खनिगु
मखु थः थें हे खनिगु ताइगु जुया च्वन । उकिं थःत थः भाःतं आनन्द
सुख ब्यू थें व हे थःम्हाय्यात नं उलि हे आनन्द सुख बीह्व जूबलय्
जिलाजं व थः मिजनय् व हे भाव खनं छुं आश्चर्य मखु । धाइ नापं
'ससःमांया याकः जिलाजं थें !' न्हाबले हुँ ख्येँवो पाहाँ । कौला छको
जक याकुसां ख्येँवो नाप । दुरु छख्वला त्वंकुसां उकी ख्येँ कपवानाः ।
छुं भचा कस्यालि हया ब्यूसां पोष्टिगं आदि पौष्टिक पदार्थ । गुकी व
हे मनोविज्ञान सुला च्वंगु दु - वया म्हाय्यात फयां फक्क अप्पो सुख
प्राप्त ज्वीमा । तर थःगु हे ला-हिं ब्वलनाः जन्मका छि व हे थः योह्व

भाःतया प्रतिनिधि जुया च्वनिह थः-काय्यात सेवा तहल यानाः सुख
बी धकाः बया च्वंहा जूसां व हे काय्यात मुकतं थःहा यानाः काइहा
जूगुलिं भौयात माजुं महीगु खँ मेगु हे ।

हानं मेगु न्हागुयां धया थें नकलि पिकयाः न्हागुली नं छ्यापं
तयाः धौं लाइगु जमानाय् थव ख्येँ छतायात नकलि नं दय्के मफुनि,
पुलां जुयाः छगः निगः ख्येँ ध्वग्गीगु सिबाय् मेमेगु ला, ध्यो, दुरु व
अन्न इत्यादि नसाय् थें छ्यापं नं तय् मफुनि । आःतक थव ख्येँ, ख्येँ हे
जुयाः इकि धिकि मसंसे थःगु न्हाय् धस्वाका च्वन तिनि, उकिं मेमेगु बः
थकाय्गु पौष्टिक पदार्थ बी मफय् धुंकुगु गुण थवं पूरापूर बिया
च्वन निति ।

थव हे खँ सीकाः भी आज्जुपिसं थव ख्येँयात थपाय्चो
च्वछाया तःगु व जंक, पस्ता, सरुवाःपा, पताःछा आदि ख्यःभवजय्
थाय् भुज्वलं सकतांया नापं अनेक तिसाया दथुइ तायो क्खाय्का तइ
थें दथुइलाक्क जःमूया नायो थें ख्येँ बागः मतसे मगाका तःगु जुया
च्वन । उकिं हे ज्वी नेपालय् वासः याय् धकाः न्हापां न्हापां नेपाः
वःहा छहा अंग्रेज डाक्टरं दकलय् न्हापां बँय् च्वनाः प्लेटे मखु ज्योनां
लपते तयाः घाराधुरु नया च्वंगु खंबलय् थमित वासः यानाः ध्यबा
कमाय् याय् धकाः लय्ताया च्वंहास्यां लिपा थव भवजय् कुंन्या ख्येँचं
निसें धौ सिसाबुसा आदि लहिकाः जूगु व सकतां नसा जिलं वनिगु
अय्ला नं लू वःगु खंबलय् थःगु वासःया प्रयोजन मखनाः बिसि वन
धाःगु । अले जिं थव ख्येँया नापं भी आज्जुपिनि ज्ञानराशीया न्ह्यःने
हानं छको छ्यैः कच्छुका ।

हानं थव ख्येँ छगलं थज्याः थज्याःगु मज्वी मज्वीगु नं ज्या
काय् फु कि नरेन्द्रदेव जुजुं बुंगद्यः हःबलय् यलया जुजुं देथकालियात
धौ छगः सौगात नकाः बुंगद्यः थःथाय् यलय् तुं थाकु थें न्हागुं च्वय्
कय् लाना च्वंगु खँयात ख्येँवो छपां तीप्यंका काय् ज्यू- तंम्वेका च्वंहा
सुं इष्टमित्र थजु, ज्या याना बी मखु धकाः ग्यना च्वंहा सुं कार्यकर्ता

थजु ख्येँ हे बांल्वीक लहाः बिन्ति यानाः थव ख्येँ वो तयाः पाहाँ छको याना ब्यु, ज्या फत्ते ।

अथे हे नल राजां हँय्यात व महायुद्धय बखुंयात पत्रबाहक याना छुः थें थव ख्येँयात नं गुप्त सन्देश बाहक याय् ज्यूगु जुया च्वन । थुकी पिने ख्वलाय् छगू जडिबुटि आखः च्वयाः गंकाः बिया छुत । अन मनाः प्वला स्वत धाःसा फुक खँ दुने सी दया च्वनि ।

बरु उदेक चाय् माःगु खँ छगू थव दु मनू, मनू जुयाः समाजय् च्वनाः स्वाय्त मदक मगाःह्य जीवन पासा निस्वार्थ भावं चूलाका बीह्य जूगुलि 'लमि' यात माने यानाः वक्क पत्ति धया थें ख्येँ वो तयाः पाहाँ याय् माय्का तःगु धकाः ल्वःमंकाः अःखः भं व हे लमियात 'ख्येँ वो धोमाः', 'हँय् ख्येँ धोमा' धकाः गिजय् जक याइगु मखु अज्ज थःथःपिनि योयो थे, मजुइ मजुइ थें सनाः यानाः छुं जुयाः लिपा निह्य मिलय् मजुयाः पाचुके माला वन धाःसा नं व हे लमि याना बी मानि धकाः च्वलां स्वी थें 'ख्येँ वो लय् पुथं कइ' धकाः ख्याइतिनि । धाथें धाथें नं सिसि तया तःह्य भौमचा सिनाः लमि दुखं च्वने माला वंगु दु धाइ । थुकथं शुभेन किञ्चित् अशुभेन समाप्त धाःगु उखान थन चरितार्थ जूवः । गुलि लिमलाः फमलाः नय् छु त्वने छु ज्वीक धुवां धू जुयाः लोगु ताःचां चाय्काः ज्या कोछिना बी, जिया भिना वन धाःसा 'जिमि भाग्य' धकाः लय् ताया च्वनि, छुं जुयाः थःपिसं बांलाक कत्ताय् कःघाय् मफयाः थवं थः कर्चिगः थलाः दुःख जुल धाःसा लमि लाना बिल धकाः अज्जे तइ तिनि । धाथें भीगु समाजय् थव लमिज्या धयागु नं धिक्कार हे का, नय् मखं ख्याकं लयःगु ।

थथे जिगु मन बुद्धिपासा नाप विश्वब्रह्माण्ड चाःहिलाः लिहाँ वःबल्य् बांलाक हे द्यः तुइया च्वने धुं कुगु, न्हाचः तक आकाश गंगा व उलिमछि नगुत खने दुगु नं आः छति हे मदय् धुं कुगु । मानो जिचाभाजुं तीजक ख्येँ वो प्वाः खंबलय् पचि च्वकाय् ह्यासु की थें पर्वः च्वका च्वका ह्यासुक जिना च्वने धुं कुगु । अले जिगु मिखा जि मचाय्क

हे जिगु पचिनय् वन—धास्थेँ ध्व पचिनय् हानं ख्ये बोया ति कीतिनि
 ला ? छुं जुयाः कि हे कीसां उकियात पययाः सवाः कयाः उकिं वइगु
 वः जिं गन छ्यलेगु ? अले भसुकालं कोछिना बिल आः छं थथे ध्व
 तःजिगु नसा-ख्येँ लुमंके गात, याउँक छछाः नयाः लुदना च्वँ । बरु
 कालयात सगं बीत थ गु जीवन-सगं बय्पा च्वँ तःजि ज्वीक; गुकियात
 कालं नं नय् नुगः स्यानाः आःतक ख्येँया गुणयात हना तः थें लय्लय्-
 तातां तिति पापा याना तइ ।

१०८४ कछला थो १

('भो' ८११ अङ्क)

जिगु मिखाय् 'उसैको लागि'

‘जि समालोचक मखु’ धाय्गु गुलि सत्य, ‘जि मनू खः’ धाय्गु नं उलि हे सत्य; उकिं ‘जि सुख दुःखया अनुभव याय्फु’ धाय्गु नं जिगु अधिकार ।

उकिं नेपालया सर्वश्रेष्ठ पुत्र भगवान् गौतम बुद्धया ‘पेमतो जायति सोको पेमतो जायति भयं’ धयागु वाक्य थःगु जीवनय् सम्पूर्ण रूपं चरितार्थ ज्वी धुंका नं जि थथे धाय् मास्ति वःनि—

‘प्रेम विना थन मेगु मदु धार्थे जगतय् सार,
शशि पृथ्वीया प्रेमं हे चाःहिलि बारम्बार,
अण्ड, जरायुज, स्वेदज, घाय् प्रेमं मय संसार,
द्वेषं केवल द्वेष जकं प्रेमं ज्वी भव पार ।’

थुकिथात ‘विष कीटं विष नयां च्वनि.....’सिवाय मेगु छु धाय्!

उकिं जि आः नं न्ह्यागुलीसं थ्व हे दृष्टि तय्गु बानि दनिसा कविवर श्री एम. बी. बी. शाहया ‘उसैको लागि’ सफुली नं जि व हे चस्मां स्वतं छु आश्चर्य !

ख नं खः, थ्व नेपालया चा लवहँ, म्वांमा सिमा, पुखू कब्बाः लः फुक फुक हे महादेवया प्रेमं वीं जूह्य पार्वती माजुया प्रेमगीतं थ्वया च्वंगु दु । वयां लिपा लिपा नं लिच्छवी व मल्ल कालय् जक मखु शाह कालय् नं अनेक कवि व गीतकारपिसं अनेक मतिना-मे चिनाः लोक रञ्जन यान्ना वंगु दु, अनेक विरहिनी मे हालाः ख्वलु पिज्वय्का वया च्वंगु दु । विशेष यानाः गुं पुन्हीया सायाः ८ न्हु ला थज्याःगु

मेया जान्ना हे जुया वया च्वंगु दनि ।

व हे परम्परा श्री एम बी बी. शाहया गीत-संग्रह्य नं निर्वाह जू
वःगु दु धाय्गुली अत्युक्ति मजू । जिं ला थ्व हे अनुभव याना । छाया
धाःसा न्हागु कालया न्हागु वादया गीति-काव्ये नं प्रेमया प्रधानता
खने दु, बरु व प्रेम दाम्पत्य प्रेम, जाती प्रेम, देश प्रेम, धर्म प्रेम, प्रकृति
प्रेम वा ईश्वर प्रेम हे थजु । उकिं 'उसैको लागि' सफूया २।४ पु मे मिखा
ब्वय्व हे भीसं खनि—मखंसा माला स्वय्माः ।

स्वयादिसँ, भी मन् जक मखु, पशु पंक्षी जक नं मखु, अज्ज की-
पतङ्ग व स्वांमा सिमा आदि उद्भिद पदार्थ तक नं पृथ्वी आधारित
ज्वी, उकिं थ्व 'उसैको लागि' गीत संग्रह्य न्हापां न्हापां व हे जन्मभूमि
पृथ्वी नाप सम्बन्धित गीत लाः वःगु दु - छपु मे वीर नेपाली जाती-
यात आह्वान यायां 'ढाल यै हो देशको' व 'एक सन्तति देशको' धकाः
देशयात प्रधानता बियाः देश प्रेम पिज्वेका तःगु दःसा मेगुली 'गछिन्
पुकार आमा रोई कराइ जोड्ले होईन मेरो भन्छिन् सन्तान थरी
थरीका' धकाः नेपाल-माया धनी गरीव निगू थरी सन्तान स्वय्, न्यने,
सहयाय् मयःगु नं क्यनाः जाती थकाय्गु जाती प्रेमया भावना प्वंका
तःगु दु । अथे हे प्राकृतिक सौन्दर्य स्वय्सा जिमि जन्मभूमि नेपाल स्वः
वा धकाः प्रकृति व देश प्रेमया दसु क्यना तःगुली नं 'भाषा भाषी
अनेक हामी, जात भात जे भन्छ छदैछ, छौं, तर नेपाली सब-चन्द्र-
सूर्य ध्वजा कै मुन्तिर ।' धकाः जाती प्रेम नं दुथना तःगु दु । धार्थेला
भीसं थ्व सफुली 'मिलनको मधुर बेला सपनीमा कल्पेरा आउने' सुं
प्रकृति-पुत्रीया कल्पनां जाःगु बन्दीपुरया ताःहाःगु पाःया प्रकृति वर्णनय्
नं 'पृथ्वीमा बनेको स्वर्ग हो लौ, छ हेर नेपाल' धकाः खनिबले कवि-
याके प्रकृति प्रेमया दुने सुला च्वंगु देश व जाती प्रेमया मोहनीं भी नं
मोहित मजुसे मगाः । नाप नापं श्री रणजित मल्ल 'हाय हाय राम राम
गथे मलुमने नेपाल' धकाः हाला तःगु मे जक मखु नेपाल पुत्र शाक्य-
मुनि कोलीय सीमाना लिक्क थःगु शाक्य जनपदय् च्वंगु हः छहः हे

मदुगु सिमा क्य च्वना नं 'जितः थ्व सिमा क्य हे सिचु' धया बिज्याःगु नं लुमंसे वय् यः ।

थुकथं स्वदेशाभिमानि कविं देश व जाती थकाय्त् आधार माले थें 'भगवान् मेरो तेरो सिवा छैन सहारा' व 'नाथ विना अर्को यहाँ खोजूँ हरे कहाँ' धकाः मामां 'आंखाको नानी बनेर यस्तो शक्ति देउ हरि, देख्न शक्ने अभेद सबमा तिम्रै मूर्ति हे हरि ब्राह्मण, व्यामे सबमा' धकाः 'संसारको सारको सार पनि बनी व्यापक छौ तिमि यहाँ वहाँ' धकाः सर्व व्यापक खंकइ ! गथे सरदार हरिभक्तया छपु भजनय् खने दु -

‘सोया सोया थास ब्रह्म-शिव चोना चोन रे
गन माले गन सोये व्यापकन चोन रे !’

हानं विश्वन्तरया छपु मे नं प्रकृतिवर्णनया नापं 'स्वान फल बनया शोभा स्वव रानी कोकिल हाल, जय नमो बुद्धयागु जप तप ध्यान याय रानी आव' धकाः धर्म दुथ्याका तःगु दु ।

आः ल्यन—प्राणीमात्रयां मंकाःगु भावना-मतिना पक्ष, गुगु थ्व 'उसैको लागि' गीतय् न्यंक न्यना च्वंगु दु । थ्व खँ बांलाक ध्वाध्वीकेत नं 'लैलाया सौन्दर्य खंकेत मजनूँया मिखाय् च्वनेमाः' धाः थें तुं कविया थासय् थः च्वने फय्के माः, अले जक भीसं व गीतया धाथेंगु अनुभूति भीगु नुगलय् ल्वीके फइ । उकिं भासँ, उगु पक्षया मे नं भीसं व हे चस्मा तयाः स्वय्नु । धाथें शुनां थमं 'ल्हाः ग्वय्' काय् धुंहा मदय्काः व अभावया कःतिं थःगु नुगलय् कीके धुंकइ वं हे जक 'हातमा हात परेको बेला बिसिन शक्तिन' धाधां 'दुख सह यायां खों ज्वी फःसा ताइ अर्थ छुं भसुकाःया' धाः थें खुशी छु, दिल तडपनैमा, म उनको याद पाउँ छु' व 'ए पीर भन, कसले तँलाई पठायो ? यो दिलमा धकेली' धकाः धाय् फइ, बा धाःगुया महान्ता ध्वीके फइ । अथे हे 'भमर हालावल जिलस्वान जुक, कोकिलया सल न्यने मनस

मछुक, मलया फसन हस यसन थे दिक्, अधिक छु ल्हाय पासा चन्द्रमां महिक' धकाः व 'गुलित फसात बिय त्यना कृष्ण.....' धकाः खुगू ऋतुया भिनिलांया प्रकृतिं नं थःत विरह जक छाया च्वंगु खंपिसं हे जक 'आई गयो बसन्त, ग्रीष्म, वर्षा पनि, आँसु बनेर नै गयो— शरदको चाँदनी । हेमन्तको बतासमा भयो निराश आश, शिशिरको तरु सरी - सारा शरीर छ लाश ।' या नुगः खनि थें 'चानं न्हिनं छिके मन उइनी थे नेने धुन गथे याना तय मन, जिगु मन धन दक छित बिय धुन' धयागु खंपिं ताःपिसं जक 'सुखमा मेरो हाँसोमा हाँसो, तिम्रै छ लुकेको' धकाः खंके ल्वीके फइ ।

मेगु, सँदेश वंहा मिजं वनं ज्वीका च्वंपिं मिसातय् न्ह्यःने 'जि वया लालछि मडुनि' धकाः सिन्हाज्या मे छुइव हे छकलं मिखाय् ख्वबि जाय्क तइ थें 'आँसुका धारा आठ है पहर, रोकिन्न भरेर । खानु न पिनु भएर पनि 'ज्यूँदै छु' भनी द्यौ ।' धयागु थ्व मे नं सुं विरही बा विरहिनीं खन, ताल धाय्व अवश्य मिखा ललः मधाय्कइ मखु ।

'थ्व संग्रहय् थ्व मेगु हे तालगु छपु मे मलाःगु सा ज्यूगु' धकाः लेख कचाय्के त्यनां मन माने मजू । 'थ्व धाथेंगु मे थुकी छाया, गय् लाः वल ?' धकाः कुत्तु कुला च्वन, च्वन । अले जि 'मयना ति ताया लछिमी उति ताया, बहिलीस बोसेतया तलेजु देवचातुं ताया । व हे मइया ख्वाल जा बानलाक नकतिनि लुवगु चन्द्रमातुं ताया' धयागु लुमनाः भसंक वन थ्व मे थ्व धाथेंगु व न्ह्याइपुसे च्वंगु मे थुकी दुध्याः वःगु नं व हे पुलांगु विरहं व पुलांगु अभावयागु कल्पना यायां न्हूगु - धाथेंगुली नं व हे पुलांगु सुन्दरता, कोमलता, निर्मलतां जाःगु चन्द्रमाया कुचा खंकल ज्वी ।

थुगु कथं नेपालया गीति परम्परा नाप स्वाःगु थ्व 'उसैको लागि' गीति काव्ययात अज्ज छगू निगू अज्याःगु हे पुलांगु सुर व लय् यानाः हाला ब्यूसा सुवर्णय् सुगन्ध ज्वीगु खः । थ्व खँ भविष्यया कलाकार-पिनि ल्हाती ।

मेगु छु धाय् , थःगु मिखा प्वाःतिनाः थुकिया ख्यूँगु कथाय्
 दुहाँ वनेगु जिगु ज्या मखु, छाया धाःसा न्हापां हे धाय् धुन—जि
 समालोचक मखु । उकिं मानवताया नातां थमं छु गथे थुल, महोकुसे
 न्ह्यःने तयागु दु । धन्यवाद ।

ने. सं. १०८४ सायाः

(‘भी’ ६।५ अङ्क)

पर्सिया बाखं

जि गबलय् बुल जि मस्यू । हानं मां बौ सु व नं जि मस्यू । जि गबलय् चाल, छगू पसलय् कापः रूपं जि व पसःया ब्वसा जुयाः पसः भक्तः धाय्का च्वना ।

खः जि कापः, थानात गु कापः । व नं न्हापा न्हापाया थें तामय् थाना तःगु मखु, थौं कन्हय्या युगयात ल्वय्क मील्य् थाना तःगु । थ्व खँ जि अन च्वँच्वं सिल ।

अन पसलय् न्याःनी वइपिं जक मखु, गफसफ याःवइपिं नं यक् वः । साहु-महाजन, सुब्बा-सर्दार, जर्नेल-कर्नेल सकलें थ्यं । हानं छद्म-निह्न पण्डित विद्वान्पिं नं अन दुस्वः वः ।

छन्हु अमि खँय् खँय् जि थुल थथे कापः जुयाः थनतक थ्यनेत जि यक् हे ई तक अनेक रूप हिलाः वःगु खनी ।

जि लाखे न्हापां 'कपाय्पु' धकाः हाकुसे च्वंगु पु छपु हँ । व पिना बिल धाय्व मा बुयाः उकी त्वीक स्वां ह्वइगु हँ । व हे स्वां थ्वयाः मुंकाः न्हापा न्हापा जूसा केकोलय् क्यलाः पु जक लिक्कायाः तीमां तिनाः कपी तुलाः अले यँतय् फ्यनाः का याइगु व कतूयां ककाय् ज्यानाः थाज्या यनि । गुलिं ककाचंतुं तुकि तुलाः थूचाय् तयाः थाज्या थाइ । आः छकोलं व स्वां द्वं द्वं कलय् कप्वाना छइ, उखे पाखे हितिधालं लःधाः हाय् थें तःपु चीपु, व निसुगु का थीथी प्वाचं प्वाँय् हाया वइगु हँ अज्ज कापः हे थाइगु पत्ती मील्य् ला कापः थानं थान थूथू पिहो वइगु हँ । थ्व सकतां खँ जि आः तिनि सिल—थ्व कापःया जुनि काय्त ला मनूतय् मांया प्वाथय् सास्ति धाइया सिबय् अःपु मजू खनी ।

थज्याःगु हे अनेक गफ-सफया नापं अमिसं मेमेगु कापः स्वया-
खतं जिके नं मिखा ब्वइ, छाये थें मस्यु अमिसं जितः भचा तुंक तुंक
स्वया च्वनि मछालापुसे च्वं ।

अले जि नं पसलय् सुं मइइबलय् अन ब्वया तःगु मेमेगु कापतय्
मिखा ब्वय्—ह्याउँ वाउँ, रंगी चंगी अनेक कापः दु, उकी स्वांफो,
सिमाकचा, भंगः पंक्षी छुछू छुछु बुत्ता नं थाना तःगु दु । अले हानं
थःगु ह्यय् मिखा ब्वय्—यचु, पिचु, सुचुसे च्वनाः अमिया सिबय् जि हे
बांलाः तःजि ताइगु व पसल्या साहुं धा नं धाइगु—“थ्व सुपर फाइन
कालिटीगु” अले भचा मन स्वां ह्वेकाः बिचाः याय्—उकिं हे ज्वीका
अन वः च्वंपिं सकसिनं जितः उथेतु स्वइगु । अले भचा फुइं नं
पिहों वइगु ।

छन्हु अन पसलय् बांलासे लोवनापुसे च्वंह्य ल्यासे छह्य वल,
पासा छह्य ब्वनाः । वया कथं पसलय् छचालं मिखा ब्वल । पसल्या
साहुं “छितः छु माल ?” धाःया वं ताःगु हे मखु । छुंछां मधासे स्वया
च्वन, च्वन । लिपा जितः खनेवं तिक् न्हुयाः जिगु लिक्क वल । थिया
स्वत, पित्त पीकल, मानो छुं स्यनिगु वस्तुयात थें, भवाः ज्वीगु स्वांयात
थें । अले पसल्या साहुं “स्वया दिसँ रे” धकाः जितः ककयाः चक्कंका
कयन । “आहा !” धकाः धयाकथं थःगु ह्यय् हिना स्वत, पाच्छाया
स्वत, छु यात, छु यात । ख नं जि वया ह्वे थ्यंबले वयात त्वःगु व
वयागु रूप ला-उं जक जाया वःगु मखु कि जिगु रंग-बुत्ता नं फिदुगं
थिना वल । अले वं ग्याग्यां जिगु मू न्यन । तर पसल्या साहुं “थ्व ला
साप हे भिगु व रंग नं छफुति हे लाया मवनिगु कापः यंका दिसँ,
छिकिपिं थें ज्याःपिसं सिबय् थ्व कापतय् मिखा ब्वइ मखु” धकाः जिगु
मू याःबलय् व मिसा थारा न्हूगु जि बांलाक हे चाः । वया वसः
जुच्छियात धकाः ज्वना वःगु दामं जितः हे मगाःगु खनाः वया
ल्हातं तोफियाः जि तीजक साहुया न्ह्यःने द्रुमुन । “यंका दिसँ रे,
थज्याःगु कापः काचाक दइ मखु ।” धकाः धाःबलय् व मिसां मेगु छुं

धाय् मफुत । स्वय् हे नुगः मछिं रुवाः तयाः “थौं मोल, कन्हय् कंस वय्का” धकाः पसलं पिहाँ वन । तर वनेत छको जितः हानं प्याय्चाः मिखां स्वयावन । पसल्या साहुं मखं ।

थथे हे पसल्य् वकसिगु मिखा जिके वं । गुलिसिनं यानं जक स्वया वनि, गुलिसिनं ल्हातं थियाः स्वया वनि, जितः मस्वसें व पसलं सुं नं पिहाँ मवं । व मिसा ला धाय् हे मोल, न्हि छधू पसःकं वयाः जितः मस्वसें वया नया जा जिलं मवं । खः का पसल्य् दुहाँ मवःगुलि वयात साहुं मखं । जि ला वयात जितः लोवं मिखां स्वइगु यानं हे खं । लाःसा वं वया भाःतयात पिरे नं याः ज्वी जितः न्याना ब्यु धकाः । तर वया भाःतया कमाइनं मेमेगु छेँ खर्च हे बांलाक चूलाके फुला मफुला, जितः छु न्याना बी । उकिं वं जि खनेव ई ध्वनिनाः छको स्वइ, भसुकाः तइ, वनि, न्हाबले थुलि हे, गबले पसल्य् थाहाँ वयाः थियाः छता स्वः मवः ।

मेखुनु छन्हु छह ल्याय्हा वल । स्वय् हे भलादमि रुवाः वःह, लं-सुरुवाः, कोट् फिना तःह । उखुनु ल क पसल्य् हूल मजू, निहा स्वहा दुपिं नं कापः प्को ज्वनाः वने त्यंपि, साहुयात “दिसँ न्है साहु” धयाः कना नं छत । अले दनाः तुं ब्वसा कापतय् मिखा ब्वयाः स्वया च्वंहा व मलूयात “दिसँ रे छितः छु माल ?” धकाः साहुं न्ह्यःनेसं च्वंगु कापः थानय् पित्तु पिया बिल । तर व फेमतू दनाः तुं जितः कयनाः धाल — “स्वय् व कापः छको लिक्का दिसँ” । धाथे साहुं जितः ककयाः पयनाः कयन । व मनुखं कोथीक जिगु आंद्रा भोरी हे स्वय् थें स्वत । मस्यु जिके हुने छु खन थें साहुं धाक मू पुलाः जितः ब्यकुं च्यानाः यंकल । जि मनय् वाःतां वाल — “बिचरा मिसा, थौं नं वइ ज्वी, गुलि जि खनाः खःवका च्वंहा । थौं जि मखनेवं गय्च्वंक जक नुगः मछिंकइगु ज्वी । लाःसा थौं जितः न्या हे न्याय् धकाः वइगु ला, अथवा जिगु लोभं भाःतया मिखाय् धुलं छकाः दांपो ज्वना वइगु, सुनां छु स्यू !

का, जिपि ला छगू सुचुसे पिचुसे च्वंगु कथाया लुखाय्सं ध्यना

चवना नं जि भ्वाथः मज्जुनि, अज्ज छधोँ हे मवनि, तर न्यने हे ग्यानापुसे च्वंक जिमि मय्जु निन्हगा लवचं मन्त । गुलि डा ञ्जर-डाक्ट-रनी वल, गुलि नर्सतसे विचाः संचाः यात, फुक सिन्ति । धाथेँ जूगु खँ ला जि छुँ मस्यु, हि काहाँ वःगु दि हे मदी धाल, मन्त । सकलेँ ह्याँय् ह्याँय् खवय्क सिथं यंकल । सिथं यंके न्ह्यः छको दराज चाय्कल, मुनां थें मस्यु छको घाघुरु यात, “ध्व ध्व ज्यु का” धकाः वसः जुच्छि यंकाः छ्वासय् वाके छ्वत । जि अर्थे दराजया दुने गलःचाय् चवनाः नुगः मछिका चवना ।

भिन्हु तक छेँ हूल हूल, लोचाः वल, न्हयन्हुमा तल, दुब्यंकेगु धाल, गबलेँ खवल, गबलेँ हाल, गबलेँ छु यात मुयां हे लिमलाः । जि दराजय्तुं चवनाः हि ल्याःख्याना चवना । भिन्हु खुनु जिमि मय्जुया मांह्य व क्यहेँ ह्य वल । नापं दुहाँ वयाः मय्जुया भाःतं दराज चाय्का बिल । क्यहेँ ह्यस्यां ‘सुकुसुकु’ यानाः वसः पिक्काल । छाय् थें मस्यु जि गलःचाय् दुने दु धकाः सीक नं जितः धाःसा पिमकाः । लाःसा वया जितः दान मयाकुसे थःत काय् माःस्ति वःला ! मांह्य नं “थुलि मछि वसः ।” धकाः हिकु हिकु लन । जिमि मय्जुया भाःतं “छुँ हे ल्यंके मते माँ, फुक हे दान याना छ्या दिसँ” धकाः भसुकाः तल ।

अले मय्जुया मांह्य “निता प्यता ला लिपा” धकाः छु धाल मय्जुया भाःतं सः हँ हँ पंकल - मो, छत्तां ल्यंके मो । माःमाः-पिन्त जुच्छि जुच्छि खानाः बिया छ्या दिसँ ।” जि नुगः तज्याइ थें च्वंका ता.चाह्वतं फुक खँ कंसुंदंक न्यना जक चवना ।

कंसखुनु निमो । लीप्यंथय्त ज्वरेजिरे याःगु सः ताय् दु । घुसुघुसु सिन्हः चुल, ध्यांध्यां ला त्यात, छु यात छु यात । पलख लिपा जिमि मय्जुया भाःत दुहाँ वल, तीजक दराज चाय्कल, हानं गलःचाय् ताः खनाः खापा चाय्केवं वयागु ख्वाः खंबलेँ जि ला भसंक वनाः नुगः हे पंहुइ थें चवना वल । खँसानिसेँ न्ह्याबलेँ लय्ताः, न्ह्यू ख्वाः जक खना चवनागु स्वया चवनागु, खुनु अज्याःगु ख्वाः खनाः जि नं सिनाः

फुनाः वने मास्ति बल । तीजक लहाः दूत छया हयाः नाडक जितः काल,
छको कोथीक स्वत, अले भसुकाः तयाः नुगःपाय् दिकल । कस्सिक
घय्पुत । थुलि कस्सिक कि जिला द हे मढ थें च्वनाः वयागु लहाः व
नुगःपा ल्वात । उकिं जि वयागु मिखा ला मखं, अय्सां ख्वबि निफुति
जिके निकि नंगु जि चाः । अले दराज ग्वयाः तलय् वनाः दान याय्त
व्वया तंगु वसः दूय् दथुइलाक जंत्र, भिण्. तीख, रुद्राक्ष. सुताया
द्यःनेसं तायो तइ थें धाय्ला, सनफलि, झुपा न्यापुसिखः, श्रीबंदीया
द्यःने लुँस्वां छुकइ थें धाय् जितः तया बिल ।

एयंथय् सिधय्ब एयं चुइकाः लिहाँ वयाः गुरुजुपिन्त व गुलुमांजु-
पिन्त दान बिल—गुरुजुपिन्त न्हूगु कापः छकू छकू व गुलुमांजुपिन्त
वसः जुच्छि जुच्छि तया । अज्ज मूह गुलुमांजुयात जुच्छि वसःया
नापं जितः नं दछाया बिल । धाथें अबलय् जितः न्याना हयाकथं
मय्जुया नुगःपाय् थयंक दिका ब्यूबलय् मय्जु लय्ताःगु व आः जितः
ल'ल्हाना कयाः गुलुमांजु लय्ताःगु गुलि पाःगु ? छगुली बिलिबिलि
मतिनाया मतिनां जाःगु, थुगुली गुलि मू वंगु पर्सि थें धकाः मूया
मिखां स्वःगु । न्ह्यागु थजु जि गुलुमांजुयाह्य ज्वी माल. ह्याः धाय्
ज्यगु. फुगु मखु । अथे हे जिमि मय्जुया मेमेगु वसः नं छ्वासय्वाः—
पिचावाः व जूजं, त्वाजंतय्त जुच्छि जुच्छि लः ल्हाना बिल ।

थथे जि न्यादँ खुदँ मछि च्वने धंगु व छें पिहाँ वनेमाल । पिहाँ
वनेत छको गुलुमांजुया गाहृतं जिमि मय्जुया भाःतयात स्वया, वं ला
अज्ज नं जितः स्वयां च्वन तिनि, स्वय् हे जिमि मय्जु लुमंख्वालं ।
अबलय् अबलय् च्यो-भ्वाति न्याय् मी ज्यूबलय् नं थथे हे मखाः नुगः
मछिकाः मिया छ्इगु ज्वी, नुगः मछिकाः वनिगु ज्वी ।

जिपि गुलुमांजुया कथाय् ध्यन । ख्यूँसे च्वंगु कथाय् चच्छितक
ला नँकिनय् खाया तल, कन्हे खुनु मेमेगु पुलां वसतं उसुसे च्वंगु संधु-
कय् स्वथन । छु याय्, नाप च्वसेलि अपि नाप नं पासा जुल, अमि नं
छह्य छह्येस्या जिमिगु थें ज्याःगु हे बाखं दु खनी । गुलि याकः म्हाय

वानाः सीह मांयागु, गुलि मांयात ख्वय्काः सीह याकःम्याय यागु ।
सकलें हे जि थें नुगः मछिपिं-थः थःपिन्त तिति पापा याना तःपिं मय्-
जुपिं नाप बाय् माःगुलिं अमिगु लुमन्ति नुगः ह्वः ह्वः गंपिं ।

गोन्हु तक जि अन च्वनाः व पासापिं नाप दुःख सुखया खँ
ल्हाना च्वना मस्यु, तःन्हु हे लिपा गुलुमांजुं तीजक सन्धू चाय्काः
याकःचा जितः पिकाल, छको थाथायात, अले हानं बांलाक पिचुक
लथ्यानाः छक्कू यचुसे च्वंगु कापतय् पोचिनाः संधूद्यःने जक दिकल
“गुलुमांजु !” धाधां छह नच्चाह मय्जु थाहाँ वल । “अय्, मय्जु ला,
भासँ भासँ” धकाः कथाया खापा बांलाक चाय्का बिल ।

वं पिनेतुं च्वनाः धाल अँ उखुनु छःपिसं धया बिज्याःगु पर्सि
छको स्वय् धकाः वयागु ।

“ये” धकाः जितः पित यंकाः भयाःया न्ह्यःनेसं पयन्ता वयन ।
जि खनेव हे व मय्जुं थत पी मफुत “आहा !” धकाः काचाक
ह्यय् हिना स्वत !

अले छु मानि अनुभवया पो तःपो ज्वी धुं कुन्ना गुलुमांजुं व
मय्जुया ल्व वंगु सीकाः “अँ, थव पर्सिया सत्या साहि वं धाःगु, छि
हे सिना दीगु जूसा सच्छि दां बिया दिसँ” धकाः पूरा बंजाःखँ ल्हात ।

विचरा मय्जुं छु याइ । जितः वं बँय् हे तय् छाःगु मखुत, जि
बिसि वनि थें । “सच्छि मछि काय्गु ला ?” धकाः जक धाल । गुलु-
मांजुं पाः याय्गु खँ मल्हासेंलि “नुसा, छेँ तक बिज्याहुँ, दां बिया
हय्” धकाः व्वना यंकल ।

वया छेँ व नं याकः म्याय् खनी । बौ मदय् धुं कुसां दाजुहां
यत्थे तया तःह्व । उकिं दाजुह्वसित धाल- “थव पर्सि छत्वाः न्याय्,
सच्छि दां बिया दिसँ”

मांहां जितः छको स्वत, बांलाः ला वं नं ताय्कल, तर गुलुमांजु

खनेवं “व कोरुं पर्सिया नं उलिमछि पुले धयागु दु ला, मो” धकाः छयँः फितिफिति संकल ।

मय्जु गन माने जू, “कारे दाइ, बिया छ न्हैला सच्छि दां” धकाः जितः ग्वाराम्वारा चिनाः बेकुं च्यानाः कथाय् दुहाँ वन । दाजुह्वं “व मैचां धाल धाय्व सलं वान्याय् थें” धाःगु ताया । दां बिया छत थें ।

उखुनुं निसें जि व छेँया छह्व जहान जुल । न्ह्वह्व मय्जुया ला ज्यू ज्यान हे जुल । दाजुह्वस्यां नं “व पर्सि सित धाय्व मैचा मेह्व हे थें च्वं” धकाः जितः येकु । उकिं जितः अन नं माःछि हे विचाः संचाः याना तः । छको निको जि नापं दइबलय् न्ह्वह्व मय्जुयात मस्वःपिं सुं हे दइ मखु । ल्याय्हातसें ला लिफः लिफः स्वया वनिगु । अज्ज गुलि-गुलिसिनं ला नकतिनि नकतिनि गेरुरंगगु पर्सिं सिकुबलय् पद्मकन्या कलेजया छात्रापिन्त “थौं कह्वय् बजारय् कमंदलु हे शून्य जुल ।” धकाः गिजय् याः थें वयात नं “हंकंगं ब्वया वःगु फ्रांसीसी फेसनया नेपाली संस्करण” धकाः गिजय् याइगु । अले धाथें हे जितः पपू थें ब्वेकाः मय्जुं घुंकाइगु ।

थथे जि दसेंनिसें मय्जु आपाः पिहाँ जुल धकाः मांझं गोको बोब्यूगु जिं ताः । अथेनं छन्हु नेपाल भाषा साहित्य सम्मेलन स्वःवनेगु त्वहः चिनाः पिहाँ वःगु, जि ला धाय् हे मोल न्याना तःह्व भ्वातिं मखाः नापं वना । लँय् मेमेपिं मिजंत नापं आकाभाकां जिमि पुलांह्व मय्जुया भाःत ध्वदुल । जितः न्हापाया लुमन्ति वाथा वाथा कंकल । खनेव हे मय्जुया भाःतं न्हापा न्हापा स्वइ थें स्वत । ओहो, मिजंतय्गु मिखाता धाथें हे त्येला. खनी । वं स्वय् जि जिमि हापायाह्व मय्जुया ह्वय् प्यपुना च्वंगु थें ताया च्वन, जिगु दुने छह्वं व हे मय्जु दुगु थें अथे हे मुसुमुसु न्ह्यूगु लय्ता मिखां स्वया च्वन । गुगु मिखाय् जिं जिगु किपाया दुने जिमि पुलांह्व मय्जु नं मुसुमुसु न्हिला च्वंगु खना ।

वं अथे स्वया च्वंगु खनाः न्हूह मय्जुं भचा फुइँ पिकयाः
 वयात भवाँय्क स्वत । अले वया हंस व्वया वं थें खबाः छकलं खयूँसे
 च्वना वन, ललःधाःगु मिखा ककनाः खय् हे नुगः मछि पहलं पलाः
 नं न्ह्याकल । जि जक नुगः चिरिचिरि गूगुलिं ग्याकाः न्हूह मय्जुया
 ह्यत्तुं प्यपुना च्वना ।

१०८७ मत छय्

(भी' १०।६२-६३ अङ्क)

ब्रह्म पासायात पौ

कलकत्ता - ५।२।६१

प्रिय पासा,

नमस्कार !

छिगु १०२ तँ जा.गु छेँ च्वना: च्वया हया दीगु पौ ध्यन । व
पौ स्वया: बलचाय् च्वना: ब्वलना च्वनाह्व जि थ:त साप हे क्ह्यं ताल ।

ख नं आम भूगोलया बाग: क्यंगु महाद्वीप स्थित संसारय्
दकले त:मि धका: नां दना च्वंगु अमेरिकाया वैभवया न्ह्य:ने ग्लोबय्
स्व:सा खने हे मदु थं च्वंगु नेपालया ऐश्वर्यया छु तुलना ज्वी ? गन
सलंस:गू कार्यानाया मालीक जुया च्वंपि कोटि-कोटि थूपि मनूत द्रुतं:
दु. आय्टम बम दय्कइपि, राय्केट्, स्पुटनिक ब्वय्कइपि वैज्ञानिकत
सलंस: दु । थन ? अ.सिवा: बीगु हे लखपति ज्वीमा धका: जूबले त:
थूपिनिगु छु खँ द्रु: थूपि हे नं गुलि हे दु धका: ? विज्ञान ला छि सि हे
म्यू व हे सिमसिम जुजुया पालय्यागु तिनि-- वा वइगु सूचना बीह्व
जामाचोया थुसा, जडीबुटी मालिपि होलचोया दुईत ।

आम उन्नति थें हे उन्नतगु १०२ तँ जा:गु छेँ स्वया: बा मेमेगु
महान् महान् नगरया ५ तँ ५५ तँ जा: छेँ स्वया: थ:पिनि नं अज्या:गु
छेँ दय्केगु कुा: याय्गु गन, थ:पिनि आज्जुपितं द्रुतं:
दय्के स:गु न्यातपोल थें ज्या:गु देग:, वसन्तपुर थें ज्या:गु छेँ हे दय्के
मफया: १।२ तँ जा गु छेँ चा दय्केगुली हे 'बंगला दिजाइन' धका:
थ:पिनिगु आधुनिकता क्यने माला च्वन ।

आमकनया देशभक्त बुकटि वाशिङ्गटन थें निम्न श्रेणीया हब्सी

जाती जन्म जुयाः नं थःगु त्याग व तपस्यां उच्चनीच वर्णभेद मदय्काः
थाहाँ वनेगु मस्वसे धात्थें विचाः याना स्वःसा नेपालय् द हे मदुगु
अछूत संज्ञा थः नात्ताः अछूत संघ, अछूत आश्रम आदि दय्केगु कुतः
याना च्वन तिनि ।

न्हून्हूगु फिल्म पिकयाः हलीऊडं सांस्कृतिक क्षेत्रय् गुगु प्रभाव
तया च्वन व सकसिनं सि हे स्यू, व थें न्हून्हूगु कलाया सृजना याय्गु
ला गन थःपिनि दुगु यूरोपया विद्वान् वर्ग प्रशंसा याना तःगु नेपालया
ऋतु ऋतुया मे, विविध बाजं, कलापूर्ण भाव नृत्य आदियात हाकुं
तिनाः भारतीय फिल्मी धून-चिप मुनेगुली हे विशेषता खना
च्वन तिनि ।

हानं प्रजातन्त्रया जन्मभूमि धाइगु आम अमेरिकाया महान्
देशभक्त जर्ज वाशिङ्गटन, अब्राहम लिंकन थें ज्याःपिं महापुरुषपिनिगु
आदर्श कयाः थःपिनिगु स्वतन्त्रता रक्षा पूर्वक प्रजातन्त्रात्मक व्यवस्था
हय्गु ला गन थः स्वयं जुजु जुयाः नं स्वतन्त्र संग्रामय् कब्बाः वयाः
प्रजातन्त्र स्थापना याना थकुह राष्ट्रपिता त्रिभुवनयात जक हाय्काः
खय्काः सिका छ्यां मगानाः विधान सभा मखुसां आम् निर्वचनं
वःगु संसदीय मन्त्रिमण्डलं राष्ट्रीय ज्या याय् मफयाः प्रजातन्त्र नापं
तं थं ज्वीक हानं श्री ५ महेन्द्र शासन भार कुब्बी माय्के बिया च्वन ।

उर्कि जि ला व धाय् थ्व धाय् मदयाः छिगु पौया लिसः नं
च्वय् मखुत धकाः विचाः याय् धुंगु, हानं थौं कलकत्ताया नेपाल भाषा
साहित्य गोष्ठीं छगू आयोजना यानाः नेपाल भाषा साहित्य गोष्ठी व
सांस्कृतिक कार्यक्रम नं कयंगुलिं भचा मने उत्साह जाया वःगुलिं छितः
थ्व पौ च्वया च्वना ।

ख नं थथे थःगु पहःगु चीचीधंचागु छगू निगू ज्यां हे लिपा
महान् महान् ज्या ज्वीका हइगु खः - कोखं नयाः नं जिलं वने धुंङ्गु
थं ज्याःगु बंगलसिं छुं दं लिपा ततःमागु बंगल सिमा जुया वइगु खः,
इकीसनं उकिया कय् च्वनाः नेपाल पुत्र शाक्यसिंह बोधिज्ञान लाःगु

जूया निंति वया नां हे बोधिवृक्ष प्रसिद्ध जुया वन । अथे हे भीथाय् देशया न्हागुं चीचीधंगु वस्तु नं भीसं थःगु हे पहलं उकियात दुने नुगलंनिसें थः नालाः ज्या यात धाःसा व फुक नं लिपा च्वय्-च्वय् थ्यना मवइ धकाः धाय् मफु । भीसं माला स्वःसा थ्व नं खनाः सिया वइ - भौगोलिक दृष्टि समुद्रया सतहलं दाना स्वत धाःसा आम १०२ तं जाःगु छेँया सिबे जिगु छत जा गु बलचा यक्क हे तःजाः सिद्ध जुइ । हानं थ्व नं भीसं सी-छुं दैवी प्रकोप जुयाः लः, फय्, मि अथवा भूकम्पं आम छेँ दुन धाःसा छतं हे मल्यंक पाःताः ज्वीफु, तर जिगु बलचा बँय्या बँय्सं, वया पतन मदु । उकिं ला खःनि श्री रामहरि जोशीं थःगु 'बलचा व महल' नांगु बाखनय् "कन्हय्खुनु सुथे खनेदत— महलत फुककं दुनाः अमि अभिमान व्याक्क चूर्ण चूर्ण जुयाः व पुलांगु बलचाया तुती भोसुना च्वंगु" धकाः च्वया तःगु ।

स्वयादिसं, भीसं आम अमेरिका महादेश जक मखु मेमेगु नं यूरोप, एशियाया महादेश नं चाःहिलाः स्वयाः खंकाः सीकाः स्यना-काय् माःगु दु अमिगु महान्ता स्वयाः थः क्खं जक ताय्गु मखु कि अमिसं छु गय् यानाः उन्नतिया त्वाथः गया वन बा गया च्वन व नं सीके माः । अर्थे तःगोगु खासी तःखाःया छुं सवाः मथ्वीक भाकिवा चाःह्लू थें चाः जक हिलां नं संसारया गति विधिया रस छुं काय् फइ मखु ।

थुलि जक नं मखु, भीसं विचाः याय् माःगु खँ थ्व नं दु कि गुगुं वस्तुया महत्व चीधं चीकू, ग्यसुह्य ज्वीवं ह्य ज्वीगु मखु, उकियागु महान् गुणं यानाः थाय्-बाय् स्वया. भं अप्पो महत्व खने दया च्वने यो । उकिं भीसं थःगु नेपाःयात चीधं मखंसे अज्ज उकियात थकाय्गु स्वय् माल ।

ख नं संसारय् गुलि-गुलि पलेस्वां ह्या वन, तर गुगुं पलेस्वांया आयु नं उलि ताःहाः मजू गुलि भी गुह्येश्वरी गालं थाहाँ वःगु पलेस्वानं स्वयंभू ज्योतिरूप प्रकाश यानाः थःगु बाखं आः तक ल्यंका वन ।

संसारय गुलि गुलि धर्मगुरुपि जन्म जुया वन, तर नेपालय बूह
शाक्यसिंहं जगत् गुरुया थाय् कया वन । हिमालय पर्वत गय्त गुलि
गुलि पर्वतारोहीतसें कुतः यात, तर दकले न्हापां नेपाल पुत्र तेनजीनं
नाग पर्वत (एभरेष्ट) च्वकाय् नेपालया राष्ट्रीय ध्वाय् तिया थकल ।
अथे हे नेपाल पुत्र कलाकार अरुणिकोया वास्तु कला नेपालय जक
मखु तिब्बत, चीन, कोरिया तक नं थौंतक धःखाना च्वन तिनि । उकिं
भीसं स्व० कवि भैरव गोपालया सत्यय सः तनाः धाय् मालि—

“रस परिपूर्णगु खांया जा छु खँ
केवल कंभाः गुलि बांलाः
मेमेथाय्या अक स्वया जा
भतिचा जक नं गन आपाः,
आहा देश थ्व जेगु नेपाः ।”

हः, थ्व फुक खँया विचाः यानाः भीसं अमिगु बाह्य आडम्बरया
जक नकल यानाः मखु अमिगु देश प्रेम, सेवापरायणता, धीरता आदि
आन्तरिक चरित्र गुणया नं रहस्य थ्वीकाः थःनाले फय्के माः । छाया-
धाःसा चरित्रं हे संसारय भनू तःधं जुइ, देशय उन्नति जुइ । जाति थाहाँ
वइ । उकिं गुरु रस्कीनं धन, स्वास्थ्यया सिवय् नं चरित्रयात महान्ता
बिया तःगु दु, मखुला ?

उकिं भीसं व चरित्र भिकेत दकलय् मदय्क मगाःगु शिक्षा
संस्कृति व साहित्य पाखे ध्यान तय्माल, अमिगु शिक्षापद्धती विचाः
तयाः, अमिगु सांस्कृतिक कार्यक्रम स्वयाः, अमिगु साहित्यया अध्ययन
यानाः भीन, भीगु देश-समाजयात त्वय्क शिक्षापद्धति दय्काः
सांस्कृतिक कार्यक्रम यानाः साहित्यया सृजनानि याथां यंके माल, थ्व
हे वर्तमान समय भीके फवना च्वंगु दु । जय नेपाल !

छिह्न —

.....

(कलकत्ता नेपालभाषा साहित्य गोष्ठीया सौजन्य-जनचेतनाय् प्रकाशित)

श्रद्धाञ्जली

ध्व नेपाल खः प्रकृति व संस्कृतिया मृधुकू, गुकियात जगन्माता
निनि पार्वती पवित्र याना थकल, जगत्गुरु तःदाजु शाक्यसिंह भगवानं
नेपालया विश्वबन्धुना इनाः लज्जाया थकल, कलाकार अरुणिकां
कलाकारितां छिना थकल, अथे हे महान् संगीतकार सुरतबज्रं संगी-
तया नादं ध्वका थकल, उकिं जगतं नं ध्व नेपालया हिमालय पर्वतया
उच्चतायात शिरय् छू थं बुद्ध-धर्मयात दकले स्वतन्त्र चिन्तन याय्त थाय्
दुगु धर्म धकाः ग्रहण याना काल अथे हे नेपाल-कलायात एशिया
महा द्वीपया महादेश जःलाखःला राष्ट्र चीन जक स्यना का गु मखु
सुदूर पूर्वय् कोरिया व जाप नं तक नं थः नाला वया तःगु आतक नं
भीसं खनि ।

हः, ध्व हे विशेषता खनाः विश्वया विद्वान्वर्ग ध्व नेपालयात
अनेक नां छुना तःगु दु । गुलिसिनं प्रकृतिया खानि धाःसा, गुलिसिनं
कला-भण्डार (आर्ट ग्यालरी) धाःगु । गुलिसिनं देगः देगःया देश
धाःसा गुलिसिनं प्राचीन साहित्य-सदन । गुलिसिनं संगीतया दोसल्ला
(रोब) धाःसा गुलिसिनं छु । उकिं हे ला उवी १९६० सालया महा
भूकम्पं नेपाः चुंदनाः आवागमन त्याजिना च्वंबले तार चले उवी
धुंकुसेलि बिदेशी विद्वान्पिसं “नेपाया खंगू सहरया देगः-च भाः
छु जुल ? वीर पुतकाल्थ छु जुल ?” धकाः सलंसः पौ तार छ्या हःगु ।

थज्याःगु नेपाल राष्ट्रया शासन सूत्र ल्हातय् वसेलि बडा
महाराजा श्री ५ पृथ्वीनारायण शाहं “सबै जातको फुलवारी हो” धकाः
फुक जातयात थः न लाः “आफ्ना कुल धर्म नछोड्नु” धकाः राष्ट्रीयता

सुरक्षित ज्वीकथं थःथःगु संस्कृति रक्षा याय्गु मंत्र दान बिया थका बिज्याःगु दु । हानं “प्रजा मोटा भया दर्बार बलियो रहन्छ राजाका भंडार भन्त्याका रैतानहरू हुन्” धकाः भारतीय इतिहासया बौद्ध कालय् कोशल नरेश प्रसेनजितं मगध नरेश विंविसारय के साहु धनंजय पवना यंकाः थःगु देशयात सुशोभित व समृद्ध याः थें नेपालया साहु महाजनपिन्त नं अपि राष्ट्रशोभा भाःपाः अमिगु ज्यू-धनया सुरक्षाया ग्यारन्टी बिया बिज्याःगु दु ।

अथे हे ख्वप जुजुं थः महा रानीयात तिसा दय्केत मुल्की खानाया ध्यबा मथिसे प्रजायाके पवनाः तिसा दय्का बिलं नं राज-स्वया ध्यबा थःगु व्यक्तिगत ज्याय् ख्यःगुलि महारानी पुखुली लखय् दुन धाःगु खँ लुमनाः थें “अदालतका पैसा दरवार भित्र न हाल्नु” धकाः सम्राट् नासिरुद्दीनं मुल्की खानाया ध्यबा मथिसे सफू च्वयाः जीविका याना वं थें, सम्राट् औरंगजेबं तुपुलि सुयाः मियाः थःगु आहार चूलाका वं थें थमं नं थ गु आहार-विहार फक्क परिशुद्ध याय्गु विचाः प्वंका थका बिज्याःगु दु ।

मेगु महात्मा गान्धीं खहरया प्रचार याय् १५० दँति न्ह्यः हे बडामहाराजां ‘देशका (विदेशी) कपरा लगाउनलाई मन्हाई गरिदिनु आफ्ना देसका कपरा वन्न जान्नुलाई नमना देषाइ सधाउनु र वन्न लाउनु” धकाः छह अर्थ शक्ती थें थःगु राष्ट्रीय अर्थ व्यवस्था बल्ला-केगु ग्वसाः ग्वया बिज्याःगु दु ।

हानं उथाय् संगीत व प्याखंया नामं सांस्कृतिक क्षेत्रय् विदेशी दवाव वया च्वंगुलि ‘आफ्ना स्वष सयले लाई ता साख् बमोजिमको तिनै सहर नेपालको नेवारहरूको नाच भिकाई हेच्यापनि हुन्छ, यिन-माता दियापनि आफ्नै देसमा रहन्छ यस्व भया आफ्नु देस मगन रहन्छ” धकाः सांस्कृतिक दासतां मुक्त जुयाः राष्ट्रीय सम्पत्ति नं ह्रास मज्जीगु राष्ट्रवादी विचार न्ह्यचीका बिज्याःगु दु ।

वसपोलया थव फुक सिद्धान्तया फल स्वरूप गोदँ गोदँ मछि

कोदला च्वंगु इतुं बाहा, वतुबाहा व लगं बाहालं ४ दँय् छको न्याय्के
माःगु सम्यक् गुथि स्वखलकं जानाः १२ दँय् छको न्याय्केगु जुया वया
च्वंगु थुगुसी तक न्याया वन । मिं नयाः पाःताः ज्वी धुं कुगु वसन्तपुर
दरवार येँ, यल, ख्वप व केपूया कलाकारपिं प्यखलःसिया कलाया
प्रतिस्पर्द्धाया प्रतिमूर्तिजुयाः थौं तक भवाताहाँ दना च्वन । हलेगो,
मलेगो, न्याकं विरची आदि बुत्ता दुगु कापःया नापं ख्वपे खरी, यले
हाकुपतासि नं ल्यना हे च्वन तिनि अथे हे गंप्याखं, खः प्याखं महा-
काली प्याखं व लाय्कुली प्याखं ल्याः काय्गु प्रथा नं भी लोममंनि ।

थुकथं नेपाल-संस्कृतियात सुरक्षित याना थका बिज्याःह्व बडा
महाराजा श्री ५ पृथ्वीनारायण शाहयात जिगु हार्दिक 'श्रद्धाञ्जली' दु ।

(पृथ्वीनारायण समारोहया श्रद्धाञ्जली भाषण)

भीगु समाजय् मिसातय् स्थान

भीगु समाजय् मिसातय् स्थान धार्मिक वा सामाजिक ग्हागु थासय् खःसां उत्ति दु । धार्थे धागु जूसा गनं गां ला मिजंतय् सिबय् नं च्वय् तयाः हनाः तःगु दु ।

खः भी प्राणी मात्रया कारण 'मां' । वयात भीसं छु जक धाय्, दुरु त्वंकइह तुतुमां हितेह पासा, सुसाः कुसाः याइह भ्वाति, स्यने कने याइह गुरुमां आदि ग्हागु धःसां व । उकिं हे कविजु सिद्धिचरणं मांयात मचा स्वां हःगु सिमा, प्राणया थां आदि धया तःगु व मांया मुतेयात इन्द्रया सिंहासन सिबय् च्वच्छाया तःगु । हानं चाणक्यं --

“गुरु पत्नी राज पत्नी मित्र पत्नी तथैव च,

पत्नीमाता स्वमाता च पञ्चै ते मातरश्मृता ।”

धकाः मांपिन्त हना तःसा अमरकोशं --

“ब्राह्मी मातृश्वरी चैव कौपारी वैष्णवी तथा

वाराही च तथेन्द्राणी चामुण्डा सप्त मातरः”

धकाः माने याना तःगु ।

ग्हागु धाःसां मनूतय् मां छह हे जक, उकिं ज्योतिष शास्त्रया अङ्कय् चन्द्र, पृथ्वी व आत्मा आदियात १ हूँ गू संख्या माने याना तः थें 'मां' यात नं १ संख्याय् थ्याका तःगु खने दु । खः 'मातृका' यात धाःसा ८ च्यागू अङ्क मानय् याना तःगु दु --

“नेपाल संवत् 'पाण्डव, नेत्रं,

मातृका' श्रावण स्वयेत पक्षं”

तर 'गाता' शब्दयात गबले छगुलिं अप्पो अंक मानय् याना तःगु खने मदु । उकिं गुगु शब्दय् थव शब्द देख् इ व शब्द नं ममतामयी मां थें हे महत्वपूर्ण जुगः मातृभाषा मातृभूमि व पृथ्वीमाता आदि धाय्का च्वनि । थुलि जक मखु देवी देवीपिन्त व देवी थें ज्याःपि मिसातय् नं भीगु भापां थव मां शब्दय् नं आदर सूचक 'जु' तनाः हारिमाजु, सितलागाजु, ससुमांजु जक मखु सीतामाजु, दुरुपनिमाजु इत्यादि धकाः नं धया वया च्वन ।

उकिं हे ज्वी भी स्वनिगलय् मिजंघःया सिबय् मिसाघः आपाःगु । महाघः, गणेघः, भय्लाःघः आदि थाय् थासय् मिजंघःपि दःसां ततेजुमाजु फ्चोमाजु धिलाचोमाजु निसें कयाः दुइमाजुघः आदि छु जक माजु मदु भी नेपाःगालय् ? वंग'या आकाश भैरव व खवपया दीपंकरयात आजुघः व अजाजुघः धया च्वं थें लुति अजिमा कंग अजिमा आदि अजिपाघःपि नं भीसं उलि हे हना वया च्वनागु दु । अज्ज नेपाः गालं पिने नं पहाडी क्षेत्रय् सिलुइ महाघः, दोखाय् भिघः, नःकातय भेलु दु थें पलांचोय् भगवती दु, व नं नेपालय् दकलय् बांलाः धकाः नां दंह । मेपिं सकोया खड्ग जोगिनी, फंपिया वज्रजोगिनी व भोंतय् चासंघः इत्यादि दु । कोने तराइ क्षेत्रय् स्वःसां हिटौडाय् भूतन्देवी माजु व लुम्बिनी रुपन्देही माजु आदि माजुघःपि बिज्याना च्वंगु दु । आपाः छु धाय् पर्यटकपिसं देगः देग या देश धाय् माय्क देगः दुगु भी नेपालय् छु जक घ मदु । गनं उमामहेश्वर धकाः पार्वती मुले तया त ह्य महाघः दुसा गनं इन्द्राणी मुले तया तःह्य इन्द्र, गनं अर्धनारीश्वर धकाः महाघः पारवती बाह्य बाह्यगु मूर्ति दुसा गनं लक्ष्मीनारायण धकाः नारायण व लक्ष्मी बाह्य बाह्यगु मूर्ति दु, थुकी नं नारी व लक्ष्मीयात प्राथमिकता बिया तःगु दु । धार्थ्येया खँ जा भीसं हापांनिसें महाघः धकाः मानेयाना वया च्वनागुली नं ला शिव लिङ्ग जक मखु भगया चिं जलहरि दु ।

हानं छु जक देगः मदु ? चायागु, अप्पायागु, सिँयागु, ल्वहँयागु

अज्ज लुँ, वहः, सिजःयागु देगः नं दु, भीगु वास्तुकला-ज्ञानया दसु, भीगु धार्मिकताया चिं व भीगु प्राचीन सम्पन्नताया हाय्कं धाय्त्वःगु ।

धात्थेया खँ जा नेपालया स्वयंभू पुराणया धापूकथं पञ्च शक्ति सहित पञ्चबुद्धात्मक ज्योतिरूपया उत्पत्ति हे गुह्येश्वरीगालं बुया वःगु पलेस्वानं धकाः धया तःगु दु । उकिं हे गुह्येश्वरीयात बुद्ध माता धकाः धया तःगु ज्वी । अज्ज पलेस्वांया अर्थ बौद्ध तन्त्रानुसार 'योनि' जूबलय् ला गुह्येश्वरी धाय्गु व पलेस्वां धाय्गु छगू हे जुल, छाया धाःसा गुह्यया अर्थ नं भग खः । हानं स्वस्थानी बाखंया धापूकथं नं थ्व गुह्येश्वरी गाः सतीदेवीया भग सिद्ध जू वः । मेगु महायानी जगतय् नांदंपि अनेक देव देवीपिनि मध्ये आर्यतारायात लोकमाता व प्रज्ञापारमिता-यात सर्वलोकपितामही धकाः लोकया मां व अजि भाःपाः पूजा याना वया च्वंगु दु । थुकथं नेपालय् पुरुष देवताया नाप नापं गनं समान रूपं व गनंगनं विशेष रूपं देवीपिन्त माने याना तःगु दु । दृष्टान्तया नितिं भीसं मानदेव जुजुया तील्गंगाया शिला लेख काय्फु, गुकी थः मांयात लक्ष्मी रूपय् कीकाः स्वना तलः । मेगु समे न्याइबलय् स्वयंभू भगवान् व समेद्यःपिं सहित स्वनिगःया वज्राचार्य व शाक्यपिन्त ध्योचाकु संलहूखुनु भुइख्यलय् भोजन दान यानाः कह्यखुनु 'मिसासमे' धकाः हारती अजिमा कत हयाः मेमेपिं मिसात नं भो छुकाः भोजन याकेगु याना तल, नापं समेया कजीपिं व रकमित नं फेतुनाः । अथे हे थाय् थाय्या गंप्याखनय् मिनिह गणय् भैरव, गणेश, २ ह्य जक मिजंघः व मेपिं अष्टमातृकापिनि नापं सिंहिनी व्यांघिनीपिं फुक मिसाद्यःपिं दुध्याका तया नं व व प्याखनय् पोसः काइबलय् न्हापां कुमारी, वाराही व अजिमायात त्वंके धुंकाःतिनि भैरवं त्वनि । थुलि जक गन, जुजु जय प्रकाश मल्लं ला यद्याःबलय् 'कुमारी जात्रा' धकाः गणेश, भेलु निह न्ह्यःन्ह्य तयाः मूद्यः कुमारी यानाः रथजात्रा न्याय्का थकल ।

हानं स्वनिगःया बाहा बाहालय् कुमारी ल्येगु व नखः नखतं

त्वाः त्वालय् कुहः नकेगु चलन दु, गुगु नारी सम्मानया भावनायात
दुग्येक ज्याय् खयला वया च्वंगुया प्रमाण खः ।

मेगु मेहनीया पायाः वय्गु चलन खनिगलय् जक मखु, गां
गामय् नं दु, गुगु प्राचीन क्षत्रियत्वया चि खः । उकी नं वीरप्रसविनी
किपू देशया वीर माता वीर भगिनी धाय् ल्वय्क चालंखुनु ह्यति ह्यति
सिहः मू ज्वनाः लँय् ध्वदुक्कसितं सिहः तिकाः देचाः हिलेगु चीधंगु
महत्वया खँ मखु । हानं उकियात ल्वय्क किपूया दाजु किजापिसं
मातृ जातिया न्ह्यःने श्रद्धापूर्वक कच्छुनाः सिहः फयाच्चनिगु खनिबले
न्ह्याहं नारी सम्मान याङ्गु जातिया सभ्य मनुखं छयँः कमछुकुसें मगाः ।

थुकथं धार्मिक दृष्टि मिसातयत उच्च स्थान बिया तःगुलि समाज
व्यवस्थाय् पितृमूलक परिवार जूसां मिसातयत नं माःथाय् माःकथं
अधिकार बिया तःगु दु । बुसां निसें सीबलय् तक याय् माःगु
संस्कारय् स्वःसा मचाबू ब्यंकेगु, जंक याय्गु, कय्तापूजा-इही, ब्याहा,
ज्याःजिथि जंक सकतां निखलःस्यां मंकाः जुया नं मिसातय् छगू संस्कार
अप्पो दु - बाह्याय् तय्गु । ख नं प्रकृति हे अमित छगू अंग (मचाछेँ)
अप्पो बिया तःगु दु उकि संस्कार जक मखु छगू रोग नं अमिके अप्पो
दु । थव हे विचाः यानाः भीथाय् जक मखु न्ह्याथासं अमिगु निति छगू
प्रसूतीगृह छखे लिक्क दय्का बिया तःगु दु । धात्थे धाय्सा मिसामिजं
निखलःसियां मंकाःगु संस्कारय् नं अमित हे अप्पो मान, सुविधा
बिया तःगु दु । इही धकाः सुवर्णकुमार नाप विवाह याकाः अमित
पुनर्विवाहया अधिकार बिया तःगु दु । अथे हे ब्याहाबलय् नं मां नाप
ल्हाःग्वय् काय् धुंकाः अबुं लुकुंछिकाः, ससः अबुजुं तुतिबकी न्ह्याकाः
दूफांगां फाय्केगु, माजुं ह्याउँथ्वं तुति सिकाः ताःचा कँय् ज्वंकेगु,
भाःतं सँप्याकाः च्वसिहः छाय्केगु थव फुक छु मिजंतय् भागय् दुला ?
मेगु ह्वंकइबलय् छपाः हे थाय्भुई नय्गु ला समानाधिकार हे जुल ।
उकी च्वंगु बजि छपौ हे चिपं थी मफुसा व मिसातय् थःपिनि हे
दुर्बलता खः ।

थुलि जक मखु जीवनया न्हागुं थाय् मिसा-मिजंया उलि हे स्थान दु । थकालिया नापं नकिं मदय्क मगाः । गनं गनं ला थकालि मोगु ज्याय् नं नकिं मदय्क मगाःगु दु, अथे कि भौमचा लसुकुसु याय्बलय् व सगं बीबलय् । मेगु गोवर्ण आमै खुनु बौया खाः खय्गु जूसा माताती चःरे (आमै खुन मांया खाः खय्गु, बुसँ खाय्बलय् पाजुं तुपुलिं पुक्कुसा निनिं सँ फइगु । अथे हे गःगुं तःधं भवजय् वःसा लहीका ला मिसा-मिजं निखलकं थ्याःगु हे जुल । जिलाजंपि भरी तःसा म्हाय्मचात सुलिं, मिजं भिनामचात मधिभरी जूसा मिसा भिनामचात घासाभरी ।

खः का म्हाय्मचातय्त अंश भाग मदु । ख नं ला अपि काय्म-चात थें व हे छें च्वनिपिं नं ला मखु, च्वनिपिन्त ला वच्छि अंश बिया तःगु नं दु । वनिपित नं जीवन हनेत मदय्क मगा गु कतः आदि पूजा-ज्वलं, कोँ ख्वला-चिकं ख्वला आदि सभा-ज्वलं, सुकुंदा-ताहाफ-कोपरा आदि कथाज्वलं व नय् त्वनेत माःगु जासि केँसि, देमा आदि थलबल जक मखु ज्या थानाः नय माःसां जीक बं-केको, पेल्-तीमा आदि लबःकबः नं सिबे रूपं गाक बिया तःगु दु । थव ह्यु ह्यगू अंश भागया मेगु रूप मखु ला ?

साहित्यिक दृष्टिं विचाः यःना स्वयं न्ह्यः लिखित साहित्यया आधार जुगा च्वंगु 'वर्ण माला' खत धाःसा उकी नं मिसायात हे च्वच्छायाः 'मा आखः' धका हापां 'वर' नि न्ह्यचीका तःगु व वयां लिपा तिनि 'बा आखः' धकाः वगल्लन' व्वया तःगु खनि । साहित्ये ला धाय् हे मोल ल'फगीत थलु, लोक कथा थजु न्ह्यगुली नं मिसा मिजं समान रूपं दुथ्याका तःगु दु । भीसं अन, छें कलाः दय्क दय्कं पिने मिसा तयाः लिपा "छेंस च्दनहा तिरि खोइ ओ" "न्हेथु व मिले जुय फइला" इत्यादि धाय् माय्का च्वनिपिं अरवृत्ति पि मिजंत खंसा मिजंतसं छवचन बांलाक ल्हात धाय्तं 'आय्तिर छिन भाजु जि खन' दया दत ल'छ जिनि खने धुन हां" व "अतरसा लन धकाः बिल

जिन बहन्सि जि गनस थुया थ्य तुं ताल हानं" धकाः लयताइपि
सोभाणि मिता नं भीसं पुचः पुचः नाप लाइ । नाप नापं छखे पासाया
कलाः लोवंकाः पासा मिता धकाः सः कनिह्य दुष्ट प्रजाया कलाःया
लोभं मिखा कांहा जुजु व करपिनि दुविस्ता खँ सुलाः न्यना च्वंहा
कुचेत खंसा मेखे कलाः सती वंकाः कलाः तंकाः उखेलाः थुखेलाः
मध्यक वंदि माधव राजा व निह्य मिजंत भीसं खनि । हानं अत्रुसं
धुंकाः फकर रोजल य केगु तोह चिनाः मातानीया भेष कयाः बिसि
वंहा सती मिसा व कुचेतयात व्याहा याय् धकाः ह्येकाः ब्रह्मू माय्के
छयाः सलह्य च्वनाः बिनि वंहा चतुर रागी सुलोचना नं भीगु न्ह्यःने
दंवइ । अथे हे लोककथा पाखे नं 'सिंह पता मय्जुया बाखं' थें ज्याःगु
छह्य सभ्य नागकि मिसाया चित्रण यानाः प्राचीन स्वयम्बर प्रथाया
उल्लेख दुगु बाखं, सरल स्वभावह्य मां मदु मचा खनाः मनूतय् जक
मखु धोँ च्वलेचाया थ्यंक नं सहानुभूति दुगु बाखं व 'प्यह्य खुँया बाखं'
थें ज्याःगु वीर मिसाया वीरता ब्वया तःगु बाखं इत्यादि भीसं खनि ।

मेगु बौद्ध शाख्य भगवान्का निर्वाणया ५०० दँ लिपा भिक्षु-
णीत दइ मखु धकाः च्वया तःगु दःसा नेपालय् भिक्षुसंघ दत्तले भिक्षुणी
जक मखु भिक्षुणीसंघ नं दनिगु मुसुंवाहाया छगू शिलापत्रं सी दु —

“तस्य संस्कार पूजार्थम्
भिक्षुणी संघमर्पित”

भिक्षुणी जक ला करुणाभयया 'भुवनं त्रय वंदित' तुतः च्यूंहा चन्द्र-
कान्ता भिक्षुणी द हे दु । उकिं भीसं नं शाक्यभिक्षु, शाक्य भिक्षुनी
हे धयावया च्वनागुली प्रजातन्त्र लिपा थेरवादी भिक्षुत आपाः खने
दसंति थ पिं भिक्षु मखु गृहस्थ थं खनाः शाक्य जक धाय्गु याना छत,
अले उकिया स्त्री लिङ्ग नं शाक्य हे जक जुया वन ।

थुकथं नेपालय् मिसा जातिया साहित्ये योग्य स्थान दुगुलि
कला पक्षे नं व हे समान स्थान बिया वया च्वंगु दु मूर्ति व चित्र
निगुलि कलाय् । छुं बाखं-बिखंया बिलपौ आदि चित्रकलाय् मिसा

मिजं नित्तां हे दुध्याइगु जुल, बांबांलाक वसः तिसां तीकाः थःपिनि
 सुरुचि व सम्पन्नता क्यना तःगु दु । अथे हे देव देवीपिनिगु मूर्ति नं
 थान-ताल मिले ज्वीक बांबांलाक च्वया तःगु दु, थना तःगु दु, किया
 त गु दु । मेगु तान्त्रिक द्यःपिनि शक्ति सम्पन्न मूर्ति स्वःसा उकी नं
 फेत्तूपिसं घय्पुनाः मुले तथा त गु व दना च्वंपिसं घय्पुनाः बुया त.गु
 भीसं खनि । अज्ज कामकलाया ८४ गू आसन किया तःगु देगः देग या
 तोनाःसीं ला कामकला हे क्यना त.गु जूबलय् मिसा-मिजं निखलकं
 दइगु हे जुल । उकी नं मिसातय्त मुलय् जक फेतुका तःगु मखु, गुगुं
 गुगुं तोनाःसीं ला मिसायात फांगा याना तःगु मूर्ति नं दु । उकि हे
 ज्वी थः मिसायात 'लासा-फांगा' धाय्गु चलन जुया च्वंगु । थुलि
 जक गन, समाजं कुतुंबने धुंकुपिं वेश्या मिसातय्त नापं राज्यया
 ततःधंगु ज्याय् मदय्क मगाका तःगुदु । थव धकाःले भीगु समाजया
 उदारता ।

थुकथं भीगु समाजय् मिसातय्त उत्ति खना तःगु दु । न मुसमां
 जगतय् थं बुर्का तोपुया तः, न हिन्दुतय्सं थं पर्दाय् पोचिना तः ।
 जात्रा-जित्रा स्वःहुँ नाप नापं, देके दीके वंसां मिजंत बाजं थानाः वंसा
 मिसात धकिचा ज्वनाः नाप नाप । थव हे समानता दुगुलियानाः दक-
 लय् ह्वापांया म्यूनिसिपलटीया चुनाव जूबले हे यूरोपया गोगूखे देशय्
 मिसातय्त मताधिकार मनुनिगु सीक नं भीथाय् वयः प्राप्त मय्जुपिन्त
 मताधिकार प्राप्त जूगु खः ।

आः ला धाय् हे मोल थव समानताया युगय् सिनेमा ला
 मंकाःगु हे जुल । मेगु कन्यामन्दिर, कान्ति इश्वरी राज्य लक्ष्मी आदि
 कन्यास्कूल, पद्मकन्या, रत्नराज्यलक्ष्मी आदि महिला कलेज व कोइजु-
 केशनगु शान्ति निकुञ्ज आदि स्कूल दु थें कलेज ला फुक धया थें हे
 कोइजुकेशनगु द हे दु । थुकियात ख्वय्क भी जुजु श्री ५ महेन्द्र मुल्की
 ऐन बियाः मताधिकार जक मखु मिसातय्त विशेषाधिकार बिया
 बिज्याःगु दु ।

हः, थुकथं भीगु सामाजिक जीवनय् हना बना याना तःपि
मिसात यक्क यक्क भीसं नाप लाइ - विशेषयानाः सुथय् दनेवं नां काय्हा
तारेमाम् , पिहो वय्वं धोदुइपिं त्वाःत्वाःया अजिमाद्यःपिं, यद्याःबल्य्
साला हइहा कुमारीमाजु, दँय् छको ख्वाःस्वय्हा मां, दँय् छको ख्वाःस्वः
वइहा म्हाय् , हानं थःत पूजा याइपिं तताक्यहेँ, आपाः छु धाय्
जन्मकाःछि हना च्वनेहा जीवन पासा कलाः। थ्व फुक खः भीगु
समाजय् मिसातय्त बिया तःगु ल्वःगु स्थान ।

परवानीपुर १४ गुंलाथो १०८६

पुंज्या

सच्छि दँ हाकःगु अन्धकार युगया सामन्ती मनोवृत्ति यानाः
बुंज्या, ज्यामिज्या उक मखु सम्पूर्ण वृत्तपालीज्या अर्थात् बला पक्षीय
सकतां कःमिज्यायात क्कहं ज्या थे याना तल । उकी मध्ये थकःमि,
सिकःमि, ल्वहँकःमि ज्या थे पुंज्या (चित्र कला) नं छगू खः ।

धात्थे ला हापा हापा अथे मखु, भी बुद्धिमान् आज्जुपिसं
थःपिनि सभ्यता व संस्कृतियात ल्वय्क थव चित्रबलायात मेमेगु संगीत
आदि कलायात थे च्वच्छायाः जीवनय् मदय्क मगाका तःगुलि मेमेगु
कला नापं थव पुंज्या नं थँन्ह्य ना वन । चित्रया पूर्णताया निति समर्थ
कलाकारपिसं थःपिनि गोदं गोदं मखु गोगू गोगू पुस्ता बिक तपस्या
यानाः भौँ, कापः उं रंग) निसं कयाः पि (क्यै) जः (पालीस)
आदि माःगु तक ज्वलं नं ताःलाका थकल । उकिं वय्कःपिनि तःगू
पुस्ता वँसलि वय्कःपिनि जात हे पुं (चित्रकार) जुया वन ।

आः भासँ, व ज्वलं छु छु खः, व ज्वलनं थव चित्रकलायात गुलि
गथे च्वन्ह्याक ज्याय् ख्यला थकल उखेपाखे छको विचाः याना स्वय् –

स्थःपत्य व मूर्तिकलाया आधार पृथ्वीया आकर्षण शक्त थे थव
चित्रकलाया आधार नं भौँ, कापः (कयानभाय्स) व अंगः खः ।
थुकियात भी आज्जुपिसं सिमा ख्वलायागु, कापः थे बलागु भौँ
दय्काः तःगु दु । उक्रियात किलं मनकेत लितातुति व हरिताल नं ज्याय्
ख्यला त गु दु । मेगु थानाकापतय् बलः व मः तयाः लुलुगू व शंख
चुत्तु चुलाः पातापाता थिका तइगु व मारामुरु याःसां रंग हाया
मवनिकथं छालुक बलः तयाः उकी छालुसे च्वंगु रंगं छीकापः थे च्वंक

च्वय् जीक कापः दय्काः तःगु दु । हानं अंगलय्, भयाःया ज खः कपलय् व लुखाफुसय् 'चारि' धकाः लिउं तयाः गनं ह्यासुचा व गनं सक्खा पानाः उकी पालपाल थ्याक ज्याभ चा चुत्तु चुलाः च्वज्या (भीतिचित्र) याय् छिका तःगु दु ।

थ्व च्वज्या याय्त माःगु बलः आदि रंग नं भत्तुस्वां कीमा-
तिस्वां, कुसुं इत्यादि स्वां व महारंगी आदि सिमा ख्वला व सिंत्वाः
इत्यादि दाय्काः ख्वय्काः दय्का तःगु व रंगरंगयागु ल्वहं नच्चुक
निनाः पोताय् व रंग रंगगुचा व कःबसि अम्बः, हलः आदि सिसाबुसां
नं मेमेगु अनेक रंग दय्का तःगु दु । व रंग याकन लाया मवकेत व
धुलं गयाः बुलुया वनिबले सिले नं जीकेया निंति भौ व ख्येँ आदिया
जः (पालिस) नं दय्का तःगु दु । अज्ज मोहनीया भुयूफसि व तु पालेगु
खं (खड्ग) व मेमेगु लबःकबः इत्यादी व ह्यासुचा इला तःगु अंगलय्
च्वय्त जाकि फवयाः निनाः 'पितः' नं दय्काः च्वया च्वंगु दनि ।

मेगु क्वय् बा पिं (ब्रश) नं दुगु-च्वलय्, गुँछुँ आदिया सँयागु
व विशेष यानाः ग्वगःया पायागु दय्का तःगु दु, गुगु बिलायती ब्रशया
सिबे बल्लानाः नं स्पींथे गाक्क हे तस्वाना च्वं ।

थ्व हे फुक ज्वलनं भीगु चित्र कलायात अनेक प्रकारं छाय्पा
तःगु दु-जीवनय् न्याथासं मदय्क मगाका तःगु दु । मिसामचात ई
याय्बलय् ईपाः व चक्रचिन्ह च्वय् माः थें मिजंमचातय् पस्ताबलय्
लुखाफुसय् चा चि तयाः द्यः च्वकेमाः । व हे स्वयाः भीसं व छेँ च्वंपिं
मनूत बौद्ध लाकी शैव धकाः सीका काय्फु । छाय्धाःसा अष्टमङ्गल
चिन्ह, मिखा, कलश व वाउँभत्तु न्याथासं च्वका तःसां बौद्धतय्थाय्
पञ्चबुद्ध व शैवतय्थाय् गणेशकुमारं सहित ब्रह्मा, विष्णु, महेश्वर च्वका
तइ । अज्ज सम्यक् बा पञ्जादां न्याइबलय् ला छेँया पिने पिने अंगः
कपलय् नं अनेक देव-देवतापिनि मूर्ति व विशेष यानाः शाक्यमुनि
भगवान् लुम्बिनीवनय् बिज्याःगु दृश्य नं 'श्रीसुरेन्द्र महाराज' या पालय्
च्वया तःगु 'जय नमो श्री बुद्ध भगवान्' म्ये थें "ब्रह्मान बँ पुयेका,

सरस्वतिन बसा लायका” इत्यादि च्वकेमाः । गुकी नेपाल-सभ्यताया प्रतीक, तुफि, बसा, धन द्रव्य, ध्वॉय् , धूप, लःधाः, दबदब, शंख, छत्र, राजदण्ड, खड्ग, च्वामो आदि ज्वना च्वंपि ब्रह्मा कुबेर, वायुदेव, अग्निदेव, वरुण, महादेव, नारायण, इन्द्र यमराज, नैऋत्य आदि दिग्पालपि, सरस्वति व भिक्षुगणपि जक मखु, विष्णुया सभाय् नारद व तुम्बुरु दृश्ये भीगु उच्चतम संगीतया ज्वलं पय्ताः’ (कूता आदि पञ्चताल) ज्वंपि धोँरूवाः, खिचारूवाः, हितिमंगःरूवाः आदि नं च्वकेमाः । नापं पञ्जादांया दान शाला ग्वयाः वालं चिनातःथाय् तक लँ दुर्चिछ्या छेँ छेँ नं चार्चि तयाः द्यःपि व तथागत चिन्ह आदि च्वकेमाः । अथे हे ज्याथजिथि जंकबलय् नं जंकोद्यो मदय्कल धा सा जंको पौभाः च्वकेमाः । जंको खतय् नं छचालं अष्टमङ्गल चिन्ह, फय्गं व चतुर्महाराजापि च्वयाः खाय्माः । खतय् तयाः सिथं यंकेबले नं खतय् अथे हे फुक्क ज्वलं ताःलाकेमाः । न्हूछेँ जायाः छेँ प्रतिष्ठा याइबले नं पँय्पलाहः (वंगलसिहः, पँय्पलाहः अंहः, दुंबरसिहः, पिलासिहः) नापं फय्गं, अष्टमङ्गल चिन्ह आदि सःखी माः हनाः खाय्माः । मेगु शैवतय् सत्यनारां धलं व सप्ताह इत्यादि याइबलय् गरुड नारायण, अष्टमात्रिका, दश दिग्पालपि च्वयागु ध्वॉय् पताः ब्वय्के माः । बौद्धतय् वसुन्धराव्रत, अष्टमीव्रत आदि दनिबलय् व दीक्षाकर्म इत्यादिबलय् मूकलश, मेमेगु कलश व गंकलश धकाः भो हे कलश च्वके माः, रंग रंगया पोतासं मण्डः थाके माः । सीबलय् नं स्वन्हु दुखुनु रंग रंगया पोतासं मण्डः थाकेगु व अस्थिसिलेत नं तःगःमछि कलश च्वके माः । सुयां जलनागं न्यात धाःसा प्वाथय् सिंह च्वकइगु सकसिनं स्यू ।

थुकथं थव चित्रकला जन जीवनय् दुध्याना ववं मिसामचातय् लय्चांछीगु, ला च्वय्गु इत्यादि शृङ्गारय् व न्ह्यागु धार्मिक व सांस्कृतिक ज्याय् माय्का तःगु दु । संगीत पाखे राग रागिनीया चित्र, पूजा देवीपिनि षोदशलाश्याया चित्र बाजनय् स्वांफवः बुत्ता व देशीखिनय् पद्म नृत्येश्वर च्वःसा प्याखनय् उं छाय्गु धकाः ख्वालय् च्वय्गु (मेकअप)

व अनेक रुवाःपाः दय्काः च्वय्गु याना तल । ज्योतिस पाखे नं थःपिनि कल्पनाया बलं षड्भृतु नवग्रह, अष्ट दशाया चित्र, स्वप्न परीक्षाया चित्र व राशी-नक्षत्रया चित्र च्वय्गु याना तःगु दु । सफू कनय् व सफूया दुने नं द्योपि च्वय्गु याना तःगु दु । बाखनय् केश-चन्द्रया गुलुमाप्पाया बाखं, सिंह सार्थबाहया बाखं, भिद्यःया बाखं इत्यादि बिलपौ च्वया तःगु दुसा बिहार व लाय्कू छेँ इत्यादी स्वयम्भू पुराण, रामायण-महाभारत, देवी भागवत इत्यादिया बाखं अङ्गः अङ्गलय् च्वया तःगु दु । मेगु देगः देगःया कवं, बेताः, भूत आदिया चित्र नं दनि । नखः-चखतं स्व सा मोहनीया भुयूफसी दैत्य रुवाःपाः, स्वन्तिया लक्ष्मीद्यः, गथांमुगःया राक्षसया रुवाःपाः, नाग पञ्चमीया नाग व सायाःया साख्वाः इत्यादि च्वया त गु खनि । मेगु जनबाहाद्यः, बुंगद्यः, बिज्यासःद्यः, सकोया गभाःद्य, ग्वलया जयवागीश्वरी इत्यादि द्यःपिन्त इलय्-व्यलय् लंपुलि छायागु व स्वयंभू चैत्य व सीघः चैत्ये मिखा कंकेथे मेमेगु चीभालय् नं मिखा कंके मानि ।

थुथाय् तक थ्व फुक ज्या जयस्थिति मल्लं ज्या स्वयाः याना त गु जात विभाजन कथं चित्रकारतय्गु हे जक लजगाः जुया च्वन । थुकथं वंश परम्परां हे ज्वना च्वंगु लजगाः जूबलय् उकिया कलापक्ष-मूर्ति इत्यादी स्वाभाविक आकार व भाव वय्केगु जक मखु विज्ञान पक्ष-थान-ताल त्वय्क च्वयाः रंग, मसि, ब्रस, कापः, जः इत्यादि दय्केगु ज्या नं च्वय् धया थें वय्कःपिसं हे जक याना वया च्वन । उकिं वय्कःपिसं द्यःद्यःपिंथाय् लंपुलि छाइपिं द्य पालाःतय्त्त नं स्थनाः स्थनाः च्वका च्वंगु व रंग दय्काः बिया च्वंगु दु । थ्व फुकया व्यवस्था याय्त्त 'रंग गुथि' धकाः गुथि नं दय्का तःगु दु । उकिं पौभाः आगंद्यः-पिनि पौभाः भ्वाथः जुयाः दय्के मालिगुलि थःने छह्य कःने छह्य पुंतय्त्त देखा बी नं माय्का तःगु दु । थ्व फुक कलाया प्रचारया नितिं अमर कलाकार अरणिको तिब्बत-चीन थ्यंगु व मेमेपि कलाकारपि मेमेथाय् थ्यंगुया साक्षी इतिहासया पौ दनि ।

थज्याःगु चित्रकलायात उगु समयया कलाप्रेमी जनं अर्थात् मेमेगु जातं नं थः नालाः थःथःपिनि कल्पना चाःहीकुहीकुं पोतासं जक मण्डः च्वःगु मखु, छुस्या-मुख्यां हलमण्डी ब्वय्गु धकाः कार्तिकं बाहाः बाहालय् अनेक चित्र ल्वीकाः क्यना च्वन धयां साधारण न्याकंबिरची, हलेगो-मलेगो जक बुत्ता ल्वीका च्वंपिं तता-केहेँ पिसं कखागा धकाः देगः, स्वांफो, देवा, जज्ञगाः इत्यादि बुत्ता रंग ल्वयाः थानाः गंप्या-खंयात न्येका च्वन, द्यःद्यःपिन्त छायाच्वन । अथे हे सफू पोचीगु भ्वा.या चिखि-पुतुचाय् नापं मेमेगु बुत्ताया नापं आखः नं ल्वीकाः थानाः तःगु दु । थुकियां छर्तं च्वय् वनाः उखुनु उखुनु तिनिया प्रदर्शनी धाय् माल श्री कुलमानसिंहं कःनि गुलि, मू, हामो इत्यादि अन्न रंग ल्वयाः तिकाः दय्का तःगु चित्र ब्वया क्यन धयां ने. सं १०६१ या स्वांयाः पुन्हीया उत्सवय् मदुपीगं ननिया कखाचां पिनेसं दय्का तःगु ध्वाखाय् अथे हे बूबः तिकाः दनाच्चं ह भगवान्या चित्र ब्वया क्यन । पारस मणिजुं ला रंग रंगया रेसमं फाः (लाइट एण्ड सेड) तथाः भरे याना तःगु भगवान् बुद्ध, राष्ट्रपिता त्रिभुवन, विश्वकवि रवीन्द्रनाथ आदिपिनिगु तस्वीर नं ब्वया क्यन । अथे हे कापतय् बा भोँतय् छ्वालि तिकाः दय्का तःगु चित्र नं स्वयन्नन ।

थ्व फुक कलाकृतिया छुं छुं नमुना 'धर्मोदय' पत्रिकाय् 'नेपाल' ऋतुपती, चतुर्थ विश्वबौद्ध सम्मेलनया रिपोर्टय् 'नेपाल भाषा पत्रिकाया तपँपौ' व 'भी' पत्रिकाया विशेषांक आदि पत्र-पत्रिकाय् नं प्रकाशित जूगु भीसं खनागु दु । उकिया कलाकारपिं मध्ये स्यूपिं निह्य प्यह्यस्या नां उल्लेख याय्गु अप्रासंगिक मताया-स्व. मोतिधर तुलाधर, स्व. द्रव्यधर तुलाधर, स्व. दानरत्न ताम्रकार, स्व. देवमुनि तुलाधर, स्व. आनन्दमुनि शाक्य, स्व. प्रियवहादुर रंजित व मेपिं जीवितपिं सर्वश्री चन्द्रमान मास्के, बालकृष्ण सम, जीवरत्न शाक्य, कालीदास श्रेष्ठ, कमलराज शाक्य, सिद्धिमुनि शाक्य आदि । मेपिं सर्वश्री पूर्णमान, तेज-बहादुर, माणिकमान, रत्नबहादुर, अमर आदिपिं ला चित्रकारपिं हे जुल ।

थुकथं निगुलिं धर्मया धर्मावलम्बीपिनि जन जीवनय् थ्व चित्र-
कला दुध्याना च्वंगु दु । निखलःसिनं थःथःपिनि धर्मानुकुल थ्व
चित्रकलाया श्री वृद्धि नं याना वया च्वंगु दु ।

(थन तक ने. सं. १०९० सालय् च्वयागु)

आः भासँ भी कलाकारपिसं थ्व चित्र कलायात छु गथे यानाः
च्वन्हाका थकल उखे पाखे मिखा ब्वय् —

भीपि प्राचीन सभ्य जाति जूगुलिं मनूतय् गु कुलघराना बिचाः
याना वया च्वं थें शैव कलाकारपिसं शिव-शक्ति पाखें फुक्क देव-देवी-
पिनि कल्पना यानाः गणेशोया फुसय् महाद्यो वा शिवलिङ्ग आदि
तयातल । अथे हे बौद्ध कलाकारपिसं नं सम्पूर्ण बौद्ध देवदेवतापिनि
कुलया कल्पना यानाः सम्पूर्ण बौद्ध देवदेवतापिन्त पञ्च बुद्धया नामं
न्यागू कुलय् इना तल । व कुल ह्यसीकेत द्योया रंग व ज्वँसा स्वयाः
बिचाः याये माः । गनं गनं द्योया फुसय् लाक्क चीधीह्य बुद्ध छह्य दइ
व स्वयाः बैरोचन कुल अक्षोभ्य कुल, रत्नसम्भव कुल, अमिताभ कुल
व अमोघ सिद्धि कुल आदि सीके फु ।

ख जा कला अनेक दु । अय्त्नं उकी मध्ये न्यागू कलायात
प्रधानता बिया तःगु दु-साहित्य, संगीत (गीतं, बाद्यं, नृत्यञ्च) चित्र,
मूर्ति व स्थापत्य । उकी निगू साहित्य व संगीत मिखां मखनिगु, केवल
न्हाय्पनं व नुगलं जक थ्वीगु तोताः मिखां हे खने दइगु वास्तु व मूर्ति
कलाय् नं उं ल्वयाः गथे खः अथे हे च्वंक च्वये ज्यूगुलिं भी नेपालय्
जक मखु मेमेगु सभ्य देशय् नं थ्व चित्रकला दकले लोकप्रिय जुयाः
म्हाना च्वंगु दु । उकिं थन व चित्रकला पाखे जक मिखा ब्वय् । व
चित्रकलाय् नं स्वांमा-सिमा, पाहाड-पर्वत, खुसि-समुद्र आदि प्राकृ-
तिक दृश्य, अनेक स्वां, सिसाबुसा आदि बुत्ता व पशु, पंक्षी, मनू
आदि जीवात्मा च्वय्गु तोताः द्योद्योपिनि मूर्ति च्वय् माल धाय्व
च्वय् धया थें थान, ताल नितं मिलय् यानाः देवतापिनि कुल बिचाः
याय्माः । अज रंग ल्वयाः च्वय् माल धाःसा छगू खँ बिचाः याये

मा'गु दु-पलेस्वांया द्योने चन्द्र मण्डल (तुयूगु रंग) तय्गु ला की
सूर्य मण्डल (ह्याउँगु रंग) तय्गु, थ्व खँ अत्यन्त गम्भीर ।

थौंकन्हेया साहित्ये शेक्श प्रधान जुया वः थें भी पुलांगु
चित्रकला नं कामशास्त्रय् आधारित धाय्गु छुं अप्पो जुइ मखु । उकिं
भी चित्रकलाया बांलाक अध्ययन याय्त कामशास्त्र सय्केगु बा ध्वीकेगु
परम् आवश्यक । गथे कि कामशास्त्रय् बा भी आज्जु-अजिमापिसं नं
धाः - मिजं बल्लात धाःसा म्हाय् ब्वी, मिसा बल्लात धाःसा काय् ।
बल्लाः धाःगु तःधिकः बा तग्वारा जुयाः धिसिमिसि धायाः बल्लाःह्य
मखु । गुलिं गुलिं चसीचा, पियोचा जुया नं बल्लाःपिं मिस्त बा मिजंत दु ।
अथवा छह्य मचाया पालय् बल्लानाः मेह्य मचाया पालय् बमलाना
च्वनेयो । उकिं हे काय् बा म्हाय् ब्वीगु धाइ । अथे हे मिसाया रज
बल्लानाः द्योने ह्याउँक सूर्य मण्डल खने दःसा उकी द्योने मिजं स्वभावह्य,
हारां ख्वाःवह्य देवी बा देवता च्वनी । मिजंया वीर्य बल्लानाः द्योने
तुइक चन्द्र मण्डल खने दःसा उकी शान्त प्रकृतिह्य मिसा स्वभावह्य
देवी बा देवता दइ । थुकथं धाथेंह्य मूर्तिकार बा चित्रकार जुइत
कामशास्त्रया नापं शरीर-विज्ञान व मनोविज्ञान नं मथ्वीकुसे मगाः ।
अले व कलाकारं कृपा-क्रोध, करुण-शृङ्गार व वरदा-भीमा आदि
न्हागु भाव धाःसां छपाः ख्वालय् ल्वीके फइ । धाथेंह्य छह्य राज बैद्यं
उसाँय् मदुह्य महारानीयात कोथाय् तयाः पशूकां चिनाः पिने थमं व
पशूकाया चो छचो ज्वनाः महारानीया नाडीया चाल सीकाः वासः
यानाः लोय् लाय्कल धाःथें छह्य चित्रकारं नं पिने ह्य जक स्वयाः नं
वसः मदुगु ह्य पची नांगां च्वय्फु थें छह्य धाथेंह्य कलाकारं व ह्यया
दुने थज्याःगु कंलाय् दु धकाः खंके फय्के माः । गथे कि भी नेपालया
हे छह्य समर्थ चित्रकारं मनूया लुसि छकू खंबले थ्व लुसि दुह्य मनू थथे
च्वनी, स्वभाव थथे थथे ज्वी धकाः वयागु अङ्ग-प्रत्यङ्ग च्वया क्यन
हँ । धाथें थज्याःम्हेसित ल्हाः छपा, तुति छपा, अथवा ख्वाः छपाः
क्यन धाःसा वयागु ह्य जक ज्यानाः च्वइगु मखु नों हे वाकाः क्यना

बी ला छु छु सुनां धाय फु ! गथे कि छह्य मैह्य नेपाःया चित्रकारं छह्य
महारानीया ख्वाः छको पुलुकक खंकाः वयागु नांगा ह्य च्वया नं
खम्पाय् ती छगः नं च्वया बिल हँ । थ्व घटनां अबलेया चित्रकारपि
बांलाक शरीर-विज्ञान सः धयागु प्रमाणित याः ।

संक्षेपं खँ छु धाःसा, धात्थेह्य कलाकार ज्वीत व मनू छह्य ध्यानी
व साधक ज्वी माः । अले वं साधनाया बलं शून्यं बीज अर्थात् आखः,
अनंलि द्योया आकार व द्योया मूर्ति बांलाक खनि, व मूर्तिया स्थूलताया
प्रदर्शन याय् फइगु हे कला ख । थुकथं मनुखं सुसुप्ति, स्वानं जाग्रत
जुयाः थमं चाय्क याइगु न्हागुं ज्या कला खः । थ्वयात हे थौंकन्हेया
भाषां धाःसा चेतन, अर्ध-चेतन व अचेतन मनं तनंत थहाँ वनाः याइगु
ज्या धया छ्वांसां पाइ मखु । अले व कलाकारं कला नाप प्रयोजनया
जक सम्बन्ध तया मच्चंसे आनन्दया सम्बन्ध तयाः धात्थेगु मानव
जीवनया प्रतिविम्ब क्यने फइ ।

अमर कलाकार माइकलेजलोया थ्व वाक्य थ्व खँया पुष्टि
या — ‘आदि मूर्तिकार खः त्वयं परमेश्वर, वसपोलया न्हापांगु
कृति खः मिजं ।’

थ्व खँ मीसं न्हापांनिसें रयूगु खने दु, छायाध्यासा भी नेपालय्
महायानी देव-देवतापिनि अज श्रृष्टि कर्ता लोकेश्वर पर्यन्तया कुल च्वय्
धया थें तथागत कुल धकाः पुरुष कुलया कल्पना यानाः वयां लिपा
तिनि तारा वा शक्तिया उल्लेख याना तःगु दु ।

हानं माइकलेजलों कुमारी माताया चित्र च्व.बले न्हापां
एवचीह्य च्वयाः लिपा वसतं पुं कल धाल । तर भी नेपाःया कलाकार-
पिसं न्हापा हे तन्त्रया द्योपि नांगां चित्रित याना तःगु दु । अज गुलि
द्योपिनि चित्र वा मूर्ति शक्ति मुलय् तयाः व गुलिसितं शक्ति घय् पुकाः
तःगु नं दु । थुकथं नेपाःया कलाकारपिसं कलायात मानव-जीवनया
आनन्द जक मखु परमानन्दया प्रतीक यानाः क्यना थकल । उकिं
नेपाल-कलाय् सजीवता वया च्वंगु दु । द्योद्योपिनि मूर्ति जक स्वःसां

मनूतय् गु ल्हाःतुति थें च्वनाः पलाः छिनाः प्याखं हुइपिं थें च्वं, र्खाः
स्वःसा स्वय् हे नोंवाइपिं थें च्वं मेमेगु बौद्ध-देशया बुद्ध मूर्ति थें ल्हाः-
तुतिया पचि प्यपचि नं अपाँइ हाकः जुयाः मिखाय् मत्वः मजू । तर
बर्माया छगः १२ गू शताब्दी लोँहतय् क्रिया तःगु बुद्ध जीवनीया
भगवान्या मूर्ती धाःसा ल्हाः-तुतिया पचि ज्वः मलाः, तहाचिहाः दु ।
चीवर नं जव दुरू खने दय्क नेपाल व तिब्बतयागु जो जू । थुकिं
बाणपुणिक भन्तेनं नेपाः व बर्माया स्वापू सफुली धाःथें नेपाः व बर्मा
दाजु-किजा सिद्ध जू वो । लिपा गबलेँ निसें जव दुरू नं तोपूगु चीवर
व ल्हाः-तुतिया पचि फुक्क अपाँइ हाक याय्गु चलन वल थ्व
क्वाला स्वय् मानि ।

थथे थःने तिब्बत-चीन थ्यंक व पूर्वय् बर्मा थ्यंक सांस्कृतिक
सम्बन्ध तयाः कलाया प्रचार यायां शून्यं सम्पूर्ण गणित शास्त्र पिहाँ
वःथें वहे शून्यं बिन्दु, रेखा ज्यानाः व रेखां हे थ्व कलायात अनेक
माथं छायापा त गु दु । मूर्ति धा बा स्थापत्य धा न्हाथासं न्हापां व
रेखां ज्याना तःगु मानचित्र व मूर्तिया चित्र नि माः । थ्व रेखां छु
याय् मज्यू, योगीतय् ८४ आसन थें काम-कलाया ८४ आसनया
चित्र च्वय् ज्यू, निह्य मनू च्वयाः प्यह्य थें च्वंके ज्यू, स्वह्य मनू च्वयाः
खुह्य थें च्वंके ज्यू । छर्खें किसि छर्खें थुसा च्वयाः निह्यस्यां छगः छर्थो
यानाः क्यने ज्यू । अज व रेखां ग्राफ-पेपर थें तप्यं बेको धो सलाः
कोथा कोथा लुइकेगु व व कोथाया प्यकुंला स्वकुंलाः बिचाः यानाः
उगु कुनं थुगु कुनय्, उगु धोलं थुगु धोलय् थीकाः थ पिनि मनं तुना थें
ज्याःगु न्हागु आकार ज्याय् ज्यू ।

थज्याःगु स्वभावं हे शुद्ध जुया च्वंगु शून्यं पिहाँ वःगु कला बा
धर्म खः, व धर्मयात सुनां शुद्ध रूपं ज्याय् ख्यले सः वहे धाथेंह्य कला-
कार ज्वी । वयागु कलायात कालं नं न्हय् फइ मखु । न्ह्याक पुलां
जूसां चिर नवीन जुया च्वनि । युगयुग तक नं ज्वालज्वाल थिना च्वनि !

(सितिनिखः ने सं. १०६२)

मातृ भाषा शिक्षा

व

भी जुजु

शिक्षा हे विकासया नी खः, उन्नतिया त्वाथः खः, मुक्तिया मूलुखा खः । थज्याःगु शिक्षाया नितिं गज्या गु लँ (माध्यम) माः व खँ शिक्षाप्रेमी विद्वत्जनपिन्त धाय् माःगु मखु । व हे मानव जीवन धात्थे मानव जीवन ज्वीक न्ह्याका यंकइगु शिक्षाया अभावं सच्छि दँ तक्र भीपि अन्धकार्य दुना च्वने धुन । विश्वया ऐतिहासिक अन्वेषण याइपि भविष्यया विद्वान्पिन्त थ्यंक नं छगू प्रकारं अन्धकार्य लाके धुन धाःसां पाइ मखु । छाय्धाःसा नेपालया इतिहास छगू थज्याःगु इतिहास खः, गुगु इतिहासय् विश्वय् सुनापं जो मला गु थःगु हे पहःगु घटना न्ह्याना च्वंगु दु—पार्वतीया तपस्या, बुद्धया जन्म, सीताया सतित्व प्रदर्शन आदि छु जक मजू ? कलाकार अरणिको, संगीतकार सुरतबज्र व कविकोकिल विद्यापतिपिसं छु जक याना मवं ? हानं शंकराचार्य बौद्ध ग्रन्थत ध्वष्ट याना वं थें समसुदीनं स्वयंभू व पशुपति थ्यंकं तष्ट भ्रष्ट याना वन । लिपा उखुनु उखुनुतिनि धाय् माल, बडाम-हाराजा पृथ्वीनारायण शाहं पितिना छ्वय्न्ह्यः नेपालय् दुह्म स्त्रीष्ट पादरीं गुलि सफू छ्वय्काः नौ याना वन थ्व खँ नेपालया इतिहासं मिखाय् ख्वबि हुहुं कना च्वंगु दु । अध्यनं नेपालया बा नेपालवासीपिनि धर्म-संस्कृति प्रेम व लगनशीलताया जीवित दसु जुयाः स्वयंभू चैत्य नं भुखां हे थुने मफय्क धस्वाना च्वंगु दु, पशुपति नं पर्वतया मुलय् पार्वती

सत्तिक मुसुहुं न्हिला च्वंगु दु । अज्ज खास्ति आदि चीवाहा, न्यातपोलो आदि देगः व अनेक थांवांलाःगु मूर्तित धकुमकुधाय्क फेतुना च्वंगु दनि । थ्व नेपालया गौरव-गाथा खः ।

थज्याःगु सांस्कृतिक गौरव-गाथा दुगु नेपालया अन्वेषण याइपिं विद्वान्पिसं वंगु सच्छि दँ तक उलि उल्लेखनीय सांस्कृतिक गतिविधि मखनाः आश्चर्य चाया च्वनि, थःपिनि ज्या पूर्वके मफुगुली दुःख नं ताया च्वनि । छाय्धाःसा व सच्छि दँया दुने सांस्कृतिक क्षेत्रय् छुं हे उल्लेखनीय ज्या जुया वंगु मदु - न शैक्षिक क्षेत्रय्, न साहित्यिक क्षेत्रय्, न संगीत वा कलाबौशलया क्षेत्रय् हे ।

आः व समय मखुत । “एक संतति देशको”, “गर्छिन् पुकार आमा, रोई कराइ जोड्ले होईन मेरो भन्छिन् सन्तान थरी थरीका” व “भाषाभाषी अनेक हामी, जात-भात जे भन्छ छँदैछ, छौं, तर नेपाली सब - चन्द्र सूर्य ध्वजाकै मुन्तिर” या जमाना वय् धुंकल । थज्याःगु जमानाय् नं हूगु “मसौदा शिक्षा विधान” धाःगुली नेपा-लया दुने ल्हाइगु गुगुं भाषायात थाय् मदुगु वा स्वतः थाय् मदया वनिगु कथं उल्लेख जुया च्वंगु व गुगुं गुगुं अच्चलय् व हे मसौदा धाःगु शिक्षा विधान लागु जुया वःगु खनाः सु जक राष्ट्रीय शिक्षाप्रेमी जनया नुगः च्वनि ? छाय्धाःसा सकसिनं स्यू - गथे नुगलय् बुया वःगु उच्च भावनायात प्वंकेत व हे अनुरूपगु थमं न्हित्थं ज्याय् ख्यला च्वनागु सरल भाषा माः, अथे हे छुं उच्च विचारयात नुगलं बांलाक ध्वाथुइ-केत नं अज्याःगु हे थूगु भाषा मा - व खः मांभाय् । उकि हे संसारया सकल शिक्षाविद्पिसं शिक्षाया माध्यम मातृभाषा ज्वीमाः धकाः छप्पाः म्हुतुं धया च्वन । विश्वया विद्यालये न्हाथासं धयार्थे मातृ-भाषाया माध्यमं शिक्षा बिद्या च्वन । अज्ज अप्पेलं अप्पो भ भा दुथाय् नं मातृभाषां हे शिक्षा बी फय्केगु ग्वसाः ग्वया च्वन । उकि यानाः व व मातृभाषा शिक्षा काय् दय् धुं कुगु राष्ट्राया जनतां थःथःगु देशयात प्रेम याना च्वन, जाति वा राष्ट्रागु प्राण पानाः सेवा याना

चवन । फलस्वरूप अन्तरीक्षे जक मखु चन्द्र लोकय् तक नं थयंका क्यन ।
थव खँ इतिहासं जक मखु वर्तमान समये पत्र-पत्रिकाया समाचारं नं
भीत नाय्खि च्वय्का च्वंगु दु ।

उकिं त्रिभुवन विश्वविद्यालयया शिक्षाविद्पिसं थव खँ बांलाक
थवीके माःगु दु - थव नेपाल खः - “चार वर्ण छत्तिस जातको फुल-
वारी” । गन नेपाली भाषा जक मखु, राई-लिम्बुभाषा, गुरुं-मगः
भाषा, तामाङ् ख्यार्पा भाषा, भोजपुरी-अवधी भाषा, उर्दू-मैथिली
भाषा व नेपाल भाषा इत्यादि ल्हाइपिं कोटि कोटि आर्य-अनार्य,
मंगोल-किरात आदि जनता दु, गुमिसं व व भाषां खँल्हा-बल्हा यानाः
जकसां सय्काः, सीकाः, थवीकाः थःथःपिनिगु नेपालया हे तः-फसं
व्वलंका तःगु संस्कृति थौं तक हना वया चवन । गुगु संस्कृती थःथितिपिं,
जःला-खःलापिं नाप गुकथं हने चने याय् माः, थःपिनि गुरु व पुरोहि-
तपिन्त गुकथं हना-बना तय् माः, विशेष यानाः थःपिनि देशया जुजुयात
गुकथं जक मान-प्रतिष्ठा, पूजा-अर्चना याय् माः थव फुकं खँ दुध्याः ।

धार्थे धाय् गु जूसा बौद्ध दृष्टि जुजुयात गुलि गथे हना तः छह
बौद्धया नातां स्यूगु खँ थव हे ख. — सम्यक् न्याइबले स्वयंभू भगवान्या
सरह जुजुयात नं अर्घ यानाः पूजा याय् माः, भुजा छाय् माः । अज्ज
पूजाया ज्वलनय् नं छगू सिंहासन नं ढहलपे माः । गुगु सिंहासनं भीत
कना च्वंगु दु—भी जुजु, भी नेपालया जुजु, भी नेपाःमितय् गु दृष्टी
नेपालया जक जुजु मखु, आसमुद्रान्त पृथ्वीया अधिपति । छाय्धासा
व सम्यक्बले जुजु बिज्याकेगु सिंहासनया कपयोधिकय् समुद्र किया
तःगु दु अनेक जलजन्तुं सहितगु, गुकी च्वनाः बराहं पृथ्वी मातायात
कबुया च्वंगु दु । प्रमाण रूपय् फरासखानाय् च्वंगु सिंहासन स्वः
भाय फु । थज्या गु सम्यक् २०१७ सालया माघं भी जुजु राष्ट्रपिता
त्रिभुवन थन मबिज्याःगुलि गबलें हे कोमदः कथं कोथले माल । लिपा
जनताया मनोबलं जुजु दिल्लीं लिहाँ बिज्याकाः २००८ सालया ध्यो
चाकु संल्हू खुनु व ऐतिहासिक सम्यक् न्याल । थव खँ भी सुयां

लोममंनि । छुं जुयाः व सम्यक् राणा सरकारया कुतः थें भी जुजु त्रिभुवन
थन मविज्याकं नं न्याय्के माःगु जूसा नेपालया इतिहासय् छु, गथे
परिवर्तन जुइगु खः व खँ नं भीत भसंक वंक कल्पना जुया वय् यो ।

हानं बौद्धतय् गुगुं तःधंगु पूजा न्याल धाःसा अन जुजुयागु
प्रसस्ति ब्वनाः मानो जुजु नं अन विज्याना च्वंगु दु थें यानाः पूजा
याय् माः । अवपक्ष (सोह्रश्राद्ध) या प्यंथय्बले जुजुया न्हय्पुस्तायात
नं थःपिनि न्हय्पुस्ताया सरह पिण्ड दान बीमा । बाहा पूजा व चीबाहा
पूजाबले बाहाया बौद्ध देवताया सरह नारायणहिती दरवारय् वनाः
जुजुयात नं अर्घ यानाः बाहा पूजा वक्सिनं थःथःगु पूजा ज्वलं छायाः
पालि भोपुइ माः । छुं जुयाः जुजु पिहाँ विज्याना च्वनाः बा छुं ज्यां
पनाः नारायणहिती दुत मकाइगु जुल धाःसा हनुमान् ध्वाखा-लाय्कुली
च्वंगु गद्दी पूजा अर्घ याय् माःगु खँ नारायण पूजा व मेमेगु पूजा वना
च्वंपिं सकसिनं स्यूगु ताःगु, खंगु हे खँ खः ।

उकीतना भी योह्य जुजुया असंलग्न परराष्ट्र नीतिं यानाः मेमेगु
राष्ट्रं नं हना तःगु दु, गन गन राजकीय भ्रमण याना विज्यात अन
अन जुजु ल्वःगु सम्मान याना हया च्वंगु दु । व नं भीसं खंगु-ताःगु
हे दु ।

हः, थौं अज्याःह्य, भी सकसिनं जक द्यः थें माने याना तयाह्य
मखु विश्वं नं माने याना तःह्य भी जुजु श्री ५ महेन्द्रया जन्मन्हि ।
थौंया दिनय् भी सकल प्रजां दुनुगलंनिसें वस्पोलया आयु ताहाः ज्वीमा
धका भितुना दछाय्गु भीगु कर्तव्य जक मखु अधिकार नं; व नं
थःथःगु पहलं, थःथःगु भाषां ।

थथे थःथःगु पहलं राष्ट्रीय भावनां जा गु जुजु हे राष्ट्र-देश
धकाः भाःपेगु विविध संस्कृती ब्वलना च्वंपिं म्ये छपु जक च्यूंसां
“नेपालया छत्रपति श्री महेन्द्र देव” धकाः जुजुयागु नां तयाः चिने
माःपिं नेपालया जनतां थःथःगु भाषां शिक्षा प्राप्त याय् मखनिबले
अमिसं छु यानाः थःत ह्यसीकइ, थःगु संस्कृति लुइकइ, राष्ट्र प्रति, जुजु

प्रति थःपिनि कर्तव्य निर्धारण याइ ? उकिं श्री ५ या सरकार शिक्षा विभागं जुजु छ्यँल्य्, सम्पूर्ण नेपा मित मुल्य् तथाः मेमेगु राष्ट्रया सरकारं वा विश्वविद्यालयं स्थानीय व जातीय भाषा-विषये गुगु नीति कया राष्ट्रया सर्वांगीन उन्नति याना च्वन, व खँया विचाः तय् माल । मेमे थाय्यागु मुखुसां ज लाखःला राष्ट्र भारत व जनवादी चीनया सरकारं छु भाषा नीति कया च्वन व खँके-ताय्के माल । मुखुसा थःपिनि भाषां शिक्षा काय् मदयाः, थःपिनि संस्कृति ह्यसीके मफयाः, थःगु राष्ट्र व थः जुजु प्रति याय् माःगु थ पिनि कर्तव्य जक मथ्वीगु मुखु थः जुजु प्रति याय् दुगु सेवा भक्ति आदिया अधिकार नं मथ्वीका-मसीका च्वने मालि ।

(नेपाल भाषा पत्रिकाया तपँपति)

लपते

लपते धयागु छु, व भी नेवाःतय्त वना च्वने माःगु मखु, भीसं अनेक लपते ह्यस्यु । भीगु निंति फलया हः धया दिसँ, बा छुं स्वांया हः धया दिसँ, अथवा हल्ल थें ज्याःगु मूल (हा) या हः हे धया दिसँ सकतां हःयात भीसं इलय् व्यलय् लपते धकाः मा माःकथं ज्याय् ख्यला वया च्वनागु दु । थ्व धात्थें भीसं स्वास्थया दृष्टि द्रव्यगुण ह्यस्युगुया चि खः ।

ख नं कारण मदय्कं कार्य ज्वी मखु धाइ थें आधार बा थल मदय्कं छुं वस्तु च्वनि मखु, व थल नं वस्तुया गुणयात व मनूया अवस्थाया **38** ~~वस्तु~~ **वस्तु** च्वनीमानि । संसारया जीवाजीव-जड-चेतन न्ह्यागु वस्तु च्वनेत पृथ्वी मा. थें थ्व पृथ्वी नं वायुमण्डलय् च्वना च्वंगु व व वायु नं आकाशय् व्याप्त जुया च्वंगु दु । अथे हे भीत नं छालुगु वस्तु तय्त जूसा गाःवंगु थल माः । पाँय्चींगु, धीगु व ताकुगु वस्तु जूसा उकियात माथं वंगु थल जूसां ज्यू । अज्ज अय्लाः थें ब्वया वने यःगु वस्तु जूसा ला उकियात म्हुतु चीप्वाःगु थलय् नं कत्तिक पुसा तय्माः ।

थ्व सकतां खँ श्वीकाः भिंपूयात वँचुगु कापतय् पोच्यूसा हीरा-यात तुयू व वँचु वँचु नःगु भवँ निबः तयाः पोचिना च्वन । मोतियात वँचुगु भवँतय् पोच्यूसा यूयात ह्याउँगु द्विचाय् स्वथना च्वन । दुरू, धौ, ध्यो थें ज्याःगु वोँ वय् यःगु वस्तुयात सिँ, पं, चाथा दुरूकं धौभ्यगः, ध्योनां इयादि थलबल छयला च्वन । मेमेगु नँज्वलं सकतां सिजः, नँ व धलवटया थलय् ज्वरे याःसां वाम्हुकंचा छतायात वहःया थलय् दय्का च्वन — छुं जुयाः वहःथल मन्त धाःसा विषम्वुकं लाकी छु धका

सीकेत वहःयागु धवःचां संकेगु बा अबले अबले वहःयागु मोह दनिबले छमोह पाय्मोह कुरकाः म्हुकंचा दय्केगु याना वया च्वंगु दु । अथे हे भी मनूत च्वनेत नं अबलेया लः-फय्यात त्वय्क थःपिनिगु ज्यू-धनया सुरक्षा ज्त्रीकथं ति कामयाः, सँमयाः, गाःभयाः तयाः च्वापुगुँ लसि वय्क पौ तयाः छेँ दय्का तः थें भीगु अवस्थायात त्वय्क च्वनेगु लासा लाया वया च्वंगु दु । भी नेपालय न्हाथासंया थाय् बाय् स्वयाः न्हाबले फेतुइत सुखू, मालहा, गुन्द्री, राहि आदि लाया च्वंसां व सुखू नं अवस्थायात त्वय्क पुँ सुखू, त.पाः सुखू, भव्य सुखू, पाच्चा सुखू, अज्ज कोसः बीत बांसुखू आदि थानाः लाया वया च्वन । दनेत लसिकलं कोथाचायात त्वय्क पथिहिना खाताचा दय्काः दना च्वं थें भौमचायात दुली ध्यनाः कया हया च्वना । अथे हे भी हनेमाःपिं गुरु-पुरोहित व थकालिपिन्त थें जिचाभाजुयात नं सुखूया दःने नंबुलासा, महासुचिलासा बा मेगु छुँ दलासा लायाः फेतुका च्वना । अज्ज भी जुजु बिज्याकेत ला जुजुखः ग्वयाः भी जुजु आसमुद्रान्त पृथ्वीया अधिपति भाःपाः समुद्रया बुत्ता क्रिया तःगु सिंहासनय् बिज्याका च्वना । थुगु हे ल्याखं भी भव्य नय्त नं लपते माः । व नं भव्य स्वया, थी थी लपते माः । साधारण भवजय् सिसला लपते (सिसिमाया लपते) ज्यूसां ख्य भवजय् ज्य नां लपते माः । मोहनी भवजय् केरामाया लपते माः थें ह्यपूजायात हलला लपते माः । पञ्जदांया खीर तय्त पलेला लपते माः थें भी आज्जु-अजिमापिन्त प्यंथय्त कुसालपते माः । मचाबू व्यंकेबले वंगलसिहलय् तयाः पंचामृत चिपं थीके माः ।

धात्येया खँ जा थ्व लपतेयात भीसं नथ्गु वस्तु तय्गु थल रूपं जक मखु मेमेकथं नं ज्याय् ख्यला तःगु दु । थ्व हे लपतेया दलचा सुयाः बीभः तय्गु थलया जक मखु पालाचा रूपं नं ज्या कया च्वंगु दु-जःधां च्वीकेगु धकाः । भौमचा लसुकुसु याय्त बा त धंद्यः लसुकुसु याय्त दुवाःल्याः तइबले नं ज्योनांलपतेया दलचा ज्याना. तय् माः । बौद्धतय् ततःधंगु पूजा यानाः बहनी ख्यौ बीबले नं मत बीगु इल्ल थ्व हे

लपतेय् जाकि छम्हू तयाः । मेगु ग्वाःपसल्य् ग्वाःब्ये छुकी चिनी ? थ्व हे लपतेय् मखाः । अज्ज सिमाखोला बा सिमाहः दाय्काः भोँ दय्के मसःनिबले तालमाया हल्य् तमसुक, लालमोहर. जातः व सफू-सिफू च्वया च्वं थें न्ह्यागु' प्वः-पीचीगु ज्या नं थ्व हे सिसला लपतें कया च्वंसा लापसल्यातसें धा.सा ला प्व.चीत लपते मदयाः गबलें गबलें फसिमाया हल्य् नं प्वःचिनाः बिया ह्य् यः । तःकै वइबले मचायात थ्व हे लपतेया पंखा दय्काः, गाय्काः कैद्यः पूज्यानाः खुसी चुइके हइगु सुनां मखं ? हानं सुयां ह्य् फसं कयाः स्याः-सी वया च्वन धा सा व हे सिसला लपतेय् चिकं इलाः मी पनाः काः तय्गु व मिजं मचातय् फल फसं तगो जुया च्वंसा नं ला थ्व हे लपतेय् साध्यः इलाः काः तय्-कइ । गनं द्वाः-भाजं मदुथाय् महि छुइ माल धाःसा छुचुं बा मेगु छुं चुं न्हायाः थ्व हे लपतेय् पोचिनाः बुलुमी भुंगुरू छुनाः माकुक नय् नं पि नं भीथाय् ह्य् ज्वी मखु । अथे हे थ्व हे सिमाह.या लपतेय् तया हइगु सको गभाःद्यःया अगिमथ.या मोहनी व पशुपतिया चन्दन सिन्हः ती मनं पि नं आपाः दइ मखु । मेगु कुसालपते-व ला नामं हे सी दु - सिन्हाज्याकुसा दय्कइगु हे उकिं । हानं मदेश पाखे व भारतय् नं यक् थासय् थ्व कुसालपतेय् तयाः नय्गु याः ।

न्ह्यागुसां ततःधं भवजय् दोलंदो मनूयात नके मालिबले दोलंदो देमा गन माःवनेगु, दोलंदो खोला गन न्यःवनेगु ? हानं व सिलाः तोतीफीगु विचाः याय्त गोह्य ज्यामि तय्गु ? उकि लपते सुइपिन्त व सली छीपिन्त ज्या नं दु, तनि-तिनिगु धन्दा नं काय्मो, नल, त्वन, बांछुत, सिधल याना वया च्वंगु खः । थ्व हे जीविकाया दृष्टि थौं तर्क दक्षिण भारतया होटल्य् होटल्य् नापं लपते व्यवहार याना च्वन तिनि । व नं भी थें ह्यति छपाः मखु, ह्यति निपाः लपते तँतँ चिनाः तया बी । बरू भी कुसालपतेय् प्यं जक थया च्वन पि जूगुलिं अन नय्बले भचा लुइमखाः थें छु थें छु थें च्वं । न्ह्यागुसां अन व हे चलन जूगुलिं उकी हे तयाः नया च्वन, भी सिसला लपतेय् नय् थें । धाथें ला भी

देमां बिया च्वन, गनं गनं तामचीनया देमा व पोसुलीनया डीसं । अथे हे भीगु सलीचा व ख्वलाचां मेमेथाय् तिंचा, पंयागु बा सिंयागु ख्वलाचा व पीचया रूप कया च्वं थें भीथाय्या बाताचां गनं गनं जाभ्योया फःवा, पोसुलीन व तामचीनया कयो. सूपकप आदिया रूप कया च्वन । अज्ज जापानय् ला भीथाय् थाय् भु ज्वलनय् स्वंगः दुगंसली माः थें अन नं ब्याहाबले स्वंगः सलिखय् 'साकइ' तयाः चिपं थीके माः ।

धापू छु धाःसा, गुलि गुलि समाज विकाश जुल उलि उलि साहित्य नं थँ न्ह्याना वनि थें समाज विकाशया नापं नसा-त्वँसा नं तःता प्रकारं नय् सया वइ, थलबल नं छिकछिक दय्का छयले सया वइ । मखुसा भी ज्यू-भिगु इलय् यूरोपीय विद्वान्पि हे हारे चाय्क समाःज्वलनय् संस्कृत साहित्ये स्वयाः निता ज्याभः अप्पो दय्गु व थौंकन्हेया भीटामीन चार्ट धाय् लोगु. स्वास्थ्यया दृष्टि मदय्क मगाःगु प्रोटीन, कार्बोहाइड्रेट्, फाय्ट्, साल्ट, लिक्विड आदि सार तत्व दुगु थाय् भु बय्पा गय् नय् सइ ?

न्ह्यागु थजु, थ्व फुक-लपते, देमा, डीस, न्ह्यागु' थल नसा तय्त व सली, ख्वलचा, फःवा कयो इत्यादि थल त्वँसा तय्त खः । थन तःजि चीजिया खँ महु, चायागु सली थजु, वहःयागु तिं थजु बा जाभ्योयागु फःवा थजु बा ख्येँ-ख्वला थें च्वंगु चिनिया कयो व यांथिया कयो हे थजु फुकं पात्र (थल) खः । उकीसनं भगवान् शाक्यमुनि भिक्षुपिन्त दय्का बिया बिज्याःगु नियमकथं लुँ-वहः, श्रीखण्ड आदिया पात्रया सिबे पवित्रगु पिण्डपात्र चायागु व नँयागु जूबले चायागु सली जक छाय् क्हांगु पात्र ज्वी; लासा, फांगा, बसः, कुसा न्ह्यागु' याय् ज्यूगु लपते जक छाय् अपाय्चो हेमाति याय् त्वःगु वस्तु ज्वी ?

खः थ्व फुक खंके, सीके, ध्वीकेत थ.के विशाल हृदयता, दृष्टि-कोणया परिशुद्धता व अध्ययनशीलता गाक दय्के माः । बस !

("भी" दँ १५, ल्याः १४२ अङ्क)

नेपालया जागरणय् राहुलजुया ल्हाः

भीसं, भी नेपालवासी बौद्धपिसं राहुलजुयात श्री गोवर्द्धन पाण्डेया याकःकाय् 'केदारनाथ' धकाः ह्यमस्यूसां रामोदर वा दामोदर बाबा धकाः ह्यस्यू, छाय्धाःसा वय्कः न्हापां नेपाः भा बले वय्कःया थ्व हे नां तिनि । खला वय्कः नेपाः भाल संन्यासी जुयाः शिवरात्रिया यात्रीया रूपं, तर नेपाल उपत्यकाया बौद्धकला व बौद्ध-संस्कृति प्रभावित जुया पूर्णरूपं बौद्ध देश जुया च्वंगु चीनया तिब्बती क्षेत्रया राजधानी ल्हासा भाय्गु इच्छा याना दीगु जुया च्वन । ख नं उथाय् थ्यंबले वय्कः संन्यासी जुया नं वैष्णवी नं मखय् धुंकल, आर्यसमाजी नं मखय् धुंकल, अनागारिक धर्मपाल, महास्थविर बोधानन्द व महास्थविर चन्द्रमणिपिनि नाप सत्संग याना. मनं मनं बौद्ध सिद्धान्त मानेयाना दी धुंकुह । उकिं शिवरात्रि धुंकाः ल्हासा वनिपि सुं पासा दइला धयागु आशां खास्ति पाखे चाःहिला च्वना दीबले तुंया व्यां थें हाकुगुं पुलाः गनं वने मनंपि मखंपि नेपाःगाःया छुं सय्के-सीके धयागु इच्छा दुपि व्यक्तिपिसं शिवरात्रिया फकीर, संन्यासीतय् दथुं व्यक्तित्व-शाली वय्क यात थुया कालखनी । अले वय्कःयात ल्हासा वनिपि पासा मलूतलेयात स्वीकातय् मा गु अवस्था खनाः धम्मालोक भन्ते (अबले श्री दशरत्न) नं किंदोय् यंकाः वालं-वाः सुचुकाः लिपा थमं हे हेलम्बु तक तःबिज्यात । थ्व खँ भन्तेया 'महाचीन यात्रा सफुली दु ।

थथे भीसं 'राहुल' मज्जुनिबलेसंनिसं ह्यस्यूह्य राहुलजु गन ल्हासां लिहाँ भायाः लंकाय् त्रिपिटकाचार्य जुयाः 'राहुल' नामं हाकनं तिब्बत भाय्त नेपाः भाल, अले ला भीत छह न्वाय्-नी याना. सेखे

याइहा दाजु हे दुगु थें जुल, छु गुलिसिनं वय्कःयाथाय् सत्संग याःवन, गुलिसिनं थःथाय् छेँ यंकाः मसः मस्यूगु न्यना. सय्का सीका काल । उथाय् छको थ्व पंक्तीलेखकया छेँ नं भाःगु दु । अबले हे जिमि अबुजुया मुंका तथा दीगु मेमेगु धर्मग्रन्थया नापं तिब्बती भाषा नं दुगु 'धर्म समुच्चय' प्रकाशित याय् लाकी धकाः क्यनाबले "थज्याःगु हे छगू सफू जर्मनी पाखे छापे जूगु दु" धकाः धया दीगु खः, तर आःतकं व सफू मखनानि । बरु वय्कलं धया दिल—'छं नेपालया चर्यागीत (चचा) या छगू बृहत् सूची दय्की, बांलाक उकिया विषय-दार्शनिक, देवतापिनि ध्यान, भाषा-संस्कृत, प्राकृत, अपभ्रंश, बङ्गला, मैथिली आदि व रचयितापिनिगु वर्गीकरण यानाः ।" तर जिं नेपा-लया चचां आपाः यानाः सुरतबज्र, अमोघबज्र, हासबज्र, परमादिबज्र आदि नेपालया आचार्यपिं ह्यसीके दइगु सीक सीक नं व ज्याय् लहाः तय्गु साहस मयाना, छाय्धाःसा जि उल्लिख्यंक भाषा वैज्ञानिक मखु, न दार्शनिक हे । बरु लिपा वय्कःया दोहाकोश (चर्यागीत संग्रह) खना, गुकी नेपालय् प्रचलित चचा मध्ये त्रिहंडा (त्रिअडा), कोलायि व अखयनिरञ्जन ३ पु चचा नं दु ।

विश्व-इतिहासय् गनं गबलें मजूकथं नेपालय् जुजु व जनता जानाः प्रजातन्त्र जुसेलि विक्रम २००६ सालय् भ्याय्चाद्यः त्वालय् राहुलजुया सम्मानय् जूगु छगू सभाय् नंवाय् माःबले थ्व पंक्ती लेखकं उगु बखतया सरकारं गोगूखे दशक तक कत्यला तःगु नेपाल भाषायात २०११ सालनिसें परीक्षा बीदइगु यानाः S L. C परीक्षाय् दु थ्याकुगु लय्तां काय्काः नेपाल भाषा साहित्यया गौरव गाथाया नाप नापं राहुलजु जक मखु नेपालया कल्याणगुरु रामोदर बाबा व दामोदर बाबायागु नं चर्चा याये माल ।

अथे हे भोगेन्द्र पुस्तकालयय्, सीधः विहारय्, यलय् बिया दीगु अनेक भाषण व वय्कःया १५० गूति सफू मध्ये तिब्बतमें सवा वर्ष सफू लुमंके बह जू ।

थज्याःह्य राहुलजु नेपाः भाइबले तंलाछी धमांसाहुया छेँ दीथेँ, लहासा भाइबले धमांसाहुया छुसिंस्याः कथाय् दीथेँ गबलेँ गबलेँ कलकत्ता भाइबले नं नेपालीतय् प्रति कसाःगु स्नेहं यानाः रामजीदास जेतियालेन छेँ किजा मणिहर्षयाथाय् दीगु । उकिं भी स्वर्गीय धर्मादित्य धर्माचार्यया 'भारतीय सुपुत्रपिनिगु अस्ति धातु भारतय् हे ह्यमाः' धयागु पुलांगु मांग अनुसार इङ्गलैण्डं लितहःगु सारिपुत्र मौद्गल्यायनपिनिगु धातु उत्सवया अवसरय् कलकत्ता भाःबले नं अन भा गु व थ्व पंक्ती लेखक नं सुगत-सौरभ (महाकाव्य) छापे याकेत वना च्वनागु जुयाः छापे जुक सफू क्यनाः खँ जूबले वय्कलं सफूया सम्पूर्ण सर्गयां सूची व लुम्बिनी सर्ग छगू पूर्वक न्यनाः धयादिल - "धर्मोदय सभां 'धर्मोदय' पत्रिकाया नापनापं थज्याः थज्याःगु सफू नं प्रकाशित यानां च्वन धा सा छिमिगु भाषा साहित्यं नेपालया न्हाय् तथा हे च्वनि ।" ख नं वय्कः धर्मोदय सभाया सल्लाहकार जक मखु 'धर्मोदय' पत्रिकाया छद्म लेखक नं खः ।

अथे हे हानं छको जनवादी चीनया निमन्त्रणाय् चीन व तिब्बती क्षेत्रय् दुगु पुलां पुलांगु सफू व मूर्तियात नेपाली तिब्बती, चीनी व भारतीय थी थी ल्ययाः वृहत् सूची दय्केत भाय् त्यंबले नं कलकत्ताया जेतियालेन छेँ हे च्वना दीगुलिं वय्कःयात धौसगं सहित बेला बियाः वय्क या मेमेपिं साहित्यिक पासापिं नाप दमदम तक त.वनेगु सौभाग्य नं थ्व पंक्तीलेखकयात प्राप्त जूगु दु । अन छुं समय पिया च्वने माबःले वय्कलं धयादीगु दु - "कलात्मक बौद्धसंस्कृति हे नेपालया गौरव खः, उकियात उत्थान यायेगु छिमिगु वर्तव्य ।"

सफूया ज्या सिधय्काः जि नेपाः वयाः निगू सफू-नःलि कविता व देगः द्रुहलपे धका. भारतीय दूतावासय् वना । धाथेँ अबलेया महामहीम भारतीय राजदूत श्री भगवान सहाययात सफू लल्हाय् धुंकाः उखे थुखेया खँय् खँय् राहुलजुया खँ पिहाँ वःबले जि पीमफुत-अपायधंगु ज्या याकेत धकाः चीन सरकारं निमन्त्रणा यागुलिं चीन

भाःह राहुलजुयात 'पासपोर्ट, भीजा, हेल्थ सर्तिफिकेट' इत्यादि कायेगु ज्याय् तक नं सरकारी सहयोग मदु धयागु पाखे नं संकेत याना । अले वय्कलं थुगु विषये छुं धया मदिसे वय्कःया थमं चवया तया दीगु चित्र संग्रहया नापं वय्कलं दय्काः व्वया तयादीगु राहुलजुया स्टाच्यू छगू क्यनादिल । जि नं वय्कःया राहुलजु प्रति आस्था खंकाः लिहाँ वया ।

थुगुकथं नेपाः व भारतया जनगणया मनं जक मखु विश्वया मानव मनं नं हना तःह्य महाप्राण राहुल सांस्कृत्यायनया तुगः नेपाः पाखे धात्थे गुलि कथ्याः, हानं नेपालया जागरणय् वय्कःया गुलि ल्हाः दु व खँ वय्कःया 'नेपाल' नांगु बृहत् ग्रन्थ प्रेसया कँगालं थाहाँ बल धाःसा विश्वं खनि, गुगु नेपालया नितिं धात्थेगु वरदान नं सिद्ध जुइ । धात्थे ला श्व सफू प्रेसय् बियाः नं १०।१२ गू फर्मा छापे नं ज्वी धुंकुगु, एजन्टतसे ग्राहक दय्काः मू नं उथे यानाः यंके धुंकुगु, तर छु कारणं थें थौं तक नं पिहाँ मवःनि ।

सिलाचरे १०८६ ने सं

(नेपाले राहुल नांगु सफूया छगू श्रद्धाञ्जली)

उखे-थुखेया छुं

स्वागत

(चीनया राजदूतयात नेपाल-चीन मैत्रीसंघं रायल होटल्य पाहाः
याःबलेया भाषण)

हने बहःह पाहाँ,

संसारया गुगु भूभागं छिकिपिं भाया च्वन, गुगु भूभाग्य च्वनाः
छिकिपिन्त थ्व स्वागत समारोह याना च्वना, व निगुलिं भूभाग लँयागु
ल्याखं आपालं तापा सां व निगुलिं देश-नेपाल व चीनया सम्बन्ध
न्हापांनिसें साप हे सत्तिना वया च्वंगु दु ।

गुगु बखते थ्व नेपाःगाः नागवास दहँ जुया च्वन, थनया जनता
गुँ च्वकाय् च्वकाय् मछिक वासं च्वना च्वन अबले छिकिपिनि 'रिपु
च्वेङा' (पञ्चशीर्ष पर्वत) या ज्ञान-विज्ञानया आचार्य मञ्जुश्री-फूसां
(जाम्बेयां) थन वयाः व लः फुक छुनाः थ्व नेपाःगाः दय्का बिल ।
हानं नेपालं नं थःपिनिगु गुण ग्राहकता क्यनाः वसपोलयात नं नेपालया
नागरिक यानाः स्वयंभू ल्यूने च्वंगु रमणीय पर्वत बियाः तल । गुकिया
स्मृति चिन्ह आः तक अन वसपोलया चरण-पादुका द हे दनि ।
छि किपिसं नं व स्मृति न्याबले न्हू याय्त पञ्चशीर्ष पर्वतया मुख्य गुं बाय्
नेपालया आदिबुद्ध श्री स्वयंभूया प्रतिमूर्ति पञ्चबुद्ध स्थापना यानाः
'मञ्जुश्री' नामं हे पूजा यानाः च्वन । अज्ज न्यागू पर्वः च्वकाय् न्याह
भगवान् मूल यानाः स्थापना यानाः तःगु जुया च्वन-वैरोचन, अक्षोभ्य,
रत्नसंभव, अमिताभ, अमोघसिद्धि हानं थनया अवलोकितेश्वरयात नं
पेकिंया लाय्कुली तक नं उलि हे थाय् बिया तःगु दु । जिमिसं नं

वसपोलयात उपकारक गुरु भाःपाः जिमिगु शिक्षाया आरम्भ हे वसपोलया नामं 'नमोवागीश्वराय' धकाः यानाः वया च्वना ।

अथे हे नेपाल-पुत्र भगवान् बुद्धया व हे सकसितं थः नालेगु नेपाल-संस्कृति एशियाय् चक्कना वःबले छिकिपिसं नं थः नालाः भीगु सम्बन्ध कातुका दिल ।

गुगु इले नेपाले अंशुबर्मा जुजु जुया च्वन उगु इले तिब्बतया जुजु स्त्रोन्चेनगोम्पो (शुद्धजीव) बल्ला'ह्य जूगुलि नेपाल व चीन निगू देयां बन्धुताया स्वापू जुया बिल । उकिं स्त्रोन्चेनगोम्पोयात अंशुबर्मा जुजुं थः म्हाय् भृकुटी बिया छः थें चीनया जुजुं नं थः म्हाय् लः लहानाः थ्व सम्बन्ध कातुकुगु खने दु । प्रमाण स्वरूप मिह्यस्थानं कसः यंका तःगु चोरमुचि भगवान् व भैषज्य तथागत लहासाया बहिली थौं तक द हे दनि ।

भीपिं पुलांपिं थःथिति खः धयागु चि - चीनदेशया अनेक कलाकृति-द्योया मूर्ति, पौभाः, महासुचि लासा, भिभिगु कँय्चि आदि जिमिथाय् बहिली बहिली व छेँ छेँ नं यकं ल्यं दनि गुगु छिकिपिसं बहिली बहिली स्वया हे दिल ज्वी । अथे हे छिकिपिन्थाय् नं नेपालया अनेक कलाकृति व अमर कलाकार अरनिको नं यंका तःगु देगः-शैली (पाय्गोडा सिष्टम) ल्यना हे च्वंगु दय्मानि छु दहेदनि । अज्ज थनया 'रञ्जना' आखःया 'कूटा क्षर' (मनोग्राम) पेकींग्या तुयूगु तःगोगु चीभालय् (दाय्गोबाय्) स्वना तःगु दु । आः तक नं गुगुं बौद्ध चित्र थाइगुली 'ओं, आ, हूँ' या बीजाक्षर थ्व हे रञ्जना आखलं च्वया तःगु खने दनि ।

मेगु भीगु नय्पहः हालेपहः व भाय्या पहलं नं भीपिं धात्थे हे सत्तीपिं खः धयागु क्यना च्वंगु दु । बुँज्याय् नं निथासं व हे खःमू, सुं थःथितिपिं सीबले शोकं च्वंसां व हे तुयू-वसतं पुनाः ।

थुकथं न्हापांनिसें सम्बन्ध दुगु थासं भाःपिं सम्माननीय बन्धु-पिन्त स्वागत याय् दुगु जिमित तसकं लय्तायापुगु खँ खः, उकीसनं

अज्याःगु सम्बन्धयात स्थायी याय्त भाःपि शिष्टमण्डलया हने बह ह्य
नायोजुयात थ्व थःगु तुच्छ रचना 'सुगत सौरभ' लः ल्हाय दुगुलि जि
थःत धन्य ताया । जय नेपाल चीन ।

१०७५ गुंला गाः ३
संचवाः

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवजुया सेवास
बिचाः- खँ

(नेपाल भाषा परिषद् पाखें वंगु)

थुगुसी भीगु राष्ट्रे जूवःगु दुर्भाग्यया अशुभ समाचार न्यनाः
जिमिगु हृदये गुगु आघात लात व खँ ल्हानां सहमजू । मिखां न्हाय्
मदुगु, सलंताय् मदुगु अज्याःगु दूरदेशे, गय् जुल, छु जुल धयागु अनेक
शंकां मन व्यकुल जुयाच्वन । अथ्य धकाः जिमिसं याय् फुगु ला छुं
मखु, अय्नं थनतुं जूसा मिखां स्वयाः, न्हाय्पनं न्यनाः मनं छुं शुभ
कामना सां छाया च्वने दइगु खः ।

आः वस्पोलया ह्य थ्यन, मा गु शाही संस्कार नं इवी धुंक्ल ।
हानं अन ज्यूरीचया अस्पताले माक बिचा. संचाः (परिचर्या) बांलाक
हे जूगु दु धयागु समाचार न्यनाः जिमि भचा नुगः च्वन ।

अथ्य ला भीगु नुग. वस्पोलयात धात्थे न्ह्योने बिज्याकाः दर्शन याय्
दःसा हे जक च्वनि, अथवा भी सकलें वस्पोल बिज्य, थाय् थ्यंक वनाः
दर्शन याय् दःसातिनि च्वनि; तर थ्व भौतिक जमानाय्, भौतिक हे
शरीर ज्वनाः भौतिक मिखां हानं वस्पोल दर्शन याय् धयागु सम्भवगु
खँ मखु । उकिं शोक याना बिज्य य् मते, श्री ५ ज्येठा व कान्छा मुमा
बडा महारानीपित व अधिराजकुमारपिन्त नं शोक याकाः बिज्याय्
मते । जुजु, छन्हु भी नं सकलें वने हे मानि । वस्पोलया हृदय ह्यसीकाः

वस्पोलं छुना थका बिज्याःगु ज्या पूर्वकाः वने फः सा भी नं वस्पोलया ल्यू ल्यू वने फइ, वस्पोलया कय् कय् च्वने दइ । थुकी जिमित पूरा विश्वास दु देवराज ईन्द्र स्वर्गया जक जुजु मखु, स्वर्ग मर्त्य व पाताल (त्रिभुवन) या नं प्रतीक खः । अथ्य हे जिमि जुजु महेन्द्र नं स्वर्गीय जुजु त्रिभुवनया प्रतीक जुयाः वस्पोलया प्रजातन्त्र सफल याय् धयागु स्वर्गीय स्वप्न अवश्य सार्थक यानाः बिज्याइ । उक्रियात आज्ञा शिरोपर यानाः व्वया बिज्याःगु ज्या हृदयं निसं दाय्त जिपि न्हायले तयार दु ।

१०७५ चित्लागाः १२

देखा

(श्री जुजु महेन्द्रया राज्याभिषेकया उपलक्ष्य ज्ञाःपि मित्र राष्ट्रया प्रतिनिधिपिन्त 'सुगत-भौरभ' ल ल्हाय्त भूमिका)

हने बहःपि पाहाँपि,

थौं छिकिपि सकलं मित्रराष्ट्र-प्रतिनिधिपिन्त जिमि स्वर्गीय जुजु त्रिभुवनया त्याग व तपस्यां ह गु प्रजातन्त्रया प्रभातय् ज्वालामुखि व हिमालयया दुवाल्याः च्याकाः, सिलु व फेवातालया घः स्वनाः, कब्बाः लःया कुं धाः थयाः लसुकुसु याय् दुगुलि जिमि मां नेपाः साप हे लयताः ।

छिकिपिनि न्होने जुजु धर्माकरं निसं जिमि योह जुजु त्रिभुवन तक स्वतन्त्र रूपं बिज्यानाः पवित्र याना तःगु थ्व नेपालराज्य सिंहासनय् तयाः वस्पोलया ल्वःह काय् श्री ५ महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवजुयात जुजु लुइ दुगुलि जिमि मांया न्हाय् च्वं ।

हाकुगुँया अंगलं चाह्यका तःगु कथाय् स्वयम्भू व पशुपतिया सुकुंदा च्याकाः भंगःपक्षीं मंगल प्वीकाः अनेक कलाकारपिसं ज्वरे याना. तःगु कलाकृतिया कतलं सौन्दर्यया सगं बीदुगुलि जिमि मांया मन स्वां हः ।

ध्व हे जिमि योह्म जु महेन्द्रया राज्याभिषेकया पाकां चिनाः
हने बह.पिं छिकिपिन्त व जिमित छगथि यानाः व्यूगु ध्व इले जिगु
राजनैतिक जेल-जीवनया क्रमाइ ध्व 'सुगत-सौरभ' देछाया बीगु
सुऔसर व्यूगु का न पा या सुजनतायात हार्दिक धन्यवाद ।

नेपाल संबत् १०७६

चउलागाः १०

श्रीमान् डाक्टर बाक भाजुयात

मानपत्र

(नेपाल भाषा परिषद्‌या अध्यक्ष पदं लःल्हाःगु)

डाक्टर भाजु,

थौं ध्व विश्वयात हे थःथिति थें खनेगु ज्ञानया ज्योति जुया
च्वंगु 'स्वयंभू ज्योति रूप' उत्पत्ति जूगु व व हे ज्ञानयात-जगतय् प्रचार
याःह्य सिद्धार्थ कुमार जन्म जूगु जिमि प्रिय जन्म भूमि नेपालय् छितः
स्वागत याय् दुगु लय्ताया खँ खः ।

भौगोलिक दृष्टि चिकिचा धंगु थाय् जूसां ततःधंगु राज्यं कात्तु
काकाः च्वना नं जुजु धर्माकरया पालनिसें थौं तक स्वतन्त्र जुया
च्वंगु, थुंको, अंशुबर्मा व यक्षमल्ल थें ज्याःपिं जुजुपिसं रक्षा यानाः
वया च्वंगु व नेपालय् प्रजातन्त्र हय्गुली कातुगु ल्हाः दुह्य त्रिभुवन थें
ज्याःह्य जुजु जन्म जुया वंगु ध्व नेपालय् च्वनाः छि नाप खँ ल्हाय् दुगु
छगु महत्वया खँ खः ।

नेपाल-कलाया चिं न्यातपोलो. पलांचोभगवती व स्वयंभू चैत्य
आदि दया च्वंगु, अरनिको, भाजुमचा व जीतलाल आदि अमर
कलाकारपिसं जन्म कया वंगुलिं छगू संग्रहालय थें जुया च्वंगु ध्व
नेपाःगालय् छितः बासं तय् दुगुलिं जिमि न्हाय् च्वं ।

अनेक प्राकृतिक दृश्य, अनेक खानि व अनेक प्राचीन साहित्यया धुकू दयाः अन्वेषकतय् नितिं छगू 'विश्वविद्यालय' थं जुया च्वंगु, तर थन हे च्वनाः विश्वया खँ सीकेगु खँकेगु विश्वविद्यालय मदया च्वंगुली आः हे तिनि जिमि आदरनीया राजमातापिसं त्रिभुवन विश्वविद्यालय' स्थापना याय्गु धकाः घोषणा यानाः बिज्याय् जक धुं कुगु थव बखतय् छि दध्वी तयाः बिलायतया जनता व लण्डन युनिभर्सिटि नाप सत्तिके दुगु जिमित तःधंगु औसर खः ।

संगीत प्राणीमात्रया जन्म सिद्ध अधिकार खः, उकिं मनूतसें नं गन दुःखय् रुखय् व सुखय् न्हिले सल अन आनन्दय् म्य हाते व अज्ज प्याखं हुइ नं सय्का हल । अले नेपाल-पुत्री पार्वतीं अनेक जातया स्वांनं छुनाः अनेक भंगः पक्षीतय्गु म्य न्यनाः अनेक कब्बाः ल या तालय् प्याखं हुयाः द्विता च्वंगु खनाः वयागु सहज रूप लावण्यं व सरल स्वभावयुक्त गुणं आकृष्ट जुयाः शिवं थःगु हर्षोद्गार स्वरूप पिकाःगु थव नेपाल-संगीतयात प्रतापमल्ल, सिद्धिन्सिंह व पृथ्वीनारायण शाह आदि जुजुपिसं नं गाक्क च्वछाया वन, अथे हे सुरतबज्र, जामनः गुभाजु व महीनाथ आदि समर्थ संगीतकारपिसं संगीतया चमत्कार क्यना वन । व हे नेपाल-संगीत १०० दँया अन्धकारं ल्हानाः तनां वनिथे वनिथे जुइ धुं कुगु आः थव प्रजातन्त्रया प्रभासय् नकतिनि नकतिनि हानं चुलि जाया वया च्वंबले भाजु, छि लण्डनं निसं भायाः जिमि नेपाल-संगीत लिपातक ल्यंका तय्या निति नौद्वै हामो ल्ये थें, राजहंसं दुरु जक ल्यया काइ थें विविध प्रकारया संगीतया द्वं बांबांला गु संगीत ल्ययाः रिकार्ड यानाः दीगुलि जिमि लय्ताया थाः गाः मदु, गुगु जिमि म्हुतुं कने मफु, उकिं श्रीमान्या थव गुण उपकार ताकाल तक लुमंका तय्या निति जिमि नेपाल भाषा परिषदं जिमि हृदयया लय्ताया न्हाय्कं स्वरूप थव 'मानपत्र' लः ल्हाय्गु योग्य ताल ।

जनवादी चीनया प्रधान मन्त्री चाउएनलाइया सेवास

देखा

(नेपाल भाषा परिषद्‌या अध्यक्ष पद आनन्दकुटी ब्यूगु)

महामहिम,

थौं जिमि प्रधानमन्त्री टंकप्रसादजुं निमन्त्रणाया वसा लायाः
भाय्कुह्म महामहिमयात नेपाल सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डलं चीनं
उत्रना व.गु भव्य स्वागत-स्मृतिया दुवाःल्याः च्याकाः विश्व बौद्ध सम्मे-
लन याय् दयाः दासि वःगु उत्साहया लःधाः थयाः लसुकुसु याय् दुगु
लयताया खं खः ।

जगत्‌गुरु मञ्जुश्रीन स्थापना यानाः तःगु, फाहियान, सुयेनच्वांग
आदि गुरुपिं बिज्यानाः पवित्र यानाः तःगु हानं जुजु धर्माकरं निसें
जिमि जुजु महेन्द्रं तक नं स्वतन्त्र रूपं न्यायपूर्वक पालन यानाः बिज्या गु
थ्व नेपालय् महामहिम भाय्काः दर्शन याय् दुगु छगू ऐतिहासिक
खं भा.पाः ।

अमर कलाकार अरनिकोया दाजुकिजापिसं दय्का तःगु पुलां-
पुलांगु देगः व चीभाः पाः तयाः महामहिमयात वासं तय् दुगुलिं जिमि
मां नेपाःया न्हाय् च्वं ।

नेपाल-पुत्री पार्वतीं अनेक जातया खानं छुनाः कब्बाःलःया
धंगला न्याय्काः प्याखं हुहुं हातातःगु नेपाल-संगीतया लयं दनिगु छुं
स्वर न्यंके दुगुलिं जिमि गिरिराज बौया मन स्वां ह्वः ।

अध्यला प्रकृतिया धुकू हांचउ न्हाबले वसन्तगु कूनमीन व
पुलांगु व न्हूगु संस्कृतिया केन्द्र पेकीं आदि न्हाइपुसे च्वंगु सम्पन्न
महानगरं सुशोभितगु देश महाचीनं थन थ्यंक दुःखसियाः भाःह्व
महामहिमयात थ्व चीचा धंगु नेपालं छु क्यनि, छु ल्वय्क स्वागत
सत्कार याइ ?

अध्यनं महामहिम, नेपाल-पुत्र शाक्यमुनि भगवान्या 'मनो पुब्बंगमा धम्मा मनो सेठ्ठा मनोमया' धाःगु वाक्य लुमंकाः थाहाँ वःगु मनं थ्व 'चीन लुमनाः' नांगु सफूचा दोहलपेगु साहस यात ।

धात्थें विश्वास दु शीलमञ्जु व बुद्धभद्र आदि आचार्यपिसं अनुवाद यानाः प्रचार याःगु बौद्ध साहित्य व नेपालया 'रञ्जना' आखःयात प्राचीन महाचीनं थः नालाः नेपाल व चीनया सांस्कृतिक सम्बन्ध आःतक स्वाका तः थें लय्ताःगु हृदयया न्हाय्कं स्वरूप थ्व सफूचायात नं महामहिमं थःगु विशाल हृदयय् थाय् बियाः उगु नेपाल व जनवादी चीनया बन्धुतायात भं कातुका दी ।

जय नेपाल-चीनया बन्धुत्व !

नेपाल संवत् १०७७ पोहेलागाः

स्वागत भाषण

(चीनया सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डलया शुभागमनया सुउवसरय् धर्मोदय सभाया उपाध्यक्ष पदं स्वयंभुइ ब्यूगु)

हनेबहःपिं पाहाँपिं व दाजु किजा तहक्यहेँपिं !

थौं छिक्रिपिन्त जिमि प्रिय जन्म भूमि नेपालया मुख्य बौद्ध स्थल स्वयंभू स्थानय् स्वागत याय् दयाः धर्मोदय सभां थःत गौरवशाली भाःपु । छाय्धाःसा थ्व उगु स्थान खः गन थ्व नेपाःगाः नागवास दहँ तिनिबले ज्योतिरूप स्वयंभू प्रकाशमान जुया बिज्यात हानं थ्व व स्थान खः गन महाचीनं निसें बिज्याःह्व महामञ्जुश्रीनं व नागवास दहँया लः छ्नाः सदाया निति वस्पोल ज्योतिरूप दर्शन याय्त् वय् वने जीका बिल । थौं व हे पवित्र स्थानय् व हे जगत्गुरु मञ्जुश्रीया जन्म भूमि महान् चीनं निसें भाःपिं सांस्कृतिक बन्धुपित स्वागत याय् दुगु म्नीगु नेपाल व चीनया पुलांगु बन्धुता गुलि पुलां लुमंकेगु खः । उकिं

छिकिपिं सकसितं स्वागतं दु भासँ !

वस्पोल ज्योतिरूप स्वयंभूया उत्पत्तिं याना. थ्व नेपालयाके स्वाभाविक विश्वबन्धुता' खनेदत. गुर्कियाना: मञ्जुश्रीयात गुरु नाला: मञ्जुश्री नांगु हुंगु पर्वतय् विज्याल. अथ्य हे समय समये महाचीनया धर्माकर जुजु' निसं कया: अनेक जुजुपिं, अनेक आचार्यपिं व अनेक विद्वान्पिं नं नेपाल समाजय् दुध्याका काल । थ्व हे स्वाभाविक नेपाल-संस्कृतियात नेपालपुत्र शाक्यमुनि बुद्ध' मध्यम मार्गया नामं बांलाक थ्वीक जगतया न्होने तया बिल छु. आदरणीय सुयेनच्चांग, शीलमञ्जु आदि आच र्यपिनि द्वारा छिकिपिनि चीने नं व बौद्ध संस्कृतिया हार्दिक स्वागत जुल । उर्कि व हे संस्कृति ह्योपि बन्धुपिसं थ्व नेपालयात थःगु हे छेँ भाःपाः विश्वास पूर्वक दिसँ !

छिकिपि, अमर कलाकार अरनिकोया 'ह्वाइट् डागोबा' (तुयू चीभाः) व अनेक प्रकारया 'पाय्गोडा' देगःयात आदर पूर्वक थः नाला: वया च्वंपि कलाविद्विपिन्त चीभाःया नायो स्वयंभू चैत्यराजया नाप नेपालया बौद्धपूजाय् पञ्चोपचार जक मखु गीत, वाद्य व नृत्य नं दुध्या: धयागु प्रमाण स्वरूप षोडशल स्या (भिखुहा पूजादेवी) पि नं दुगु हारती अजिमाया देगः नं न्होनेसं क्यने दुगु भी बुद्ध धर्मया सर्वतोमुखी विचार स्वतन्त्रताया परिचय बीगु खः, उर्कि छिकिपिनिगु अमूल्य समय भति अप्पो फूसां स्वयादिसँ नेपालया संगीत व कलां जाःगु बौद्ध संस्कृति !

छिकिपिनिगु कलाप्रेमी सांस्कृतिक चीनं धर्म, संगीत व कलाया नाप नापं नेपालया लिपियात नं कला हे भाःपाः नेपालया 'रञ्जना' आखःया अनेक कूटाक्षर (मनोग्राम) ग्रेट् ह्वाइट् डागोबाय् व अनेक चीभाः देगलय् दुध्याका तःगु दु, अनेक विहारय् बौद्ध मन्त्र थ्व हे आखलं च्वया तःगु व गनं गनं थ्व रञ्जना आखःया शिलापत्र नं क्रिया तःगु दु । आः व हे आखः व मेमेगु नेपालया तःताजि आखलं च्वया-तःगु अनेक सफू व शिलापत्र नं दुगु थ्व महाविहारय् भायूका: छिकिपिं

नापलाय् दुगुलिं धर्मोदय सभा व नेपालया जनता तरसकं लयताः ।

अन्ते बन्धुपिनि न्होने थ्व छगू नं निवेदन याय् थज्याःगु अनेक लुं च्वयागु, वहलं च्वयागु सफू व सांस्कृतिक कला कृति जाया च्वंगु महाचीनया मञ्जुश्री गुरुं काशीया आचार्य धर्मश्री मित्रयात दर्शन ब्यूगु ऐतिहासिक थाय् 'थँबहि' कान्तिपुरया थःने पाखे दनिगु छिकिपिसं सि हे स्यू ।

चर्यागीतया परिचय

(चीनी सांस्कृतिक प्रतिनिधिपिन्त स्वयंभुइ ब्यूगु)

हनेबहःपिं पाहाँपिं,

थौं जिमि नेपाली सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डलया हार्हिक निमन्त्रणायात साकार यानाः जिमि बन्धुदेश चीनंसिं भाःपिं छिकिपिं सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डलया सदस्यपिन्त स्वागत याय् दुगु लयताया खँ खः ।

थथे भीगु निगू देशय् प्रतिनिधि मण्डल वय् वने याय्गु परम्परा आःयागु मखु, जगत्गुरु मञ्जुश्री (फूसां), आदरणीय सुयेनच्चांग, अमर कलाकार अरनिको व शीलमञ्जु आदि धर्मगुरुपिनिगु नां थुकिया साक्षी दु ।

आः छिकिपिनि न्होने गुगु सांस्कृतिक नृत्य न्ह्यचीके त्यना, व नेपाल व चीनया बन्धुताया दृष्टि अत्यन्त महत्व पूर्ण जू । छाय्धाःसा गथे नेपालया कलाकार अरनिको व शीलमञ्जु आदि आचार्यपिनिगु सम्मान चीनय् जू अथे हे जगत्गुरु मञ्जुश्रीयागु सम्मान नं नेपालय् जुया च्वंगु दु ।

नेपाल व चीन निगुलिं बौद्ध देश जूगुलिं व सम्मान नं केवल सफू सफुली जक मजुसे धार्मिक क्षेत्रे थ्यंक नं दुध्याना च्वंगु खनेदु । वस्पोल मञ्जुश्रीयात वागीश्वर धकाः आखः खनेगु छुइत जक

‘नमोवागीश्वराय’ धकाः नमस्कार यानाः तःगु मखु कि नेपालया आदि बुद्ध स्वयंभू धर्मधातु वागीश्वरया मण्डले थ्याकाः पञ्चज्ञानात्मक पंचबुद्ध न्याम्हं व हे मञ्जुश्री बोधिसत्व याके दु धकाः थ्व चर्यागीत दय्का हाला तःगु खनेदु । गथे छिक्रिपिनि देश महाचीनं नं पञ्चशीर्ष पर्वतय् (न्याचो दुगु पर्वतय्) दथुयागु च्वकाय् पञ्चबुद्ध न्याम्हं दुगु पलेस्वां-यात हे मञ्जुश्री (फूसां) धकाः माने यानाः त गु दु ।

आः वस्पोल मञ्जुश्रीयात गथे पञ्चबुद्ध हे भाःपाः तल व भाव थ्व मुद्रा प्याखनय् स्वया दिसँ भोलाक वैरोचन, अक्षोभ्य, रत्नसम्भव, अमिताभ, अमोघसिद्धि आदि बुद्धपिं न्याह्मस्या मुद्रा द्वारा ।

जय नेपाल व चीनया मंकाः संस्कृति !

मित्रराष्ट्र बौद्ध देश बर्माया प्रधानमन्त्री ऊ नुयात धर्मोदय सभाया

अभिनन्दन

महामहिम,

थ्व बुद्ध भूमि नेपालय् व हे भगवान् बुद्धया अनन्य उपासक जुया दीह्य छि थें ज्याःह्य महान् बौद्धयात लसुकुसु यानाः दुकाय् दुगु जिपिं नेपालया बौद्धजन सकसितं अत्यन्त हर्षया खँ खः । भासँ जिमिगु दु नुगलंतिसेंयागु श्रद्धाया अर्घ फया दिसँ ।

महान् मित्र,

अनेक प्रकारया स्वार्थ जनित दुःखं व्याप्त जुजुं वया च्वंगु विश्वय् विश्वयात हे बन्धु भाःपाः प्रेम याय्गु ‘मैत्री’ भावना स्थनेत थःगु देश बर्माय् बुद्ध धर्मयात राष्ट्र धर्म घोषणा यानाः जिमि योह्य जुजुया मैत्री पूर्ण निमन्त्रणां साय्का भाःह्य हे महान् मित्र जिमिगु थ्व चिकिचा धंसां हिसिचा दुगु नेपालय् थःगु हे छेँ थें भाःपाः भति त्यानु लंका दिसँ !

हे धर्म बन्धु,

हिरोसिमा व नागासर्किया दारुण दुःखं हंसं थाय तोता च्वंगु

विश्वया हित ज्वीकेया निर्ति 'करुणा' तयाः सकल अन्तर राष्ट्रिय
पासापिन्त व हे तथागतया विश्वमैत्रीया दीक्षा बीत श्री ऊ. थान्यात
राष्ट्रसंघया महामन्त्री पद ग्रहण याके छ्याः भाःह्य करुणावन्त धर्म-
बन्धुयात जिमिगु विनम्र नमस्कार दु ।

हे धर्म दूत,

गथे छि थःगु राष्ट्र बर्माया बौद्ध बन्धुपिनिगु मैत्री सन्देश द्वारा
जिमित यक यक सुख अनुभव याकाः थः नं 'मुदित' जुया दिल अथे हे
जिमिगु नं दुने निसेंयागु मैत्री भावना कुबुया यंकाः जिमि मित्रराष्ट्र
बर्माया सम्पूर्ण बौद्ध बन्धुपिन्त इना बिया दीगु धर्मदूतया ज्या यानाः
दीगुली नं छि महान् 'मुदित' हे जुयादी धयागु विश्वास यानाः ।

जिमि हने बहःह्य पाहाँ,

गव हीया विश्वप्रसिद्ध पाषाण गुहा दय्काः खुगूगु संगायना
यानाः बुद्ध धमया मूल ग्रन्थ त्रिपिटकया आरक्षा यानाः वया च्वंगु
पूण्य भूमि बर्मानिसें थनध्यंक दुःख सियाः भाःह्य जिमि हने बहःह्य
पाहाँयात जिमिसं छु न्ह्यच्याकाः लय्ताय्के ? धर्मोदय सभां गुगु २० दँ
न्ह्यःनिसें भगवान् बुद्धया अमृतवाणी नेपाली जनपिनि न्ह्यःने तया
च्वन व नं बर्माया युनियन बुद्ध शासन कौंसिल थें ज्याःगु बौद्ध संस्था-
तय्गु प्रेरणा खः । हानं १९५६ सनय् जिमि योह्य जुजु महेन्द्रया
संरक्षताय् गुगु चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलन न्यायकाः विश्वया कुं कुलामं
बौद्ध प्रतिनिधिपिं बुद्ध क्षेत्र नेपालय् दु स्वके फत व नं षष्ठ संगायनाया
समाप्ति व २५०० नीन्यासःगूगु बुद्धजयन्ती समारोहया सुऔसरय्
बिया दीगु छि थें ज्याह्य महान् बौद्ध शासन संरक्षकया शुभ नामयात
त्वय्क नायूगु जुया नं प्रेरणा व प्रोत्साहन दायक सन्देश कुबुया
विज्याःपिं सुपतिपन्न आदि संघगुणं संयुक्त जुया विज्याःपिं भन्तेपिनि
शुभ आशीर्वाद व श्यामया बौद्ध बन्धुपिसं बुद्ध भूमि नेपाल प्रति क्यमा
दीगु प्रेम व श्रद्धाया सुफल जक-खः ।

अथ्य नं महामहिम,

जिमिके मेगु छुं महुसां प्राचीन कालंनिसें बौद्धदेश धकाः नांदना च्वंगु नेपालया बौद्ध जनं दकले च्वछाया तःगु स्वयंभू चैत्यराज व वस्पोल जगत शास्ताया जन्म स्थान लुम्बिनी थन दनि । थ्व हे निता चखुं चिया सर्वे न्ह्यच्याकाः २५०० दँया सन्देशाय महामहिमं आज्ञा जुया दीथें विश्वया बौद्धपिं सकलें परस्परय् कलह विग्रह तोताः समग्गी जुयाः अनागत बुद्ध शासनयात नं हानं सुथस्या सूर्य थें थिका थंके फय्-केत महामहिमयागु स्नेह युक्त आशीर्वादया याचनापूर्वक नेपालया साधारण बौद्ध जनया पार्खें थ्व चिकिचा धंगु 'अभिनन्दन' जंकसां दहलपेगु धृष्टता यानाः च्वना । जिमित पूर्ण विश्वास दु च्वय् बिन्ति याना थें ब्रह्म विहारय् विचाः दुह्य महामहिमं जिमिगु त्रुटि व अभाव छुक्रियागु हे च्यूताः मतसे सम भाःपाः उपेक्षा यानाः थःगु विशाल हृदये छकूचा थाय् बिया दी ।

जय बुद्ध भूमि नेपाल !

जय बौद्ध राष्ट्र बर्मा !

बुद्ध संवत् २५०६ पोहेलाथ्वः

बर्माया प्रधानमन्त्री श्री ऊ. तुया सेवास

अभिनन्दन

(लुम्बिनी कमिटीया अध्यक्षपदं)

महामहिम,

थज्याःगु विश्वय् हे अशान्ति थें जुया च्वंगु बखतय् विश्वशान्तिया प्रतीक 'विश्वशान्ति चैत्य' दुगु स्वर्णद्वीप बर्मानिसें थन थ्यंक दुःख सियाः भाःह्य महामहिमयात शान्तिमार्गया आचार्य जन्म जूगु थ्व लुम्बिनी स्वागत याय् दुगु धार्थ्ये छय्तायापुगु खँ खः ।

द्वलंद्वः दँ न्हापा थ्व नेपाल अभिराजा' व 'धजराजा' पि बर्मा

वनाः अन हे निवास यानाः वंगुलिं भातु सम्बन्ध स्वाना वया च्वंगु मित्रराष्ट्रं भाःह्य महान् मित्रयात विश्व मैत्रीभावनाया उपदेशकया प्रादुर्भाव जूगु थासय् अभिनन्दन याय् दुगु जिमि तःधंगु सौभाग्य खः ।

देश जक बौद्ध देश जुया च्वंगु मखु देशया राष्ट्र धर्म नापं बुद्ध-धर्म धकाः घोषणा यानाः भाःह्य धर्मबन्धुयात व हे धर्मया प्रवर्तकया जन्म भूमी भाय्के दुगु थ्व भूमिया विशेषता खः ।

अपाय् धंगु राष्ट्रया प्रधानमन्त्री जुया नं सम्पूर्ण धन-सम्पत्ति त्याग यानाः भित्तु तक नं जुया दीगु त्याग भावना दुह्य बोधिसत्वयात थ्व बुद्ध भूमी दर्शन याय् दुगु जिमिगु पूर्वजन्मया पुण्यया प्रभाव खः ।

मेगु छु बिन्ति याय् राजनीतिकुशल, स्वर्गीय ह्यामर शोल्डया शोचनीय निधन लिपा श्री ऊ० थान् यू० एन० ओ० या सेक्रेटरी पदे नियुक्त जूगु नं छिगु वर्तमान तटस्थ नीतिया सुपरिणाम खः ।

हानं स्वेदगुँफया आदि अनेक चैत्यराज व बुद्ध मूर्तिया समूहं ज्वाला ज्वाला थिना च्वंगु, धर्मप्राण जुजु मेण्डुया श्रद्धाया चिं स्वरूप दुरुल्वहते किया तःगु त्रिपिटकया धर्मस्तम्भ दुगु पूण्य भूमि भा.ह्य जिमि हने बहःह्य पाहाँयात जिमिसं छु न्ह्यच्याकाः लय्ताय्के ? जिमिके नेपाः गालय् दुगु स्वयम्भू चैत्य आदि चिभाः, स्वनिग यां लाय्कूया प्रकार प्रकारया देगः नं स्वया हे दी धुंकल, जिमिके मेगु छितः द्रहलपे ल्वःगु, क्यने बहःगु वस्तु ल्यं दुगु मखना, उकिं कान्तिपुरया व स्वयम्भू आदि चैत्य व थ्व लुम्बिनीया स्मृति नं तातुइकेया निरिति जक थ्व ल्वहँया चीचागोगु चैत्य व थ्व लुम्बिनी न्हूगु विहारया सिंया दसु छगूसां द्रहलपेगु धर्मोदय सभा लुम्बिनी कमिटि उचित ताल ।

उकिं, हे मित्रराष्ट्रया महान् दूत भ सँजिमिगु दुनुगलंनिसँयागु पूजा फया दिसँ ! छायाःसा—‘पुज्याय्गु पूज्यजूपिन्त थ्व हे खः भिगु मंगल !’

जय बुद्ध भूमिनेपाल !

जय बौद्ध राष्ट्र बर्मा !

लुम्बिनी ने. सं. १०८२ पोद्देलाथ्वः

गणतन्त्र चीनया सांस्कृतिक उपमन्त्री श्री हू यू ची व चीनी
शिष्ट मण्डलया सेवास

लसुकुसु पौ

महामहिम व बन्धुपिं,

छिकिपिन्त थथे थःगु पिखालखी थ्यंक लसुकुसु याय् दुगु जिगु
सौभाग्यया सिबे नं जिमि जःला खःला राष्ट्र महान् चीनया महान्
व्यक्तिपिनि महान् हृदयया परिचय खः । भासँ, जिगु थ्व भिखाचा छेँ
पवित्र याना दिसँ ।

सांस्कृतिक दूतपिं,

खः १६५६ सनय् नेपाली सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डलया सदस्य
जुयाः छिकिपिनि विशाल चीने चाःहिला । अनेक मान सत्कार फया,
अनेक दर्शनीय थाय् व अनेक सांस्कृतिक प्रदर्शन नं खया, गुकी थ्व
नेपालया संस्कृति नाप आपालं आपाः सादृश्य खना । साहित्य, संगीत
व चित्रकलाय् जक मखु, देगः चीभाः आदि स्थापत्ये जक मखु, ख.मू,
ईचा, खुँई आदि बुँज्याया ज्याभले जक मखु नय्त्वनेगुली नं त ता
घासा दय्का सकतां घासा तप्पाःगु भुइ छायापाः सक्ले मुनाः नय्गुली
तक नं सादृश्य खना, गुगु भीपिं निखलकं पुलांपिं सभ्य खः धयागु
चिं खः । तर जिमिसं सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डल जुया वना नं खास
नेपालया संस्कृति क्यने मखं, साहित्य संगीत, कला व सभ्यता नं छुं हे
व्वय् मखं । उकिं जितः गुलिगुलि चीनय् लुमुगु स्वागत सत्कार जुल
उलिउलि थःत भं भं मछिं तायाः सुख मदया वल । लिपा जिपिं पिकिंगं
बेला कयाः वय् त्यःबले एयरपोर्टय् पलख पी माःगुलिं मौकाय् लाकाः
महामहिम सांस्कृतिक मन्त्री श्री सेन. येन पीन. यात निवेदन यानागु
दु – “न्हापाया सांस्कृतिक मण्डल जूगुलिं जिमिसं खास यानाः नेपा-
लया संस्कृति छुं ज्वना वय् मफुत, क्यने मफुत । उकिं महामहिमपिं
गबले नेपाः भाल धाःसा जिमि मां नेपालं चीन व नेपालया मंकाःगु

संस्कृति बांलाक क्यनि ।” धात्थे थौं शिष्ट मण्डलं सहित महामहिम
नेपाः भाया च्वन, उकिं सूर्यया प्रतीक मतं क्यनाः सांस्कृतिक लसुकुसु
यानाः च्वना-भासँ, न्हय् पुस्तां निसैं दुथे फुथे मुंका तयागु चीन व
नेपालया कलावस्तु स्वया दिसँ ।

हने बहःपिं पाहाँपिं,

जिमि ‘सगं’ या निगू क्रिया दु-छगू सगं बीगु व मेगु सगनं
द्वीक्रेगु । थौं जिमि हने बहःपिं पाहाँपिन्त सगनं द्वीका च्वना, छाया-
धाःसा सगं बीगुया सिबेनं आका भाकां सगनं द्वीगु तःधंगु मङ्गलया
सुचं खः. गुकी नम्रताया प्रतीक स्वां. दृढताया प्रतीक गोग्वय्, एकताया
प्रतीक जजंका शोभाया प्रतीक सिन्हः व चन्द्रमाया शीतलताया प्रतीक
गोँधौ नं दु । उकिथागु जलय् विश्वास पूर्वक सिचुक दिसँ ।

योपिं पासापिं,

जिमि अनेक प्रकारया नसा मध्ये ख्येँ दकले त जि धकाः च्वछाया
तःगु दु । न्ह्यागु तःजिगु भवजय् व न्ह्याह्वं हनेमाःपिन्त पाहाँ याय् बले
ख्येँ मदय्क मगाः । न्ह्यागु ब्वय् स्वय् हे नायो पहः वय्क दकले छँ ने
बा न्ह्यःने च्वना च्वनि । थथे नसा मध्ये त जि जूगुलिं सुं थःथिति इष्ट
मित्रपिं वइ वनिबले बा छुं . मेगु मङ्गल कार्ये सगं बीवले नं थ्व ख्येँ व
न्या मदय्क मगाः । थौं नं, थ्व मङ्गल कार्ये नं व हे सगं जिमि योपिं
पासापिन्त लः ल्हाना च्वना । ध्यो व साखः, दुरु व लः थें जाःपिं
मित्रताया प्रतीक थ्व ख्येँ व न्याया सगंफया दियाः भीगु मित्रता भं
काबुकुम दिसँ ।

स्याःपिं दाजु किजापिं,

जिमि ब्व मध्ये दकले तःजिगु ब्व खः थाय् भु, गुगु साधारण
जीवने स्वको हे जक न्ह्याज्याय् खनि-मचा जंकबले, ह्वं कइबले व ज्याथ
जिथि ज्वीक म्वाय् फुसा ज्या जंकबले । अथ्य हे ततःधंगु महायानी
पूजा ज्वीबले द्यःद्यःपिन्त, जुजु व कुमारी आदि पूज्यपिन्त, दुचाय्केबले

जिचा भाजुयात व विशेष परिस्थिती निमन्त्रित विशिष्ट व्यक्तिपिन्त नं
थव थाय् भु न्ह्यच्याकु । अथे हे थौं नं जिमि बन्धुदेश चीनं जिभिगु हे
निमन्त्रणाय् भाया च्वंपि महामहिम सहित दाजुकिजापिन्त व हे थाय् भु
द्वहलपा च्वना, श्रद्धां व्यूगु धू पासःयात दीपंकर तथागतं ग्रहण याना
बिज्याः थें चिपं थिया दिसँ, गुकी छुं भचा मनूतय् नसा त्वसाय् मदय्क
मगाःगु उपादान (न्यूट्रीयन्ट) व खाद्यप्राण (भिटामीन) दुगु नसा
त्वँसा दु । धात्थें धात्थेंया खँ प्राचीन सभ्यताया भण्डार महान् चीनया
ल्यू ल्यू थव नेपालं नं न्हापां निसँ हे अनेक प्रकारया नसा त्वँसा ज्याय्
ख्यलाः सभ्य ज्वी धुं कुगु दु धकाः गौरव ताय् थाय् दु, गुकियात सभ्यता-
भिमानि पश्चिमी राष्ट्रं आः आः तिनि द्रव्यगुण थ्वीकाः सीकाः हय्य
च्वन तिनि ।

सहृदय मित्रपिं,

थव खँ छिकिपिसं सिया हे दीगु दु-जिमि मेमेगु देश नाप नं मैत्री
सम्बन्ध दु । उकिं व व देशं अनेक प्रकारया सौगात वया च्वंगु दु । व
हे मित्रताया चिन्ह स्वरूप थव ग्वाः ग्वय् मसला नं जिमि महान् मित्र-
पिन्त कच्छुनाः न्ह्यचीका च्वना, स्वया दिसँ गनं गुथासं वया च्वंगु खः ।

कलाविद् बन्धुपिं,

अनेक प्रकारया संस्कृति दु थें सांस्कृतिक स्वतन्त्रता नं दुगु
छिकिपिनि महान् चीनय् गुलि प्रकारया संगीत दु व खँ सीकां सीके
फइगु खँ मखु, अथ्य नं जिमिसं तःथाय्मछि ताःगु व न्ह्याक न्यंसां
लुमदनिगु छपु निपु म्येया सूर जिगु न्हाय्पने आः नं थ्वया च्वनि । व
हे मूर नाप जोजो लाः थें च्वंगु थन दिला व गुंलाबले हालिगु सिन्हाज्या
म्ये व सिलु म्येया छगू निगू चरण पासा लोकरत्नजुं त्यंकइ । खः मखु
विचाः याना दिसँ । नाप नापं थौंकन्हे वसन्त जूगुलि वसन्तया सूर
नेपालया बौद्धतय् दृष्टी चीन छु खः, महान् चीनया महान् गुरु मञ्जुश्रीनं
गथे थव नागवास दहँ या लः छुनाः देश दय्का बिल व नं न्यना दीत
कृपा याना दिसँ ।

साहित्यिक पासापिं,

नेपालया साहित्यिकपिं थमं च्वया तयागु सफू छगू निगू हे थःके मदया च्वने योपिं, उकिं जिथाय् दुगु जि च्वया तयागु छुं छुं सफू व जिगु रचना नं दुध्यागु छुं सफू नं छिकिपिनिगु थ्व शुभागमन लुमंकेत जक देखाया च्वना । थ्व तुच्छ व्यक्तिया महान् इच्छा पूर्ण याना दीगु कृपा याना दीला ?

हनेबहःपिं प्रतिनिधिपिं,

क्षमा याना दिसँ, भावावेशे लानाः छु छु जक धाय् लात थें ! थ्व फुक्क छिकिपिसं महान् चीनय् चाहीकाः न्यासि चाय्का हःगुलि धाय् ल्हाय् छाःगु खः । उकिं ल्हा. जपाः इनाप याना च्वना छुं द्वंगु दःसा क्षमा याना दियाः जिगु हार्दिक शुभेक्षा महान् चीनया सकल बन्धुपिं-थाय् थयंका बिया दीगु नं कृपा याना दिसँ ।

१८।२।६४

अकिंचन
चित्तधर 'हृदय'

भासँ दिसँ

(नेपाल भाषा परिषद्‌या अभिनन्दन)

श्रीमान् प्रो. त्रिगोरीबन्दा रेभ्स्की महोदय,

श्रीमान् डा इत्या रेड्को महोदय व

पासापिं,

जिमि मित्रराष्ट्र सोभियत संघया महान् क्रान्तिया ५१ गूगु वार्षिकोत्सवय् ब्वति काय्‌त नेपाल भाया च्वंहा सोभियत संघया एशियाली महाविद्यालयया विदेश विभागया प्रमुख श्रीमान् प्रो त्रिगोरीबन्दा रेभ्स्कीया स्वागत याय् दयाः जिमित अत्यन्त लय्‌ता वः ।

छाय्‌धा.सा छिकिपिनि महान् देश, जिमि मित्र देश सोभियत

संघ मित्रताया नातां नेपालयात आर्थिक सहायता जक बिछु मखु कि शैक्षिक व सांस्कृतिक क्षेत्रे नं अनेक विद्वान्, कलाकारपिनिगु आदान प्रदान यानाः याकाः ग्वाहालि याना च्वंगु दु । अनेक रूसी भाषाया सफू नेपाली अनुवाद याकाः, अथे हे थनयागु सफू रूसी भाषाय् अनुवाद यानाः भव सम्बन्धयात अज्ज कातुका च्वंगु दु । जिमिसं नं, जिमिगु नेपाल भाषाय् नं रूसया महान् कथाकारपि पुश्किन टाल्स्टाय, चेखव, गोर्की, मेनशिकोभपिनिगु ५ पु कहानी अनुवाद याना कयागु दु । मेमेगु बाखं नं अनुवाद याय्गु स्वया च्वंगु दु ।

थुकथं मैत्री सम्बन्धया नाप नापं सांस्कृतिक सम्बन्ध नं कातुया वया च्वंगु मित्रराष्ट्र सोभियत भूमि, गुगु भूमियात रूसीसाहित्य- देगःया लुखा धाय् लोह्य पुश्किनं पवित्र यानाः थकुगु दु, महान् विचारक लियो टाल्स्टायं थःगु उच्च विचारं व्याप्त यानाः थकुगु दु, नापं गरीवतय् पासा धाय् बहःह्य गोर्कीं थःगु कथा साहित्ये ज्यापु ज्यामितय्त सजीव यानाः क्यना थकुगु दु । विशेष यानाः १८४० सनय् जन्म जूह्य नेपाल विद् स्व. आई. मिनाएवं १८७५ सन पाखे नेपाः भायाः 'नेपाल भाषा शब्द कोश संग्रह याना यंका दीगु व मेह्य नेपाल विद् आई. राविनोविच, गुह्यस्यां नेपाल भाषाय् प्रकाशित साहित्यया छगू समालोचनात्मक लेख "सोभियत स्कोयी वोस्ताको वेदेनाइ" धाःगु पत्रिकाय् छापे याकाः नेपाल व रूसया भव सम्बन्ध अज्ज कातुका दीगु दु ।

हानं वय्क राविनोविच, छि भाजु इल्या रेड्को व श्रीमती आगानिनापि जानाः नेपाली भाषाया नापं जिमि नेपाल भाषा साहित्ये अभिरुचि कयाः रूसी भाषाय् अनुवाद याय्गु ग्वसाः ग्वया च्वनादीगु दु धकाः उखुनुतिनि वया वंगु रूसी सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डलं कना थकुगु दु । आः हानं जिमिसं मेगु लय्ता सः तं न्यना व स्व मिनाएवं न्हाया संग्रह यानाः यंकातया दीगु कोश प्रकाशित ज्वीगु जुया च्वंगु दु ।

मेगु हानं थौं हे तिनि छगू लेख सोभियत भूमी खना गुगु लेख छिकिपिनि साइवेरिया स्थित 'बुर्यातियाया बुद्ध मन्दिरया विषये च्वया

त गु खः, गुकी जिमि थाय् थें ज्यागु पौ दु ह नं जिमिगु रंजना आखःया कूटाक्षर (मनोग्राम) दुगु चीभाः नं खना, हानं मेगु थ्व नं खना जिमि थाय् नं दुगु सहस्रभूजलोकेश्वर आदि अनेक महायानी बौद्ध देवी देवतापिनि मूर्ति । थुकिं नं सीदु भी नेपाल व सोभियत संघया धार्मिक व सांस्कृतिक सम्बन्ध गुलि पुलां व गुलि कातु ।

हः, थज्याःगु जिमि मित्रराष्ट्र सोभियत भूमिं भाःह्य मित्र प्रो. बन्दारेभस्की महोदय व जिमिसं ३।४ दँ न्ह्यवंनिसें ह्यसिया च्वंहा पासडा इल्या रेड्को महोदययात नं नापं स्वागत याय् दयाः नेपाल भाषा परिषद् परिवार दुगंछि लय्ताः ।

उकीसनं थुगु खं भन हे अप्पो लय्ता वः कि याकन हे थःपिनि प्रिय मातृभूमि लिहाँ भाइपिं हने बह पिं पाहाँपिसं कृपा तथाः थःपिनि सहस्र ज्या दय्क दय्क नं लिलाकाः जिमि कार्यालय पवित्र याना दीगु खनाः ।

उकिं हानं छको नं निह्यं साहित्यिक बन्धुपित दुनुगलंनिसें अभिनन्दन याना—भासँ, दिसँ !

१०/११/६८

नेपाल-संस्कृति

संस्कृतिया परिभाषा विश्वया विद्वान् वर्गं “शुद्धि, संस्कार, सुधार, सुं व्यक्ति वा छुं जातिया मनया रुचि, आचार-विचार कला वौशल-सभ्यता आदि क्षेत्रय् बौद्धिक विकासया चि खने दइगु सकतां खँ” इत्यादि न्ह्यागु धकाः बिया तःसां भीसं कवाला स्वत धाःसा थ्व चा-न्हि, थ्वः-गाः, चिकुला-ताला, उत्तरायण-दक्षिणायण आदि अ-खः-कंखः दुगु संसारय् भीगु नेपाल-संस्कृतिया नं निगू पक्ष खनि । छगू-मेमेगु राष्ट्रया थःथःगु संस्कृति धाइ थें भीगु नं मेमेगु राष्ट्र वा जाति नाप छखे चिलाः क्यने छिंक फय्क जिगि जिगि च्वंक छायापा तःगु भीगु नेपाल-संस्कृति, मेगु गुगुं उन्नत राष्ट्र वा जातिया सम्पर्क व गु न्हून्हुगु चाला बालायात तयंक थनाला मकासे थःपिनिगु तालं छुं परिवर्तन-यानाः नेपाल संस्कृति यानाः छय्गु व थःपिनि नेपाल-संस्कृतिया विशेषतां मेमेगु राष्ट्रात नं प्रभावित यानाः थः नाय्काः निगुलिं राष्ट्रा सांस्कृतिक सम्बन्ध सुदृढ ज्वीका यंकेगु ।

आः भ सँ, भीसं व व विषये छुं भति विचाः याना स्वय्—

खः थ्व नेपालया भूभाग ह्य, भूगोलय् स्वःसा मुलुच्चकाचां जक चि तय् छिं, जन संख्या नं ल्याः ख्याना स्वःसा सच्छी छह्य नं मथः । अथेनं थुकिया हिमालीय प्राकृतिक सौन्दर्य व तराइ प्रदेशया सख्य श्यामलतां यानाः विश्वया मिखा भव्यकंका व्यूगु दु, थुकिया प्राचीन स्वतन्त्र परम्परा व सभ्यता व संस्कृति जाःगु सार्वभौमिकता विश्वया विद्वान् वर्गया तुगः थुखेपाखे कमाय्का त गु दु । उकिं हे थ्व नेपालया च्वापुगुं यात महाकवि कालीदासं पृथ्वीया मेरुदण्ड धाःगु व नेपाः

ग'लय् वक्क 'नेपाल' यानाः दुत काय् फुगु नेपाल-संस्कृतिया विशेषता खनाः हे उवी 'रिजली' साहेबं नेपाल वासिन्दातय् 'राष्ट्रीय जाति' (नेशनल काष्टस्) धका. धाःगु ।

ख नं थ्व नेपाल पर्वतराज हिमालयया प्रतापं यानाः भूगोलया गुगुं भूभाग नाप जोमलाः अथे हे थनया मनूतय् रूप-रंग जक मखु चाला बाला व खानपान नं मेमेगु देशया मनूतय् नाप उत्ति मग्यं । थुकी पौराणिक बाखंकथं विचाः याःसा स्वर्ग वा देवभुवन धाःगु दकले तःजाःगु पर्वत सुमेरुया त्वाथलय् धाइ । व थ्व हे नेपाल खः, हानं थ्व नेपाल शब्दया प्रयोग रामायणया निर्माण उवी न्ह्यः नेपालया छद्म पण्डित अमरसिंहं रचना याःगु अमरकोशय् व कौटिल्य अर्थ शास्त्रय् नं जुइ धुंकुगु दु । अले थनयागु न्ह्यागुं खं मेमेगु देश नाप पाइगु हे जुल । हानं दशअवतार कथं विचाः याःसां दकले न्हापांया विष्णुया अवतार मच्छ (न्या) धाइ । उकी नं थन मेगु हे रूपं बाखं दु-देवदेव महादेवया 'स्वस्थानी' आदि अनेक बाखंया नाप नाप वसपोलया गुरु रूपं प्रकट जूह्य मत्स्येन्द्रनाथ (बुंग्द्यः) या महात्म्य । अथे हे सृष्टि पाखें स्वत धाःसा नेपालया स्वयंभू पुराण अनुसार ज्योति रूप स्वयंभू उत्पत्ति जुयाः उकी पंचरंगया पञ्चाक्षरं पंच बुद्धया आविर्भाव जुसेलि व न्याह्य बुद्ध मध्ये अमिताभ बुद्धया शक्ति पाण्डुरा पाखें पद्मपाणि बोधिसत्व उत्पन्न जुल, अले वसपोलं जगत् रचना याय्गु इच्छां ब्वहलं अजाजु (ब्रह्मा) आदि सृष्टि यानाः निगः मिखां चन्द्र-सूर्य सृष्टि याना बिज्यात हँ । हः, व हे जगत् चक्षु चन्द्र सूर्य न्ह्याबले विश्व कल्याणया निंति कृपा दृष्टि तया च्वनि धयार्थे चन्द्रसूर्यांकित ध्वाँय ब्वय्काः सकभनं क्यना तल; थौंतक नं देग. देगलय् जक मखु नेपालया राष्ट्रध्वजा जुयाः यू एन ओ. या ध्वजातालिकाय् जक जोमदुगु थाय् कया च्वंगु मखु कि चन्द्रमाय् नं थ्यंकाः ब्वया च्वने धुंकुगु दु ।

थुकथं व पञ्चबुद्धपिनि न्यागू कुलया विचाः यानाः व न्यागू कुलय् अनेक बोधिसत्वपिं व देवदेवतापिं दुथ्याकाः अनेक मूर्ति स्थापना

याना त गुलिं ध्व नेपालयात प्राचीन बौद्ध देश धकाः व अमरसिंहं
थःगु अमरकोशया स्वर्गवर्गय् ब्रह्मादि देवदेवतापिनि नांयां न्हापा
बुद्धयाःनां उल्लेख याना त गुलिं थन न्हापांनिसं बौद्धत दु धकाः नं
जगतं हनः वया च्वन ।

अथे धकाः थन मेगु धर्मावलम्बीत मद्गु मखु, नाप नापं थन
शैवत नं गाक्क निवास याना च्वंगु दु । धात्थे धाय् धा सा महाभारत
वर्णित किरातीतसें जक थन वास याना च्वंगु मखु 'महाभारत' नांगु
पर्वत श्रेणी नं थन दु, गन पाण्डवपिं गुप्तवास च्वन धाइ; अर्जुन व
किरात (महादेव) या युद्ध जुल धाइ । उकिं निगुलिं धर्म माने याइपिं
नेपाःया जनतां निगुलिं धर्मया देवदेवतापित माने यानाः थःपिं थुगु
धर्मावलम्बी धकाः क्यनेत थःथःपिनि लुखा फुसय् चार्चि तयाः गणेश
कुमारं सहित महादेव मूल यानाः त्रिदेवता व पञ्चबुद्ध च्वय्गु याना
तःगु दु । नाप नापं निगुलिं धर्म छपागु चिं मुखः अष्टमी खुनु पशुपति
महाद्य यात पञ्चबुद्ध दुगु मुखः पुइकेगु चलन थौं तक ल्यं दनि ।

थुकथं थःपिनि धार्मिक विश्वास अनुसार नगर व गांया त्वाः
त्वाल्य् अनेक देवदेवीपिनि पीठ आदि स्थापना याना वन । उकी नं
आपाः याना लुति, लुमरी आदि अजिमाद्यःपिनिगु व छुं भचा पचलि
आज्जु आदि आज्जुद्यःपिनिगु । अज्ज उमा महेश्वर जक मखु अर्ध-
नारीश्वर व लक्ष्मीनारायण नं थाय् थासय् स्वना तःगु दु । ध्व खः
नेपालय् नरनारी समानताया छगू पुलांगु दसु । हानं छगू ध्व नं धाय्गु
अप्पो ज्वो मखु भारतय् थें जातपात व छूत अछूतया भेदभाव थन
मद्गु । छायाःसा थन देगल्य् देगल्य् द्यःपालाः हे (हिन्दुस्थानया संगतं
यानाः दय्का तःकथं धाय्गु जूसा लःचले मजूपिं) नाय्, जोगी, पोध्या
आदि । उकिं थन बुंगद्यः, गुह्येश्वरी व महाकाःद्यः आदि जक मंकाः
जुया च्वंगु मखु कि शैव-शाक्त स्वयंभुइ वं थें बौद्धत नं पशुपती वना हे
च्वन । अथे हे थःपिं वीर जाति जूगुलिं शैव बौद्ध निखलःसिनं वीर-
ताया मूर्ति भीद्यः माने याना च्वन, अज्ज किनिदय् छको भीद्यः थाहाँ

विज्याःगु धकाः लहासा थ्यंक नं यंकाः सम्मान पूजा याना च्वन ।

थज्याःगु समानता विश्वबन्धुता व धार्मिक सहिष्णुताया भाव नेपाल पुत्र भगवान् बुद्ध अंश भाग तोता थकुगु धाय् ला वा वसपोलं कना विज्याःगु बुद्ध धर्मया वरदान धाय् नेपाःमांया धुकुती ल्यना च्वंगु दु । उकिं हे यानाः नेपालं नेपालय् वक्क छवाः यानाः 'नेपाल' यानाः दुकाय् फुगु खः, याना वया च्वंगु खः । फलस्वरूप न्हापा न्हापा देवा-सुर संग्रामय् छःपिं बुनाः पशुपती शरण वःबले महादेवं शरण कयाः चलाया रूपं ग्वल गलय् तयाः बालाचःरेया बीभः (सतबीज) नका तःथें लिमा लिमा भारतं वःपिं सुनयश्री मिश्र आदि पण्डितपिं, अनेक राजा, रानी, राजकुमारपिं व नवाब-बेगमपिन्त नं शरण कया तल । अथे हे विदुदभया भयं ग्यानाः त्रिसिवःपिं शाक्यतय्त शरण कया तल । अमित पूजा-प्रार्थना याय्त बाहा देगः जक मखु मस्जीद नं दय्के बिया तल । थ्व धार्मिक सहिष्णुताया चिं अद्यापि भीगु न्ह्यःने दनि । लिपा लिपा नं निखलः निखलः वैद्यराजपिन्त नेपाल समाजय् दुध्याकाः 'नेपाल' याना तल । अथे हे मल्लकालया अन्त पाखे ख्रिष्ट पादरीतय्त नं स्वतन्त्रता पूर्वक धर्म प्रचार याय्गु व करबल छल मयासे मनोमान खुसिराजिं थःपिनि धर्मय् दुकाय् दुगु लालमोहर यानाः तासिथुली थाय् बिया तःगु दु ।

भी मनू, उकिं भीत मेमेपिं प्राणीतय्त थें म्वाय्त फय्, लः व नसा जक दयां मगाः । न च्वनेत प्वाः, खः, पाक वा गः जक दयां गाः । उकिं भी सृष्टिया सर्वश्रेष्ठ सामाजिक प्राणी जूगुलिं थःपिनि नेपाल-समाजया विकास अनुसार थःपिसं द्रव्यगुण ह्यस्यूगुया चिं स्वरूप न्यागू प्रकारया सारतत्व व न्यागू हे प्रकारया खाद्यप्राण दुगु नसा-त्वसां जाःगु थाय्भु न्ह्यच्याना वया च्वन । अज्ज अज्याःगु थाय्भु न्ह्यच्याके माःगु जंक पस्ता आदि संस्कार व पताःछा, सरुवाःपा आदि धर्मकार्यया खयःभवय् न्याय्काः छगू प्रजातन्त्रात्मक राज्य व्यवस्थाय् थें छ्यांजय् (मन्त्रीपिं), भरी-भरी, सरिभरी, घासभरी,

सुलिं सुवाः (सचिव व डाइरेक्टर), लहिकाः, नकेचिता (कामदार कारिन्दा) आदि व बाहा बहाया पूजा व भवजय पचिहार्पि आदि नियुक्ति यानाः थःपिनि राजनीतिया नमोवागी' स्थना वया च्वंगु दु । लिपा मेमेगु राष्ट्र नाप सम्बन्ध दया वःलिसे पोलाउ, चप्पा, ममःचानिसें थौं कन्हे ला केक पाउरोटी व ह्वीस्की-ब्रान्डी आदि नं भीत मदय्क मगाय् धुंकल ।

अथेनं भीसं थज्या गु हे जंक (भीमरथ, देवरथ, महारथ यात्रा) लुमंकाः विश्वया साहित्यिक क्षेत्रय् खलबल ज्वीक प्रधानमन्त्री सहित नेपालया सलंसः साहित्यिकपिसं कवि शिरोमणि लेखनाथया जंकखः सालाः रथयात्रा याना ।

हानं थःपिनि पस्ता (ब्याहा) बले थःपिनि सभ्यता च्वजाय्क संस्कृत साहित्ये उल्लेखित शृङ्गार साधनया सिबे अप्पो दु धाःगु जोकतः व सँप्याके ज्वलं ज्याय् ख्यला वया च्वना । छयलंनिसें तुती थ्यंकया लुँस्वां, न्यापुसिखः, मोतिचाः, तक्का, बाहि, कल्या, प्याखं अंगू, तायो, सुता, पायो, तुतिवकी इत्यादि अनेक तिसां तीकाः खलचा-देमाचांनिसें फोसि, बाता, त्यप व यं-केको-तीमा आदि थज्या ज्वलं थ्यंक सभ्य मावन जीवनयात माःगु सिबेज्वलं कसः बियाः थःपिनि सुरुचि व सम्पन्नता जक ब्वया च्वनागु मखु इही याय्गु धकाः गुगु' देशया गुगु' धर्मय् मदु थें मिसा मचातय्गु छगु संस्कार इही (सुवर्णकुमार नाप विवाह) याना च्वना, व नं बौद्ध व शैव निखलः सियां मंकाः यानाः ।

वसः; थ्व ला धाय् हे मोल, पशु व मनू पाइगु हे थुकिं । उकिं भीसंन्हापां कपाय् फ्यनाः, तँय् किकयाः अनेक सिँखला रंगं थःपिसं हे छिनाः माथं, पुन्तू जक मखु हलेगो, मलेगो, न्याकं बिरची आदि बुत्ता थकयाः थानाः वसः पुना वया च्वना । आखः दुगु पुतुचा, देगः आदि बुत्ता थकयाः कोखागा व कात्वासां नं भीसं थाना, हना च्वना । समय अनुसार देश विदेश नाप सम्बन्ध अप्पो दया वःलिसे षडर्गकाल लं, सँय् कय्ता, चिनिया क्राँच आदि अन अनया वसः पुना इहं

थौं कन्हे स्कर्ट फ्रक व सुट पाइंट थ्यंक थःनाला हया च्वन ।

नखः, सन्सारय् सकसियां दु-नेपाःया स्वांयाःपुन्ही व त्रिभुवन जयन्ती थें ज्याःगु थ. देशया महान् व्यक्तिपिनि संस्मरणय् न्याय्का तःगु ह्यपूजा व फागुण ७ गते थें ज्याःगु राष्ट्रीय पर्व । अध्य नं मेमे-
थाय् न्ह्यार्थेज्याःगु नखः दसां भीथाय् थें हुच्चा पत्ति विशेष स्वास्थ्य दायक रोग नाशक वस्तु नयत्वनेगु व छुं ऐतिहासिक व वैज्ञानिक महत्व नं दुगु नखः मेथाय् उस्त दइमखु । हानं थज्याःगु नखः, मेलाः वा जात्राबले थौं कन्हेया भाषां धाय्गु सा “स्काउट” धाय् ल्वय्क घः कुबुयाः लः त्वंकः वनेगु गुथि नं भी दु । थ्व खः भी आज्ञुपिसं सामाजिक जीवन बांलाक न्ह्याका वनेत गथे गथे छुछु याय् माः धकाः स्यूगु, सःगुया चि ।

थुकियात ल्वय्क भी कासा वा खेल नं घःकासा, धुँकासा, साय्कासा, आदि कथाकासा व ध्वाय्कासा, तेलकासा दोहँकासा आदि ख्योकासा नित्तां दु । थुकिं यानाः हे पुलांपि ज्याथ जिथिपि बल्लाःगु व अपि उलि समाज हने सःगु ज्वी ।

धात्थेंया खँ नेपाल-समाजय् बुसानिसें सीबलय् तक जक मखु सीधुंकाः लत्या खुला दकिला तक गुगु सुचिनीचि याना वया च्वंगु दु, उकी छको विचाः याना स्वःसा भीगु वैज्ञानिकताया विज्ञापन ज्वी-थुमिके गुलितक रोगया कीटाणुयागु व स्वास्थ्य रक्षाया विचाः दु । छायाःसा बुइबलय् पिभ्यगः वाय्गु व सीबलय् छासय् वाय्गु ला ‘व्यथित’ जुया धापूकथं तथ्यांक विभागय् त जनगणनाया ल्याः बीगु हे जुल, मेगु सीबलय् सौबँ थिलेगु निसंया न्हय्नुहुमा, दूब्यंकेगु घःसू जज्ञ व लत्या, खुला, दकिला आदिया याय् माःगु सुचिनीचि थ्व खँ कना च्वंगु दु ।

अथे हे समाजया बांलाक व्यवस्था याय् त नकिपि सहित न्याह्न थकालि, थाय्पा व ज्याया नायो धाधां त्वा.मो, देमो (जुजु) नं ल्ययाः मेपि भाजु मय् जुपिन्तया सिबे च्वय् तयाः निगुलि धर्मया

द्यःपिन्त थें हना वया च्वना । अज्ज अप्पो शक्ति सम्पन्न ज्वीके माः
धयागु विचारं नेपालय् शक्ति स्वरूप माने याना तयापि पचली-लुमरी
आदि द्यःपिनि प्याखंया मूखङ्ग नं भिनिदँय् छको जुजुया खङ्ग नाप
हीकेगु याना वया च्वन । अज्ज जिपि क्षत्रिय खः, देशया निंति ल्वाय्
माःसा ल्वाय्त जिपि तयार धकाः दँय् छको चालंया पायाः नं वया
च्वंगु दु । उखुनु उखुनु तक नं पस्ताबले मधि लहीत 'थथि कथि चुपि'
भ्याना च्वंगु दनि ।

थुकथं नेपालं दकले सकले च्वछाया तःपि जुजुपिसं नं माःबलय्
माःकथं प्रजापिन्त प्रतिपाल याना वया च्वंगु दु-गबले सकस्यां
भौगाःचां कुँ वः मवः स्वया वन, गबले सुं छह्य प्रजा सिथं हःगु ताय्व
छछाः नय्गु तोता वन धा थें राष्ट्रपिता त्रिभुवनं ला मनू जुयानं मानव
अधिकारं वञ्चिनपि थः प्रजायात थःपिनि हक अधिकार बीत संसारय्
सुं हे जुजुं मयाः थें थःगु "गाँठ गहि" बाजि तयाः प्रजातन्त्र हया
बिज्यात । व हे आदर्श न्ह्याःने तया भी राष्ट्र नायक श्री ५ महेन्द्रं नं
असंलग्न नीति नेपालया स्वतन्त्रता व सार्व भौमिकताया सुरक्षा यानाः
नं प्रजाया आरक्षा याना बिज्याना च्वंगु दु ।

भीसं नं अज्याःपि जुजुपिनि प्रजा धाय् ल्वय्क न्हापांनिसें हे
बेला बखतया लः-फय्यात ल्वय्क थःथःपिन्त च्वनेत छिक बांबां लाःगु
छेँ दय्काः च्वना वया च्वना । नाप नापं भी सकले जानाः दकले
तःजि ज्वीक जुजुयात ल्वय्क लाय्कूछेँ नं दय्का बिया भी च्वापुगुँ या
आकार वय्क भ्यसेहे लूगु पौ व वयां च्वय् लुँगजू नं छुनाः । धाथें
धाय्गु जूसा थौं नं नेपालया सभ्यता व संस्कृतिया चिपौ यँ, यल्ल,
खवपया स्वंगुलिं लाय्कू धस्वाना च्वंगु दु पृथ्वीया गुरुत्वाकर्षणया
सिद्धान्त चरितार्थ यानाः ।

ख नं भी आज्जुपिसं थव स्थापत्य-कलायात थुलि कलात्मक व
वैज्ञानिक ज्वीकेत यक यक समय तुकाः कुतः याना तःगु खनेदु । प्रमाण
स्वरूप "छेँ मिनः थाय् अप्पा छपा सां पिया थके माः, छेँ दना च्वंथाय्

चा छग्वारासां बिया थके माः धकाः धाधां भीसं थःपिनि छेँ व लाय्कू जक मखु निगुलिं धर्मया देवदेवीपिनिगु देगः इत्यादि नं दय्का, गुगु नेपाःगालं पिने चक्कना वँवँ पूर्व भोजपुर व पश्चिम पाल्पा थ्यंक नं व हे पौ दुगु पागोडा शैली देगः पुचः पुचः दनि । धात्थेंया खँ जा भी लुम्बिनी च्वंगु मायादेवीया देगः नं पौ दुगु हे देगः जुइमाः, छायाधाःसा उकिया गुगु त्वाथः आः तक खने दनि व पौ दुगु देग या हे त्वाथः थें च्वं । आः नं ६० सालया महाभूकम्पं पाःताः जूगु यलया महाबौद्ध जक हानं धस्वाना च्वंगु मखु थौं कन्हेया फिल्टरं थें लः यचुक थाना तःगु ल्वहँ हिति व भी जुजुया नारायणहिति दरवारय् देग बांलूगु न्हुगु छेँ नं नेपालया न्हाय् थें धाय् ल्वय्क धस्वाना च्वंगु दनि । व व देग-लय् दुगे स्वना तःपि निगुलिं धर्मया देवदेवीपिनि मूर्ति व देगःया त्वना सीँ, त्वलनय् च्वंगु ल्वहँ, सिँ व लुंसिया मूर्तितसें पर्यटकपिन्त मोहित व प्रभावित याना च्वंगु दु ।

थुःथं भीगु थ्व मूर्ति व वास्तुकला भी नेपालया राज्यभर जक मखु हिमालय पर्वतया लः न्यंकभनं प्लावित यानाः कन्ह्याना वँवँ हिन्द महासागरय् कब्बाना च्वं थें नेपाल पुत्र बुद्धया धर्म नाप नापं चक्कना वँवँ तिब्बत चीन, मंगोलिया, रूस, कोरिया व जापान आदि देशय् नं थ्यंकाः सम्मान भूर्ण थाय् कया वया च्वं थें, छुं दँ न्ह्यः डार्जिलिङ्गय् धीरधाम देगः स्थापना जूगु दु । अथे हे उकिया पलेसा थें यानाः चीनया मलःयात भीसं अथे हे च्वया च्वना, किया च्वना. दक्षिण भारतया ल्वहँ देगलं प्रभावित जुया. यलया कृष्ण देगः आदि ल्वहँ देगः व बुद्धगया महाबोधिमन्दिर मापिकयाः यलया महाबौद्ध देगः दय्का तः थें उखुनु उखुनु तिनि धया थें लंकाया थूपाराम चैत्य दसु कयाः आनन्दकुटी लंका चैत्य स्थापना जूगु दु । अज्ज नेपाल पुत्री सीताया जानकी मन्दिर, गुकिया जो नेपालय् जक मखु मेथाय् नं खने मदु । थ्व खः 'बिया तुति बिं जक खनि' धया थें कलाकारपिनि कला-कारिता कलाकारं जक खंका वया च्वंगुया प्रमाण ।

हानं भी नेपालया साधारण नागरिकपिसं नं उकिया महत्व
श्वोकाः व महान् कलाकारपिसं दय्का तःगु थान व तालय् लाःगु
अनेक देवदेवी मूर्तियात सकसितं वयनेया निंति बखत बखतय् खतय्
तयाः, रथय तयाः जात्रा याना वया च्वंगु दनि । अथे हे पुलांपुलांगु
कल कृतिया विचाः संचाः गाय्त्त बहि ब्वय्गु व बहिद्यः स्वः वनेगु थें,
पुलांपुलांगु सफूया पठन पाठन ज्वीगु सफूगू थें चीभाः देगः, फलेचा,
सतः इत्यादि परन्तु तक त्वीकाः ब्वया तय् फय्केत नं लुँ पौ बुसाधं,
चीभाः बुसाधं, चपाः बुसाधं आदि गुथि न्याय्काः उकिया विचाः
संचाः याना वया च्वंगु दनि ।

चित्रकलाय् नं नेपालं थःगु हे पहः ज्याय् ख्यला वया च्वंगु दु,
रंग, पि (कय्) जक मखु जः धका रंग लाया मवंक सदां पालापाला
थिना च्वनिगु (पालीस) नं थःपिसं दय्काः पानाः । हानं व रंग थुलि
तक छ्वालुक दय्का तःगु दु, छिपां बुत्ता थाना तःगु कापः थें कापःयात
मारामुरु याःसां व रंग छफुति धकाः ब्वला वइ मखु । श्व चित्रकलाया
मेगु विशेषता देवदेवतापिनि पौभाः आदि तिब्बत, चीन व जापान
आदि थासय् नं अथे हे च्वइगु जूसां लुँ बांखंया चित्रावली बा मनूत
च्वइबलय् थःपिनिगु हे तिसा वसः तीकाः थःपिं थें हे च्वंक च्वया तःगु
दु, गुगु भीसं कुमारीछेँ, बाघभैरवया देगलय्, स्वयंभूया शान्तिपुली
व यँ, यल ख्वपया स्वगुलिं लाय्कुली स्वय्-खने फुनि । थुकिया ल्यंपुल्यं
धया थें सम्यक, सरुवाःपा, पञ्जादां आदि न्याय्काः छेँ अंगलय् च्वके
मफुसां ब्याहाबलय् लुखा फुसे त्रिदेवता बा पञ्चबुद्ध च्वकेगु व म्हाय्-
मचात इही याइबलय् इहीपाः व चक्रचिन्ह च्वके माःथें बुढाबुढी
जंकोबलय्, खतय् तयाः सिथं यंकइबलय् व लुँ सप्ताह व छेँ प्रतिष्ठा
इत्यादि याइबलय् फय्गं, अष्टमङ्गलचिन्ह, चतुर्महाराज, अष्टमात्रिका,
दशदिग्पाल व गरुड नारायण इत्यादि च्वकेगु प्रथा थौं तकं ल्यंदनि ।
अज्ज भी आज्जुपिनि चित्रकला ज्ञानया विशेषता हिन्दुस्थानया
'अल्पना' चित्र थें पोतासं रंग ल्वयाः अनेक देवदेवीपिनि मंडः च्वय्गु
व हलमंदी धकाः बाहालय् बहिली सकिमनापुन्ही खुनु छुस्या मुख्या

बूबलं अनेक चित्र च्वय् गु प्रथां क्यया च्वंगु दनि । थव हे स्वयाः धाय् माल नेपाःया गोगूखे प्रदर्शनी कःनिगुलिया भगवान् , मू व हामोतिकाः चित्र, छालिया मूर्ति व चित्र नं दय्काः च्वया क्यन । अथे हे स्थापत्य कलाय् मेमेगु देश नाप सम्बन्ध तथा व थें थव चित्रकलाय नं विदेश नाप सम्बन्ध स्वानाः गुलिखे विद्यार्थीपिं विदेशय 'मदर्न आर्ट' स्यंवना च्वन, गुलि सयकाः लिहाँ वय् नं धुं कल ।

थुकथं चित्रकला ह्यःपिं जुयाः भीसं थपिनि वर्णमाला नापं प्रकार प्रकारं ब्रुत्ता ल्वीकाः आखः च्वच्चं भुजिमो, गोमो, पाचुमो, कंमो लितुमो, कंमो व बांला गुली चिनिया आख यां जक क्य धाःगु रञ्जना लिपि नं दय्का वन, गुगु लिपि थौं तक नं तिब्बत, चीन, मंगोलिया, रूस, कोरिया व जापानय तक नं विहार विहारय च्वया तःगु किया त गु ल्यं दनि । अज्ज तिब्बतय ला २।३ ता आखःया सिँया थासा (ब्लक) दय्काः वर्णमाला व गोगूखे संस्कृतया सफू नं छापे याना त गु दु । उकिं थव नेपाः आखःया लिपितालिकायात विश्वया विद्वान्पिसं व विश्वया संस्था संस्थां नं सम्मान याना तःगु दु ।

प्राणी मात्रं थ पिं म्वाय्त ल व नसा माले स । उकी भंग त ख्वय् व मे हाले नं सः । भी मनू व नं पुलांगु जाति जूबलय् भीसं अनेक मे चिनाः अनेक सूरय् अनेक तालय् हाला वया च्वनं छुं आश्चर्य मखु । व नं छुं जात्रा-उत्सवय् जक मखु चित्रकला व साहित्य जीवनय मदय्क मगाका तः थें थव गीत-वाद्य-नृत्यं सहित संगीतयात नं बुसांनिसें सिथं यंकेबलय् तक नं व्यवहार याना वया च्वंगु दु, गुगु भीगु संस्कृतिया प्राचीनताया चि खः । हानं थज्याःगु पँयताः (पञ्चताल) पोंगा, काहा इत्यादि संगीत सहितगु देवदेवीपिनि गंप्याखं, (भावनृत्य) खःप्याखं (गोति नाटक) व मेगु ज्यापु प्याखं आदि लोक नाच नं हुया हे वया च्वना । हानं दयालक्ष्मी (कतामरी) प्याखं व भयार्लिचा ल्वाकेगु धकाः छाया नृत्य क्यँक्यँ असमांचलि पुइकेगु नं भीसं याना हे च्वना, स्वया हे च्वना । नाप नाप भारतीय शास्त्रीय संगीत ख्यनाः सय्का च्वना, स्कूल कलेजय् जक मखु मुकतं संगीत विद्यालय आदि स्थापना

यानाः । थौकन्हे ला आधुनिक नाटक स्थना मञ्चे ह्रीका ह्रीका नं पश्चिमीय भाङ्गलेन गीतार आदि तारवाद्य जक मखु पेनुआकडिङ्ग थानाः फिल्मीसंगीत नं हाल्ता जूगु भीसं ताया खना च्वना ।

थुकथं नेपाल-समाजय् दुध्याना च्वंगु संगीतया बाहुल्यं आकृष्ट जूह्य लण्डन युनिभर्सिटिया डा बाकं गुलिखे मे रिकार्डिङ्ग याना यंकाः यूरोपया महान् महान् नगरय् अंग्रेजी भाषां जक मखु फ्रेञ्च, जर्मन व डच भाषां नं भीगु नेपाल समाजया संगीत प्रियताया नाय्खि च्वय्का दीगु दु - “नेपालय् संगीतया तपुगु दोंगा (रोब) छपु दु, उकिया चो छचो जक जिं ज्वना वया, छिकिपिन्त योसा नेपाः भायाः व गा छपुं स्वः भाय फु ।” थ्व खँ भीसं वय्कःया थाय् थासय् जूगु भाषणय् स्वय्फु ।

पशु पंक्षी कीपतङ्गतय् मध्ये भंगःत न्ह्याक हे बांलाक मे हाले सःसां अमि भाषा मदु । प्राणीमात्रय् मनूतय् जक हे भाषा दु । भी नेपाल जाति छगू पुलांगु जाति जूगुलिं लिपा भारती आर्यतय् नाप यक संगत जू वः सां नृशास्त्रीतय् धापूकथं भीपिं किरातोमंगोलीय परिवारय् लाना च्वंगु दु । उकिं भीगु नेपाल भाषाया नं तप्यंक संस्कृत वा आर्य भाषा नाप जक सम्बन्ध मदसे न्हापांनिसें हे किरातोमंगोलीय परिवारया भाषा-तिब्बती, चिनिया, बर्मी, मगः, तामाङ्ग व किरात आदि भाषाया शब्द नाप आपाः सादृश्य खनेदु, गुगु कय् च्वयागु तालिकां छुं स्पष्ट ज्वी -

तिब्बती	चीनी	बर्मी	मगः	तामाङ्ग	किरात	नेपाल
सिङ्	सू		सिमा			सिमा
लम्का	लू	लॉ	लाम्		लाम्	लँ
सि	स्सि		सी च	सिला	सी	सी
मे		मि	म्हे	मे		मि
मिक		मेसि	मिक	मि	मिक	मिखा
शिङ्	शिङ्		सिङ्	सिङ्		सिँ
खति		खा	खाच			खायू
ल्हांखो				लाखम्	लाङ्खोप्पा	लाकां
		ला				ला(महिना)

हः, थज्याःगु नेपाल भाषा लहाल्हां भीसं बांबांलाःगु उखान, वाक्यांश प्रयोग यायां अनेक लोकमे चिनाः हाला वया च्वन, अनेक लोककथा नं न्यना कना वल, काव्य पक्षे ला धाय् हे मोल सिलुमे मणिचूडया मे आदि बाखं मे व अनेक चचा (चर्यागीत) नं आचार्य मञ्जुबज्र, वाकबज्र, अमोघबज्र व सुरतबज्र आदिपिसं सलंसः दँ न्ह्यः हे उगु बखतया सिद्धभाषां चिना तःगु थौंतकं हाला वया च्वन । अथे हे लक्ष्मीसुनन्दन, सौन्दरानन्द व जगतवेशरी आदि कविपिसं जक मखु जयप्रताप, पार्थिवेन्द्र, भूपतेन्द्र, रणजित व जयप्रकाश मल्ल व राजेन्द्र विक्रम शाह आदि जुजुपिसं नं अनेक मे चिनाः अनेक नाटक च्वयाः नेपाल भाषाया धुकू जाय्का थकुगु खनेदु । लिपा समाज विकास जुया वःलिसे नीति व धार्मिक उपाख्यान व ख्रिष्ट धर्मया गुणधर्म प्रकाशया नाप नापं ज्योतिराज करण, स्वरोदय आदि ज्योतिष शास्त्र, माधव चिकित्सा कर्म, अश्वायुर्वेद, पालाक्य थें ज्याःगु वैद्यक, वास्तुकला आदि वैज्ञानिक विषये नं लहाः तयाः स्वयंभुइ निभा घौ (सनदाइल) खना तः थें ज्योतिष गणनाया विशेषता लुमंकेत असंया “न्या ल्वहँ” खना तःगु दु । समाजय् नां व थर-लांखाः, भिद्यः, तिमिला पल्पसा व तेप, चिपालु, ख्येँ, मुख्या, माय्केँ, स्याबजि, धौभरी आदि थःगु तालं दु थें ला (मास) या नां नं बछला, तछला, दिला आदि धकाः छुना तःगु दु, अज्ज शुक्लपक्ष कृष्णपक्षयात नं “श्वः गा.” धकाः धया वया च्वन । सम्बत ला धाय् हे मोल, मेमेगु राष्ट्रया थःथःगु सम्बत दु थें नेपालय् नं शंखधर साख्वालय नेपाल सम्बत दु गुकियात शुभ सम्बत नं धाः । थौं कन्हय् नेपाल सम्बत १०८६ जुया च्वन, श्व खँ विश्वं मस्युगु मखु ।

थुकथं बुलुहुं विकास जुया वःगु नेपाल भाषा साहित्यया सम्पन्नता खनाः विश्वया विद्वान्त आकर्षित जुया वया च्वंगु खनेदु । छायाःसा उगु बखतय् नेपाः वःपि विश्वया, विशेष यानाः यूरोपया विद्वान्पिसं थःथःपिनि सफुली भीगु नेपाल भाषा व साहित्यया चर्चा यानाः तःगु दु । वय्कःपि मध्ये निह्य प्यह्यस्या नां थन उल्लेख याय्गु असंगत ज्वी मखु । सिसिल बेण्डाल, हामिल्टन, कर्कप्याट्रीक, राइट,

नारांपूजा, अजिमापूजा, बाहापूजा इत्यादी दुश्याका कालं छुं आश्चर्यया खं मखु । हानं थव नं आश्चर्यया खं मखु वसपोलं नं थनया थव सांस्कृतिक मान्यता ग्रहण याना बिज्यानाः उकिया अनुकूल निगुलि धर्मयात छपाः याना. माःबलय् माःकथं ग्वाहलि यानाः प्रतिपाल याना बिज्याना वनं ।

अन्ते राष्ट्रपिता त्रिभुवनं नेपालय् प्रजातन्त्रया भूमिका ग्वया बिज्याना च्वंबलय् विक्रम २००७ सालया ध्योचाकु संल्हू खुनु सम्यक् न्याय्केगु धकाः सम्यकरत्न साहुं २००६ सालय् ग्वय्दां तथा तःगु । सम्यकया ३ ला न्ह्यः भी जुजु त्रिभुवन दिल्ली सवारी जुया बिज्याना च्वंगु व राणा सरकारं दातिह्य राजकुमार ज्ञानेन्द्र वीर विक्रमयात जुजु लुनाः वसपोल हे जुजु खतय् बिज्याकाः सम्यक् न्याय्के बीत यक् प्रयत्न यात, ख्यात, ह्येकल छुछु यात । ख नं अथे लखं लख मनू मुनाः न्याय्के मा गु सम्यकय् श्री ५ त्रिभुवनया सिंहासनय् राजकुमार ज्ञानेन्द्र वीर विक्रमयात तय्के फुगु जूसा परिस्थिति मेगु हे ज्वीगु । तर नेपालया राजभक्त बौद्ध प्रजा मध्यः, मग्याः अनेतनेगु तोह चिनाः सम्यक् को हे थल । लच्छि लिपा जुजु दिल्लीं लिहाँ बिज्यानाः वि मं २००८ साल फाल्गुण ७ गते प्रजातन्त्रया घोषणा याना बिज्याय् धुँसंलि लिपि । २००८ सालया ध्योचाकु संल्हू खुनु तिनि धूमधाम व ऐतिहासिक सम्यक् न्याल । थुकथं थव नेपाल संस्कृति नेपालया इतिहासय् जक पौ तंगु म जु राजनीती नं छुं भूमिका ह्यिताः विदेशीतय्त नापं उदेक चाय्का वया च्वंगु दु ।

थव हे नेपालया छप्पागु मंकाः संस्कृति खः, विश्वं हना वया च्वंगु विशिष्ट संस्कृति खः, धात्यं धाय्गु जूसा नेपालं थःगु पहलं छयल । वया च्वंगु विश्व संस्कृतिया न्हूगु संस्करण खः । जय नेपाल संस्कृति !

१०८६ दिक्ताथ्वः १५

चित्तधर 'हृदय

(थव लेखया उर्दू अनुवाद श्री मकबुल लारी-अभिनन्दन मन्थय् प्रकाशित जूगु)